

Miskolci Keresztény Szemle

A KÉSZ ökumenikus kulturális folyóirata
60. (XV/4.) szám
2019

SZERZŐK

Dr. Aranyosi Zsuzsanna
Prof. Berkő Péter
Bodnár Dániel
Csomor Judit
Csomor Ottó
Dávid Enikő
Dr. Dolhai Lajos
Dr. Erdő Péter
Gecse Attila

Dr. Hajnal Géza
Papp András
Rózsa Tibor
Prof. Sály Pál
Szelenge Judit
Dr. Székely János
Dr. Ternyák Csaba
Vámosi Katalin

Tartalomjegyzék

HAJNAL GÉZA: Versek (3)

• ÜNNEPEK – ALKALMAK •

SZELENGE JUDIT: Legyetek a jóság apostolai! (4)

PAPP ANDRÁS: Dekalogosz – Tízparancsolat (8)

CSOMOR JUDIT – CSOMOR OTTÓ: A Bodrogolaszi Lónyay-kastélyban működő
Chemin Neuf Közösség bemutatása (24)

SZÉKELY JÁNOS: Bibliai részek a katolikus és apostoli hitünk fontos igazságairól,
misztériumairól (26)

• EGYHÁZAK ÉS TÁRSADALOM •

BERKŐ PÉTER: Javaslat a magyar egészségügy néhány
hiánybetegségének és működészavarának a felszámolására (30)

GECSE ATTILA: Spiritualitás az élet határán (36)

KÖRKÉRDÉS A TEREMTÉSVÉDELEMRŐL

EGYÜD LÁSZLÓ: Rend és rendelés (45)

GYENES SZILVIA: A teremtésvédelem és a személyes felelősség (46)

HOMOKI GYULA: A tudatformálás jelentőségéről (47)

KALA LILLA: A tettek erejéről (48)

SZILÁGYI ZSÓFIA: Teremtésvédelem a családban (49)

TAR LÁSZLÓ PÉTER: Klímavédelem a bibliai igék tükrében (50)

TÓTH ALEXANDRA: A fenntartható életvitelről (51)

ÜSZÖGH LAJOS: Az ívóvíz fenyegetettségéről (52)

TERNYÁK CSABA: Az egyházi oktatás mai helyzete (53)

• EGYHÁZ ÉS TÖRTÉNELEM •

ERDŐ PÉTER: A békés rendszerváltás és a katolikus egyház ebben viselt szerepe
Magyarországon (1989–2019) (58)

SÁRY PÁL: A házasság és a család a rómaiak eszmevilágában (67)

BOLLA ZSUZSANNA: A Miskolci Jogakadémia 100 éve nyitotta meg kapuit (72)

• EGYHÁZAK ÉS KULTÚRA •

BODNÁR DÁNIEL: Thuronyi István tárlata (76)

FABINY TIBOR: Thuronyi István (79)

VÁMOSI KATALIN: A 90 éve született Mazsaroff Miklós alsózsolcai kiállításának
megnyitó előadása (80)

• KÖNYVISMERTETÉS •

DOLHAI LAJOS: Csúcs és forrás (83)

ARANYOSI ZSUZSANNA: Szent Lajos király a keresztes háborúban (85)
Egy élet a katedrán (89)

OLVASÓI LEVÉL: Mécsesek fényénél (91)

SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK (93)

HAJNAL GÉZA

Versek

János

Hűvös
éjjelen
a
Mester
kebelén
pihent.

Mennydörgős
péntek
délután,
óvatosan
osont
utána
a
Golgotára.
Madárfütytös
vasárnap
hajnalon
a
sírkertbe
rohant.

Mindenütt
ott
volt,
ahol
egy
barátnak
illik.

Péter

Szereti
de
folyton
megtagadja.

Nyitja-zárja
a
szívét,
mint
a
mennyeek
kapuját.

Nála
van
a
kulcs.

Ferenc

Hegedűje
de
bot

Vonója
egy másik

Átlyuggatott
kezeivel
gyönyörűen
játszik.

Klára

Lenszőke
tincsek
a
fűben.

Hajkoronáját
glóriára
cserélte.

*(Forrás: Baják Gábor – Hajnal Géza: egyes szám harmadik,
Magyar Napló Kiadó 2014.)*

SZELENGE JUDIT

Legyetek a jóság apostolai!

A MISKOLCI KATOLIKUS ISKOLÁK
TANÉVNYITÓ SZENTMISÉJE A MISKOLCI ARÉNÁBAN

Az Egri Főegyházmegye fenntartásában levő katolikus iskolák – a Fráter György Gimnázium, a Szent Ferenc, a Szent Imre, a Vörösmarty és a Gárdonyi Géza általános iskolák, továbbá a Jézus Társasága által fenntartott Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium és Kollégium diákjai vettek részt az ünnepi szentmisén mely megnyitotta a 2019-20-as tanévet. Ternyák Csaba egri érsek és az iskolák lelkipásztorai, valamint a miskolci papság részvételével bemutatott szentmise 9.00 órakor kezdődött. A szentmise után Lóczi Tamás esperes-plébános, az EKIF alelnöke tanévnyitó beszédét hallgatták meg a résztvevők.

Dr. Ternyák Csaba egri érsek a jó szokásokhoz való ragaszkodásra biztatta a mintegy kétezeröttszáz miskolci iskolást, akik közös tanévnyitó Veni Sanctéra gyűltek össze szeptember 2-án a Miskolci Generali Arénában. Az evangélium szerint, Jézus „szokása szerint” elment a zsinagógába imádkozni; őt követve mi is ragaszkodjunk a jó szokásokhoz, kezdte homíliáját az érsek.

„Legyenek jó szokásaink, legyen szokásunk a kereszttetés, templomba járás, az Isten dicsérete. Ahogy reggelente a szüleink még utánunk szólnak, mikor iskolába indulunk, hogy „aztán jó légy!” - ugyanúgy kéri tőlünk az egyház is, hogy törekedjünk a jóra és terjesszük azt, hogy egy olyan társadalmat építsünk, amelyben az igazmondás, az adott szó, a becsület érték.”

Miért van az, hogy rosszalkodni jó, jónak lenni meg unalmas? Bizony, ez felmerül a gyerekekben is. Az érsek atya arra biztatta a fiatalokat, hogy próbálják ki, milyen izgalmas igazán jónak lenni. Figyeljük meg, milyen változásokat eredményez a mi jó-

ságunk a környezetünkben és az egész világon. „Ha jó világot akartok, csak úgy éritek el, hogy saját jó szokásaitokat erősítitek!” – buzdította a fiatalokat az érsek atya.

A pályaválasztás előtt álló gimnazistákhoz külön szolt, arra hívta meg őket, hogy ne féljenek „ember-hívásokat” választani, olyan foglalkozásokat, amelyekben emberekkel foglalkoznak. Emlékeztette az összegyűlteket, hogy nem is olyan régen az ilyen hivatásoktól gyakorlatilag eltiltották azokat, akik egyházi iskolában érettségiztek, nem vették föl őket olyan egyetemekre, ahol tanárokat, orvosokat képeztek. A szocializmus alatt, akik egyházi iskolából kerültek ki, nehezen jutottak olyan álláshoz, ahol emberekkel kellett foglalkozni. „Ma, hála Istennek ezek a pályák is szabadon választhatók. „Szenteljétek életeteket más emberek szolgálatára, ne riadjatok vissza a nehézségektől, amivel az ilyen hivatások járnak! Legyetek pedagógusok, orvosok, papok, szociális munkások, ápolók, szerzetesek, hiszen akkor lesz jobb élet Magyarországon és Miskolcon is, ha ti vállaltjátok az emberek szolgálatát.” „A Szentlélek, aki a szívetekben él, vezessen benneteket. Hallgassatok rá, így kezdjétek az új tanévet!” - buzdította a diákokat az érsek.

A közös tanévnnyitó miskolci kezdeményezője, Juhász Ferenc kanonok úr, az EKIF (Egyházmegyei Katolikus Iskolai Főhatóságának) elnöke, mindszenti plébános bevallotta, amikor az esemény kezdetén kiállt a pódiumra, kicsit megijedt, ahogy a küzdőteret és a kétoldali pódiumokat betöltő, eleven, vidáman csivitelő sokaságot meglátta. „Magamban fohászkoztam, Istenem, hogy lesz ebből csend? De amikor köszöntöttem a gyerekeket, egy pillanat alatt elcsendesedtek. Alig hittem a fülemnek.”

A szentáldozás kicsit hosszabbra nyúlt a vártnál, és, bár tizenvalahány helyen áldoztattak,

és Regős Zsolt tanár úr és a remek fráteres énekkar és gitáros csapat nem fogyott ki a dicsőítésből, az egész aréna végtelennek tűnő percek alatt elképedve szemlélte, hogy a jobboldali lelátót teljesen betöltő jezsuitás diákok „még mindig áldoznak.” Az oltár körül is komoly erőt képviseltek a jezsuiták, hiszen a miskolci jezsuiták majdnem teljes létszámban – Csókay Károly atya kivételével – jelen voltak. Koncelebrált még jezsuitás öregdiák, Fr. Salai Szabolcs görögkatolikus atya, Németh Mihály egri szeminarista pedig ministrált.

A szentmise végén a pápai himnusz és a magyar himnusz után Lóczi Tamás esperes-plébános, az EKIF alelnöke évnyitó beszédet mondott. Az atyát üdvözléssel fogadták, és nemcsak a fráteres diákok, hiszen tíz éven át volt a Fráter Gimnázium igazgatója. Saját tapasztalatát osztotta meg a diákokkal. „Tudom, mit éreznek most a

tanárok és a diákok, bizony nem könnyű ilyenkor, az év elején motiválni magunkat. Egyszer, amikor egy évnyitó után elgondolkodva ballagtam az iskolában, egy kisdiák azt hitte, rossz a kedvem. Odalépett hozzám, és azt mondta: Ne tessék szomorkodni, már csak 183 nap, és itt a vakáció!”

Lóczi atya arra biztatta a gyerekeket és a pedagógusokat, hogy számukra szóljon többről a tanév. „Ne csak átvészeljük, átszenvedjük a tanévet, hanem legyünk nyitottak a változásokra, amiket a tanév során át fogunk élni. A nyáron tanúja voltam, ahogy egy kéthetes nyaralás alatt egy tízhónapos baba megtanult járni! Mennyi akarat, kitartás, bátorság volt benne! Az ovisok is ilyenek, mindig többek, nagyobbak, erősebbek, okosabbak, ügyesebbek akarnak lenni, mint tegnap. Hol veszítjük ezt el? Mikor kezdünk el húzódozni, hogy nincs kedvünk a kötelező feladatokhoz? Pedig akarat, a fáradtság vállalása, képességek kibontakoztatása nélkül nem lapulhatnak ott a zsebekben még a mobiltelefon sem, gondolatok csak bele, mennyi tudás, mennyi munka kellett ahhoz, hogy azt kifejléssék.”

Tamás atya arra kérte a résztvevőket, hogy hangolják rá magukat az iskola hullámhosszára, „tegyék oda magukat”, és teljes emberként vegyenek részt a saját fejlődésükben. „Mi, katolikus iskolák nemcsak azt akarjuk, hogy jól tanuljatok, és jó jegyeket szerezzetek, hanem tanuljatok meg gondolkodni, képesek legyetek meghallani a lelkiismeret szavát, tudjatok jó ítéleteket hozni, helyesen dönteni. Ez nem rövidtávú terv. Mi nem halat adunk az éhezőknek, hanem halászhálót, és megtanítjuk halászni. Ti is ismerjétek fel talentumaitokat, és azzal szolgáljatok, magyar emberként, ott, ahová az Isten helyezett benneteket, ezen a földön, az embereket.”

„A tanévet nem az iskola csinálja, nem is a tanárok, hanem ti magatok. Pont olyan lesz ez a tanév, amilyenre teszed magadnak, amennyi lelkesedést, akaratot, többre vágyszt beleteszel, és amilyenre engeded, hogy az Isten alakítsa a számodra!”

A meghívott díszvendégek Dr. Kriza Ákos polgármester úr képviselőként, Dr. Alakszai Zoltán jegyző, Demeter Ervin kormány megbízott, Pfliegler Péter alpolgármester, Hubay György országgyűlési képviselő, és Kovácsné Budai Mária helyi képviselő.

selő voltak. Dr. Ternyák Csaba egri érsek mellett az iskolák lelkipásztorai, valamint a miskolci papság vett részt az évnyitó ünnepségen.

A közös tanévnyitó, úgy tűnik, az ország több nagyobb városában is egyre népszerűbb a katolikus iskolák körében. A diákok így kétszer is végig ülik a hosszú ünnepséget, egyszer saját iskolájukban, egyszer meg a közös évnyitón. Ezt az áldozat vállalást azonban nagyon nagylelkűen tette a 2500 gyermek és pedagógusaik. Minden iskola saját iskolai egyenruháját viselte, a jezsuita gimnázium 1227. Pray György cserkészcsapata pedig zászlóval, egyenruhában vonult fel, vagyis mindenki szívvel-lélekkel „megadta a módját”

A rendezvényen tapasztalt példás, nyugodt viselkedés kellemesen meglepte a biztonságiakat: „Ilyen nagy létszámú fiatal bevonulása, kivonulása és egész jelenléte komoly felkészültséget igényel a biztonsági szolgálat részéről. Bárcsak minden rendezvény ilyen tökéletesen szervezett és békés lenne,” köszöntek el a rendezvény végén a szervezőktől. A mentősök is örültek: „Hál’ Istennek nem volt ránk semmi szükség”.

A diákok tényleg nagyon fegyelmezették voltak, bár ez egyesek szerint csak azért van, mert „év elején még meg vannak szeppenve”, a tanárok pedig a fejüket fogták, hogy az első tanítási napot az iskolai munka beindítása, osztályfőnöki hirdetések, szervezés és a diákok eligazítása helyett egy második évnyitóval kellett tölteniük. Egyik-másik diák elejtett olyasmiket is, hogy „ezt azért nem éltem meg annyira, mint tegnap a sajátunkat, nem volt olyan személyes,” mégis, az esemény egészében pozitív üzenetet hordoz az egész magyar katolikus egyház és minden jóakarató ember felé. P. Horváth Ferenc SJ a jezsuita gimnázium egyik iskolalelkésze hangsúlyozta, hogy bár a Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium nem egyházmegyei, hanem rendi fenntartású, a jezsuiták és az iskola vezetése nagyon fontos lehetőségnek tekinti a miskolci katolikus iskolák közös tanévnyitóját. „Minden olyan alkalmat szeretnénk megragadni, amikor közösséget építhetünk a többi katolikus oktatási intézménnyel. A katolikus iskolák számára nagy erőt jelent, ha erősödik a közösség, az együtt gondolkodás. Az város, sőt az ország felé is komoly üzenet ez.” Demeter Ervin kormány megbízott elköszönéskor felemelőnek nevezte az eseményt, melynek nagyszerű a kisugárzása. A résztvevő diákokon, pedagógusokon és papságon túl az egész magyar katolikus egyház számára megerősítő látni, hogy milyen sokan vagyunk, mi katolikus iskolások, a jövő felnőttei, akik ugyanarra a jóra töreksenek, ugyanazt a Jézus Krisztust szeretik és követik.

Juhász Ferenc atya búcsúzóul így köszönt el: „A katolikus iskolák közössége nagy erő. Támogassuk, segítsük egymást ezen az úton. Találkozunk 2020-ban, augusztus 31-én, a következő közös tanévnyitón!”

Dekalogosz – Tízparancsolat

A görögkatolikus „Búzakereszt sorozat”-ban végig tanulmányoztuk az alapvető isteni parancsok tanítását. Nagyon fontos, hiszen nem csak az akkori kor választottjainak szóltak, mederben tartva életüket, hanem minden kor minden emberének alaptörvényei. Ennek a sorozatnak az első részét, az első kőtábla parancsainak kifejtését olvashatjuk most.

A két kőtábla

„Szeresd Uradat, Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez a legnagyobb, az első parancs. A második hasonló hozzá: Szeresd felebarátodat, mint saját magadat. Ezen a két parancson alapszik az egész törvény és a próféták.” (Mt 22,37–40) – Az első három parancs az Isten, a másik hét pedig a felebarát szeretetének törvényeit fogalmazza meg.

„Mózes elindult visszafelé és lejtött a hegyről, kezében a tanúság két kőtáblájával. A táblák tele voltak írva mindkét oldalukon: elől és hátul írás volt rajtuk. Isten maga készítette a táblákat, az írás Isten írása volt, bele volt vésvé a táblákba.” (Kiv 32,15–16) A hegyről lejövet Mózes arca ragyogott, mivel Istennel beszélt. Ez a sugárzó arc jelkép: az ember lelkét ilyen sugárzóvá teszi Isten törvényeinek megtartása. A táblák keménysége Isten törvényeinek szilárdságát akarják jelenteni, s nem az emberi szívek keménységét, amellyel Isten törvényét fogadják.

A búcsúzó Mózes a választott népet a törvények megtartására biztatta: *„Tartsátok szem előtt és kövessétek őket! Így tesztek szert bölcsességre és okosságra azoknak a népeknek a szemében, amelyek hallanak ezekről a törvényekről. Azt fogják mondani: Valóban bölcs és okos nép ez a nagy nemzet!”* (Mtörv 4,6) Az Ószövetséget nézve látjuk, hogyan és mennyire lehet eltávolodni az isteni parancsoktól. Nekünk legyen ráérző és hajlandó szívünk mindegyik meghallására és létté váltására, ahogyan Ezekiel próféta megfogalmazza: *„Akkor egyetlen szívet adok nekik és új lelket, hogy törvényeim szerint éljenek, tartsák szem előtt parancsaimat, és teljesítsék őket... De akiknek a szívük bálványaikhoz és szegyenletes tetteikhez tapad, azoktól számon kérem útjaikat – mondja az Úr, az Isten.”* (Ez 11,19–21)

Vannak családok, ahol esténként elimádkozzák a tízparancsolatot. Sajnos, sokszor vétünk ellene. Érezzük ugyan, hogy emberi természetünkbe, szívünkbe beoltotta az

Papp András

Úristen a törvényeit. A Sínai-hegyen nem is tett mást, mint nagyszerűbb ragyogást adott a fénynek, amely emberi természetünkben benne van. Mégis sokszor megbotlunk a parancsokkal szemben, akármennyire is érezzük kötelező erejét. Érzik ezt azok is, akik talán nem is tudják mind felsorolni, sőt még azok is, akik nem tartják fontosnak tudomásul venni e parancsok létezését.

A két kőtábla az egyetlen törvénykönyv, amelyet minden ember akarva, nem akarva forgat, melynek meg nem tartásáról nem földi vádló tanúskodik ellenünk, hanem saját lelkiismeretünk. Amíg az ember ember marad, addig éreznie kell, hogy a tízparancsolat megtartása kötelesség, áthágásuk mindig belső szemrehányást jelent. A parancsolatok a gyökereket jelentik: ha az első kőtábla három parancsát megtartom, akkor szeretem az Istent; ha a második kőtáblával megjelölt úton járok, akkor szeretem felebarátaimat.

Az első kőtábla

A két kőtábla, amelyet az Úristen Mózesnek adott, az emberiség erkölcsi életének alapköve. Minden törvény, amely nem a két kőtábla alapzatán nyugszik, erőtlen önmagában. Emberi parancsok mögött állhat gazdagság, bölcsen tervező okosság, katonai erő, fegyver – eddig még minden összeomlott a földön, ami nem a két kőtábla erkölcsét követi.

Az első kőtábla az Isten szeretetét sürgeti. Istenre, örök célunkra irányítja tekintetünket; sürgeti a tiszteletet, amit iránta kell tanúsítanunk. Végző alap minden erkölcs számára, a második kőtábla számára is.

Az első három parancs megtartásában nincsenek korlátok: Istent nem lehet eléggé szeretni, nevét méltóan tisztelni és napját elegendő gondossággal megülni. Ki mondhatja el, hogy ő már „teljes szívéből, teljes lelkéből, teljes erőből és minden elméjéből” szereti Istent?

AZ ELSŐ PARANCSS

Az első parancs az Úr Isten személyének tiszteletét írja elő. Az elterjedt megfogalmazásban mintegy az Úr ajkáról halljuk:

Én vagyok a te Urad, Istened, Uradat, Istenedet imádd, és csak neki szolgálj!

Milyen ünnepélyes a parancs első felének a fogalmazása: maga a jó Isten lép elénk, bemutatkozik nekünk, személyesen szól hozzánk, mint egykor a választott néphez a Sínai-hegyen. Ez a tízparancsolat ünnepélyes nyitánya. Ezután halljuk, mit kíván tőlünk: személyét megillető tiszteletet és odaadó szolgálatot, egyúttal megtiltja, hogy az övéhez hasonló tiszteletben és szolgálatban másvalakit részesítsünk. A választott néphez élesebb megfogalmazásban és részletesebben szól:

„Én vagyok az Úr, a te Istened, én hoztalak ki Egyiptom földjéről, a szolgaság házából. Senki mást ne tekints Istennek, csak engem. Ne csinálj magadnak faragott képet vagy

hasonmást arról, ami fent van az égben, vagy lent a földön, vagy a vizekben a föld alatt. Ne borulj le ilyen képek előtt és ne tiszteld őket, mert én, az Úr, a te Istened féltékeny Isten vagyok. Azoknak a vétkét, akik gyűlölnek engem, megtorlom fiaikon, unokáikon és déd-unokáikon. De ezredízíg irgalmasságot gyakorlok azokkal, akik szeretnek és megtartják parancsaimat.” (Kivonulás könyve 20,2–6)

Az első parancs teljes odaadást kíván. Isten számomra a legnagyobb. – Teremtőm, akinek mindennél többet köszönhetek. – Fönntartóm, akitől létem minden pillanata függ. – Gondviselőm, aki állandóan törődik velem. Ő végtelen hatalom, erő, fölség, szépség és jóság, az életem célja, aki örökre boldogítani akar. Az első parancs azt kívánja tőlem, hogy mindezt alázatosan elismerjem, és eszerint éljek. Úgy is lehet fogalmazni, hogy Isten az első parancssal azt kívánja tőlem, hogy vallásos legyek. Gondolkodásomon, szavaimon, tetteimen állandóan látszania kell, hogy Isten mellé vagy Isten elé nem teszek semmit és senkit. Minden „más”, amit/akit Isten helyére tesznek, csak nála kisebb, gyöngébb, tehetetlenebb lehet, s magához alacsonyítja az embert.

A vallásosság tehát nem csupán értelmi átlátás, parancsok teljesítése, vagy szer-tartások végzése. Egész emberi mivoltom szerint kell magamat Isten szolgálatára bocsátanom. A következőkkel fejezhetem ki odaadásomat Istennek: imádás, imádság, áldozat, fogadalom, eskü és napok megszentelése. Az imádás leborulás Isten előtt, külső jelek kísérhetik (fejhajtás, térdelés, leborulás). Az imádás egyedül Istent illeti. Az emberek, vagy más teremtmények csak az Istenhez való viszonyuk, hozzá való közelségük, vele való kapcsolatuk miatt részesülhetnek tiszteletben, mely teljesen más, mint Isten imádása. Őket nem önmagukért, hanem kizárólag Isten miatt tisztelhetem.

Az imádság a lélek fölemelése Istenhez, párbeszéd vele. Benne elismerjük nagyságát, valamint hozzánk való jóságát, irgalmát és mindenhatóságát. Ha jól imádkozunk, az imádság nem lesz teher, hanem életünket átformáló erő.

Az imádságról

Az imádság a lélek fölemelése Istenhez.

Hozzuk összhangba az imádság kettős feladatát. Egyrészt nem a hatalmas megnyisrege kell törekedni: „Amikor imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok. Azt gondolják ugyanis, hogy sok beszédükért nyernek meghallgatást.” (Mt 6,7) Nem a Mennyei Atyát kell kitanítanunk, mire van szükségünk, hanem magunkat kell hangolni ajándékainak elfogadására. A Miatyánkban utolérhetetlen rövideggel mondja el Jézus, mi legyen a mondanivalónk Mennyei Atyánkhoz. Másrészt ugyanaz a Jézus, aki azt mondja, hogy ne beszéljünk sokat, amikor imádkozunk, ismételten sürget, hogy „szüntelenül kell imádkozni és nem szabad belefáradni” (Lk 18,1). Tehát az ember életét végig kell kísérnie az imádságnak, anélkül, hogy sokat beszéljünk.

Első helyre magát az imádsást, vagy dicsőítő imát kell tennünk. Ez az első a Miatyánkban is: szenteltesd meg a te neved! A dicsőítő imában jut leginkább kifejezésre emberi méltóságunk: az ember az egyetlen lény a földön, aki elismeri és dicsőíti

az Istent. Az imádás és dicsőítés megfoghatkozása a vallásosság megrokkánását, s az ember lealacsonyodását jelenti.

A hálaíma áll legközelebb az imádáshoz. Ez nemcsak egyszerű köszönet kéréseink meghallgatásáért. Benne köszönetet mondunk Mennyei Atyánk minden jótéteményéért, azokért, amelyeket soha nem kértünk és mégis kaptunk. A hálaiban különösen erősen érezzük át Istenünk jóságát és nagyságát. Ezért a hálaíma mindig rendkívül élénk istenélményt jelent számunkra.

Mi, emberek „valamiért” szoktunk imádkozni. Ha a kérő imát a dicsőítő és hála imádsága mögött harmadik helyre tesszük is, mégsem szabad jelentőségét lebecsülni. A legtöbb keresztény a kérő imában éli meg vallásosságát. Nagy értéke, ahogyan a földi életben kérjük magunknak az Istent, úgy kapjuk meg az örökkévalóságban. A kérő imában lesz valóságos és állandó istengyermekségünk. Ha a dicsőítés és a hála fölemel minket égi Atyánkhoz, akkor a kérő ima szinte „készteti”, hogy lehajoljon hozzánk, magához emeljen bennünket.

Az engesztelő imát sokszor csak a kérő imához sorolják. Benne bocsánatot kérünk magunk, vagy mások számára. Helyesebb volna az engesztelő imát az imádság másik három fajtájától különböző és azokkal egyenrangú imamódként kezelni az elméletben és az életben egyaránt. Az engesztelő ima igyekszik bűneinkért megbékíteni Istent. Nem lehet egyszerűen bűnbocsánat és büntetés elengedése kérésének felfognunk. Az engesztelés gondolatát a bocsánat kérésén túl át kell járnia a jóvátétel gondolatának is. Benne Jézussal kell egyesülnünk, aki *„engesztelő áldozat bűneinkért, de nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is”* (1Jn 2,2).

A családokban együtt végzett imának különös kedvessége és ereje van. Akik együtt imádkoznak, azok együtt is maradnak.

A bálványimádás

Bálványimádásnak azt nevezzük, amikor valaki az egy igaz Istent megillető tisztelet másnak adja. Bálvány az, amit az ember életében Isten helyett első helyre tesz.

Ha a nap délben süt, akkor alig van árnyék körülöttünk. Minél lejjebb megy, annál nagyobb lesz az árnyék. Estére az árnyékok nagyon hosszúvá, ijesztővé válnak. Így vagyunk a Jóistennel is: akinek a helyes vallásosság zenitjén van az Isten, annak életében nincsenek ijesztő árnyak. De amikor az Isten gondolata kezd leáldozni: az Isten már nem fontos, nem az első, akkor ijesztő árnyakként megjelennek a bálványok. A vallás erénye az első helyre állítja az ember életében az Istent. Viszont ha valaki letaszítja őt erről az első helyről, akkor szükségszerűen más valami vagy valaki kerül helyette oda. Ezt nevezzük bálványinak.

A bálványimádás az isteni erények ellen elkövetett bűnök után a legsúlyosabb bűn. Szent Pál a Rómaiakhoz írt levelének elején félelmetes vádbeszédet mond a bálványimádók ellen. *„Isten haragja eléri az égből az embereknek minden istentelenségét és gonoszságát, akik az igazságot elnyomják igazságtalansággal... mert fölismerték az Istent, mégsem dicsőítették Istenként... A halhatatlan Isten föltségét fölcserelték a balandó ember, a madarak, a négy lábúak és a csúszómászók képmásával... inkább a teremtmény előtt*

hódoltak, mint a Teremtő előtt, aki mindörökké áldott.” (Róm 1,18–25) Oktalanság a bálványimádás, a bálványképek soha nem állíthatók oda az egy igaz Isten gyönyörű, vonzó, imádásra méltó képe mellé. Igaz, a történelem folyamán néha szépnek ábrázolták a bálványokat. Még romjaikban is megcsodáljuk a görög márvány istenszobrokat. Ám ne feledjük el, hogy ezek szép emberek voltak, istennek csúnyák.

A bálványimádás kísért, különböző formákban mindig visszatér. Nem lehet Isten mellett a Mammont, a pénz istenét szolgálni (Mt 6,24). Szent Pál sírva beszél azokról, akiknek *„istenük a hasuk”* (Fil 3,19). *„Legyetek meggyőződve, hogy semmiféle erkölcsetlennek, tisztátalannak, kapzsinak, más szóval bálványimádónak nincs öröksége Krisztus és az Isten országában.”* (Ef 5,5) A kapzsiság sokszor a felebarát fölötti uralkodás vágya (Kol 3,5). A politikai hatalom szertelen keresése is bálványimádássá fajulhat (Jel 13,8). Persze, ha a Szentírást a közelmúltban írták volna, akkor sok mást is felsorolna.

A bálványimádás egyik legveszedelmesebb formája minden időkben az ember istenítése (személyi kultusz). Heródest említem a Szentírásból: *„A kitűzött napon Heródes királyi díszbe öltözött, bírói székébe ült és beszédet intézett hozzájuk. A nép így kiáltozott: Ez már az Isten szava, nem emberé! Az Úr angyala lesújtott rá azon nyomban, mert nem adta meg az Istennek a dicsőséget.”* (ApCsel 12,22–23) Minden embernek nagyon kell vigyáznia az „én” bálványra. Vannak, akik senkit nem ismernek el maguk fölött. Nem engedik, hogy Isten beleszóljon az életükbe. Magukat tekintik törvényhozójuknak, tetszésük szerint utasítják vissza Isten törvényeit. Figyelmeztetés: 1Kor 10,7!

Jóslás és babona

Isten gyermekei vagyunk. Viselkedjünk az élet minden helyzetében úgy, amint Isten fiaihoz illik. Különösen akkor, amikor az élet nehéz helyzet elé állít, amelyekben emberi tudásunk és erőnk kevésnek bizonyul. Jusson eszünkbe, hogy ami lelkünknek és testünknek javára van, azt mindig nyugodtan kérhetjük Tőle, de közben mindig bölcsességére és jóságára bízunk magunkat. Ő tudja igazán, hogy mi a jó és hasznos.

Ha valaki nem a Jóistentől és nem is okos emberi számításból akarja a jövőt megtudni, akkor beszélünk jóslásról. Ha pedig eredményeket akar elérni, vagy oltalmat keres a maga számára, és nem emberi szorgalomból, sem Isten áldásától várja, akkor babonáról van szó. A jóslás és a babona az egészséges vallásos élet hiányának, megrokkánásának vagy elferdülésének jele. Az emberben mélységesen benne van a „metafizikai ösztön”. Ha nem Istent, akkor helyette mást tisztel legfőbb lénynek. Ahol nem Benne bíznak, és nem Hozzá imádkoznak, ott előbb-utóbb fellép a jóslás és a babona. Ahol nincsenek fészületek, szentképek, érmek, ott megjelennek a kabalás és az amulettek: szerencsepókok, négylevelű lóherék, patkók, kavicsok. Keresztek, skapuláré és csodás érmek helyett ilyesmit hordanak nyakláncukon. Akik nem félnek az Isten parancsainak áthágásától, félnek majd a péntektől, a tizenháromas számtól, vagy a fekete macskától. Mi Jézus nevében keresztvetéssel indulunk az élet nehéz útjaira, a hitetlenek az asztalt kopogtatják le, gombjukat fogják, vagy egyéb nevetséges és eszte-len dogokban keresik oltalmukat.

Régen az is előfordult – vajon csak régen? –, hogy kifejezetten az ördögöt hívták segítségül, vagy tőle tudakolták a jövőt. Ez persze minden körülmények között halálos bűn. Az Isten ellenségéhez nekünk csak ennyi szavunk lehet: „Távozz sá-tán!” (Mt 4,10) Tőle semmit nem kérhetünk, semmit sem várhatunk, pillanatnyi segítsége esetleg kárhozatunkra szolgálna. Ha valaki komoly hit nélkül, tréfából, játékból, vagy időöltésből jóslatot, akkor is azt kell mondanunk, hogy ez keresztény emberhez nem illő.

A Szentírás tanúsága szerint a Jóisten nem egyszer föltárta a próféták előtt a jövőt. A csodálatos álmok áldást jelentettek nemzetek számára - mint ezt az egyiptomi József történetében olvassuk. Ezek mindig magukon viselik az isteni nagyszerűség és jóság jellemvonásait. Azért viszont nem volt, és a jövőben sem lesz Istentől származó álom vagy jóvendülés, hogy kíváncsiságunkat kielégítse, vagy kicsinyes önző érdekünknek hasznára legyen. Ahol Isten csodálatosan közbelép, ott rendszeren a lelkek örök üdvéről van szó. Jóra, buzgóságra, az erények gyakorlására indul a lélek, Isten rendkívüli megnyilvánulásait lelki béke, tisztaság, egyszerűség, alázatosság jellemzi.

„A test cselekedetei nyilvánvalók: kicsapongás, tisztátalanság, fájtalanság, bálványimádás, babonáság, ellenségeskedés, viszálykodás, vetélkedés, harag, veszekedés, szakadás, pártoskodás, irigység, gyilkosság, részegeskedés, tobzódás és ezekhez hasonlók. Mint már előbb mondtam, ismét kijelentem: Akik ilyeneket művelnek, nem öröklik Isten országát.” (Gal 5,19–21)

Szentségtörés

A szentségtörés bűnét és büntetését olvashatjuk Dániel könyvének 5. fejezetében. Baltazár babiloni király nagy lakomát rendez országá előkelői részére. Lakoma közben behozatják a jeruzsálemi templomból elrabolt szent edényeket és azokból isznak. A királlyal szemben egy kéz jelenik meg és titokzatos szavakat ír a falra. Az írást a babiloni bölcsek nem tudják megfejteni. Dániel próféta azonban igen, s keményen megrója a szentségtörésért a királyt. A szavak jelentése: mené = Isten számba vette királyságodat és véget vetett neki; tekél = megmért a mérlegen és könnyűnek talált; parszin = feldarabolta országodat, aztán a médeknek és perzsáknak adta. A kilátásba helyezett büntetés azonnal bekövetkezik, még ugyanazon az éjszakán meghal a kaldeusok királya.

Isten nem engedi, hogy méltatlanul bánjanak azzal, ami az övé. A számára lefoglalt személyek, helyek, tárgyak méltatlan kezelését nevezzük szentségtörésnek. A szentségtörő ember semmibe veszi az isteni lefoglalást, és úgy kezeli ezeket, mintha nem volnának Istené, mintegy megtöri azok szent jellegét. A személyek szentsége az egyházi személyek közé felvételen alapszik. Szigorú értelemben vett szent helynek a templomok, az ünnepélyesen megáldott kápolnák és temetők számítanak. Tágabb értelemben más egyházi épületek is: szerzetesházak, szemináriumok, szerzetesek kórházai, árvaházai. A szigorú értelemben vett szentség a templomok belső területét illetik. Ezek szentségét sértik a biztos és nyilvános bűnök - testi sértés, erkölcstelenség, méltatlan használat. Ha ilyen történne, istentisztelet céljára addig nem szabad használni, míg újra föl nem szentelték

A szentségekkel szemben is elkövethető szentségtörés. A szentségek méltatlan vétele és kiszolgáltatása a legsúlyosabb bűnök közé tartozik. Ha valaki külsőleg részeseül ugyan a szentségben, de nincs meg hozzá a szükséges készüllet, vagy méltó állapot, mintegy „megtöri” a szentséget, nem fogadja el annak kegyelmi hatását. Ilyen lehet: méltatlan szentáldozás, bűnbánat hiánya, szentgyónásnál bűnök szándékos elhallgatása.

Dániel könyvére visszautalva – a szent edényekkel, a kelyhekkel, áldoztató-kanalakkal, szentségtartókkal egy megítélés alá esnek az oltárok, szent olajak, keresztek, megszentelt templomi képek. Mindezekkel szemben szentségtörést követnek el azok, akik profán célra használják, méltatlanul bánnak velük, ellopják, összetörik, vagy eldobják.

Szentségtörést jelent a Szentírás szavainak méltatlan, tiszteletlen, gyalázkodó, gúnyos vagy tisztességtelen tréfára használata. A Szent Liturgiánál vagy szentségek kiszolgáltatásánál használt ruhákat, oltárterítőket és egyéb templomi felszereléseket szintén szentnek kell tekintenünk, s így is kezelnünk. Templomaink szent edényei és ruhái a hívek áldozatkészségének gyümölcsei. Használatukhoz sokszor évszázadok áhítata fűződik. Sok imádság kísérte elkészültüket és használatukat. Megbecsüljük ezeket az imákat is.

A MÁSODIK PARANCS

Isten neve

Ha valakire gondolunk, róla beszélünk, nevét használjuk. Isten megnevezi a teremtményeket, a nappalt, az éjszakát, az eget, a földet, a tengert. Azért nyilatkozta ki a nevét, hogy Őt ezen az igazi nevén imádjuk. Szeretett, dicsért, megszentelt név ez. A vallás erőnye, mely megkívánja tőlünk, hogy megadjuk Istennek a kellő tiszteletet, azt is megköveteli, hogy nevét tiszteljük. Minden tisztelet, melyet nevének adunk, Őreá irányul; s minden nevével szembeni tiszteletlenség Őt érinti. A név oly drága nekünk, mint a személy, akit előttünk helyettesít. Olyan tisztelettel kell körülvennünk a nevet, amilyen tiszteletet érzünk lelkünkben a személy iránt.

Az ember belső világát legkönnyebben és legközvetlenebbül szavaiban tudja mások előtt föltárni. Isten tisztelete is leghamarabb a szóban, nevének dicséretében mutatkozik. Az első parancs egészen természetesen magával hozza a másodikat. Ha lélekben tiszteljük Istent, akkor belső tiszteletünk természetesen nevének imádó és dicsőítő hódolatává válik ajkunkon. Így nemcsak az első, hanem a második parancsot is úgy kell tekintenünk, mint Isten tiszteletének és egyúttal emberi méltóságunknak védelmét. Mikor az ember nem akar meghódolni Isten előtt, akkor emberi méltóságát tagadja meg. Isten nevének tisztelete és dicsérete az emberi szó legmagasabb szárnyalása. Énekével és zenéjével ezt próbálja kiemelni, még szárnyalóbbá tenni az ember. Nem csoda, hogy éppen az Isten dicséretében emelkedett az ének és a zene legmagasabbra. Viszont Isten nevének bántása és gyalázása az értelmes emberi szó legnagyobb megbecstelenítése. Az Úr tiszteletének megtagadása szellemi világunkból öli ki az értelmességet, a neve elleni tiszteletlenség pedig szavainkból.

„Uradnak, Istenednek a nevét ne vedd hiába, mert az Úr nem hagyja büntetlenül azt, aki a nevét hiába veszi”

– olvassuk a Kivonulás könyvében az eredeti isteni megfogalmazást (20,7). Azaz: ember ne feledd el, hogy elismerésem és nevem megbecsülése által vagy a teremtés csúcsa! A Teremtő félti bennünk kezének remekművét, ezért kemény szóval kiáltja a második parancsban, hogy nevének megbántásával ne sértsük meg emberi méltóságunkat.

Ami nagyszerű és fölséges a tenger zúgásában, a vihar tombolásában, ami kedves és bájos az esti szellő susogásában, a madárdalban, mindaz az Úr nevének dicséretében válik értelmes imádsággá az ember ajkán. — Ezzel szemben milyen üres a *„nem szolgállok”* (Jeremiás könyve 2,20) visszhangzása! Isten szolgálatának megtagadásában, nevének megbántásában a gonosz irigysége van. A gonosz csak Isten nevének gyalázására képes, s irigyli az embertől, hogy az dicsérni tudja a Magasságbeli szentséges nevét.

Sajnos több orgánum is eltéveszti a kultúra hirdetésének feladatát, s megelégszik a közönséges és alpári stílus visszhangzásával. Nem fogadjuk el, hogy bevett szófordulatok élnek nyelvünkben. Vigyázni akarunk szavainkra!

Isten nevének hiába vétele

Sirák fia könyvében olvassuk: *„Ne szokj rá, hogy a Szent nevét emlegedsz, ... nem mentesül a büntőtől, aki... visszaél a Szentnek nevével.”* (23,9) Az Ószövetségben a Jahve nevet, amellyel az Úr az égő csipkebokorban bemutatkozott, nem merték kiejteni. Csak évenként egyszer a „szentek szentjében” a nagy engesztelő napon suttopta el a főpap az Úr felé. Mi, keresztények nem Isten szolgái, hanem gyermekei vagyunk. Mint gyermekei mindig bizalommal használjuk e nevet, amelyet Jézus ismertetett meg velünk, és akihez úgy tanított imádkozni, hogy első kérésünk nevének megszentelése. Nálunk az esik kifogás alá, ha valaki kellő tisztelet nélkül említi szent nevét. Nem is tudjuk istent elég gyakran megszólítani. Nevének említésénél nemcsak a szánkknak kell mozognia, hanem szívünk mélyén is meg kell mozdulnia valamilyen jó érzésnek iránta. Nevének hívása ne legyen üres hang az ajkunkon, amelyet „szükségtelenül”, csodálkozásból, ijedtségünkben, türelmetlenségünkben, meglepettségünkben vagy egyszerűen csak szokásból mondunk! Ugyanilyen érzéssel említsük az Istenszülő és a szentek nevét is!

Vallási szegénységre vallana, ha a legszentebb nevek csak félszegen jönnének ajkunkra. Sok ember szinte elpirul, zavarba jön, ha Istenről, vagy szentjeiről kell beszélnie. Nálunk legyen egészen természetes a jó Istenről folytatott beszéd. S történjen mindig nagy tisztelettel. Mennyei Atyánk neve sokkal többet mond nekünk isteni mivoltáról és hozzánk való szeretetéről, mint a csipkebokorban kinyilatkoztatott név. Szeretetünk, bizalmunk és hitünk alapján szólítsuk őt mindig Atyának, hogy legyen neki dicsőség a Fiúval és a Szentlélekkel együtt. Így valósul meg közöttünk a Mi-atyánk első kérése: Szenteltessék meg a Te neved! Így készít az Egyház Isten nevének örök dicséretére, melyet majd a véget nem érő mennyei liturgiában az angyalokkal és szentekkel együtt mondunk: *„Nagyok és csodálatosak a tetteid, Uram, mindenható*

Isten! Úrjaid igazságosak és igazak, nemzetek Királya. Ki ne félne téged, Uram, és ki ne dicsőítené a neved? Mert csak te vagy szent!” (Jelenések könyve 15,3–4).

Az apostolok Jézus Krisztus nevében gyógyítottak és űztek ki gonosz szellemeket. Péter így szólt a sánta koldushoz: „Aranyom, ezüstöm nincs, de amim van, neked adom: A názáreti Jézus Krisztus nevében állj fel és járj!” A népnek pedig így magyarázza a gyógyítást: „Mert hittel segítségül hívtuk a nevéd, erőt öntött ebbe az emberbe, akit itt láttok és akit ismertek.” (ApCsel 3,6 és 16). A hívek imában kérik a további segítséget Istentől: „Nyújtsd ki kezedet, hogy gyógyulások menjenek végbe, jelek és csodák történjenek szent szolgálád, Jézus nevében.” (Ap Csel 4,30).

Görögkatolikus köszönésünk ugyancsak tiszteletünk és hitünk kifejezése, mely mindig szeretettel említi Urunk nevét. A válasz pedig megerősíti az örök időkeretet: „Dicsőség Jézus Krisztusnak! – Dicsőség mindörökké!”

A káromkodás

A káromkodás Isten imádasának és dicsőítésének gonosz fordítottja, az emberek istentelenségének szomorú jele. Nálunk, magyaroknál vannak, akik a káromkodást úgy akarják kezelni, mint valami néprajzi érdekességet, nemzeti sajtáságot. A kultúra közvetítésére hivatott szolgáltatók (tévé, mozi, színház) is szinte természetességgel ontják a kulturálatlan kifejezéseket. Azzal, hogy Isten súlyos megsértése, szinte nem is törődnek. A káromkodás nem ősi magyar szokás, őseink szépen beszéltek. Sok egyéb súlyos átokkal együtt a káromkodást is a 150 évig tartó török uralom honosította meg földünkön. – Prohászka Ottokár püspök az első világháború elején, amikor még csak a magyar fegyverek diadaláról írtak az újságok, az állomáson hallja a katonák káromkodását. Hazamegy és remegve írja naplójába: a háborút elvesztettük, mert ilyen káromkodó népet nem segíthet az Isten. A két világháború között az Actio Catholica országos mozgalmat indított a káromkodás ellen. A templomok ajtaján, az utcai hirdetőoszlopokon, iskolákban, üzletekben ott volt a plakát a Keresztre feszített képével. Rajta a felirat: „Miért bántod? Ne káromkodj!” – Így nézett az emberekre Jézus, és hiába nézett...?

A káromkodás nem egyszerű haragkitörés. Nem is durva vagy erkölcstelen kifejezések használata. — A káromkodás Isten nevének gyalázása: gyalázkodó szidalom Isten, Jézus Krisztus, szentjei, vagy a szentségek, szent dolgok ellen. Tegyük fel a kérdést: Mire való a káromkodás? Miért kell a jó Istent bántani? Mit old meg? - Ha valaki nem tudja megfékezni a haragját, szidja inkább a hét meg a nyolcát, a kiskésit, vagy a jégen kopogóját. Ha egy gyermek olyat mondana szüleinek, mint a jó Istennek címeznek egyesek, azok nemigen tudnák megbocsátani, hogy gyermekük ilyen mondott.

Akik nem akarnak küzdeni káromló szokásuk ellen, minden egyes káromló, fajtalan, csúnya szavuk súlyos bűn. A pokol anyanyelve. Aki a mennyországba készül, az tanuljon meg imádkozni, mert az ég anyanyelve az imádság, az Isten dicsérete.

A káromkodás, a csúnya beszéd ellen van orvosság. Vannak olyan emberek, akik „megszóalásig szépek” – addig szépek, amíg meg nem szólalnak. Ne csúfítson el sen-

kit a száján kijövő bűn! Fegyelmezett akarakterővel mindenkinek saját magát kell irányítania. Büntetheti is magát a káromkodó: üssön a szájára, vagy aznap emlékeztetőül ne vegyen szájába édességet. Ha eredményt lehet remélni, figyelmeztessük a káromkodót, illetlenül beszélőt. Haragos embert lehet később is, amikor haragja lecsillapodik. Nem vagyunk kötelesek az ilyen beszédet hallgatni. Magunkban engesztelve kérhetjük mások bűneinek bocsánatát Istentől. A Miatyánkban ne csak elmondott szavak legyenek: „szenteltessek meg a te neved”, hanem kérés, feladat, melyet jó példával elől járva megvalósítunk. - Tegyük meg mindent, hogy édes anyanyelvünkön minél többen dicsérjék Istent és soha ne bántsák!

Az átkozódás

A Számok könyvének egyik érdekes jelenete: az Ígéret Földjének meghódítására induló választott nép legyőzte az amoritákat és Moáb mezőségén üt táborn. Moáb királya ijedtében követeket küld Bileám prófétához, hogy átkozza meg a zsidókat: „Gyere és átkozd meg nekem, mert hatalmasabb nálam. Akkor talán megbirkózom veled és ki tudom űzni az országból. Tudom ugyanis, hogy akit megáldasz, az áldott, s akit megátkozol, az átkozott.” Bileám először vonakodik, majd elmegy, de átok helyett háromszor is áldást mond a választott népre: „Hogy átkozhatnám meg azt, akit Isten nem átkoz? Hogyan esdhetném le a haragot, amikor az Úr nem haragszik?” Bálák ismételt sürgetésére szépen válaszol: „Nézd, az a megbízásom, hogy áldjam, így áldani fogom, s nem vonok vissza belőle semmit.” Érdemes elolvasni ebből a könyvből a 22–24. fejezeteket.

Milyen szépek a próféta szavai: „Az a megbízásom, hogy áldjak.” Nekünk, keresztényeknek is áldásra van megbízásunk. Átokból olyan sok van a világon, áldásból legyen több. Nekünk Jézust kell képviselnünk a világban, akiről az Ószövetségben végig húzódik az ígéret: „Benne nyer áldást a föld minden népe.” Még a rossz láttára is áldást kell kérnünk. Úgy, ahogyan Jézus tanított minket: „Bocsásd meg a mi vétkeinket... szabadíts meg a gonosztól!”

Az átkozódó azt kívánja, hogy a jó Isten valakit büntessen meg, valakinek rosszat tegyen. Mennyire ellenkeznek az ilyen kívánságok a Miatyánk szellemével!

Az átok nagy tiszteletlenség Istennel szemben. Azt kívánja, hogy olyan rossz szívű, rosszakarató, gyűlölködő, kicsinyes legyen, mint ő. Azon kívül a szeretet ellen is vét az átkozódó: azt kívánja, hogy felebarátját valami csapás, rossz érje. A komolyan kimondott átok halálos bűn. Általában azonban az emberek nem kívánják komolyan a rosszat, csak hirtelen haragjukban mondják, megfontolatlanul. Nekik fájna a legjobban, ha a rossz kívánság valóban beteljesedne. Az átkozódnak azt tanácsoljuk, hogy a megfontolatlanul kimondott átok után legalább két áldást mondjanak felebarátjukra. Így talán máskor is az áldás jön könnyebben az ajkukra.

Jézus az ószövetségi felfogással szemben: „Átkozott legyen, aki téged átkoz”, így rendelkezik. „Azokra, akik átkoznak benneteket, mondjatok áldást.” (Lk 6,28). Mi Szent Péter tanítását igyekszünk megvalósítani. „Ne fizessetek a rosszért rosszal, se a szida-

lomért szidalommal. Mondjatok inkább áldást, mert arra kaptatok meghívást, hogy az áldás legyen az örökségetek.” (1Pt 3,9).

Jézustól kapott drága örökségünket nem tékozzhatjuk el, hanem igyekszünk a földön minél szélesebb körben valóra váltani, amíg el nem jutunk az országra, amelyről az Újszövetség látnoka mondja: „*Atok többé nem lesz benne.*” (Jelenések könyve 22,3). Oda jutásunk annyira biztos, amennyire itt a földön Jézus áldásának hordozói vagyunk.

A fogadalom

„*Ha valaki fogadalmat tesz az Úrnak... ne szegje meg szavát; pontosan úgy tegyen, amint mondta.*” – olvassuk a Számok könyvében (30,3). Szent Pál is tett fogadalmat (ApCsel 18,18). „*Ne szóljon elharmarkodottan a száad, és a szíved ne siessen a szóval Isten előtt; mert Isten a mennyben van, te meg a földön... Ha valamit megfogadtál Istennek, ne mulaszd el a teljesítését. ... Amit megfogadtál, azt tartsd meg! Jobb, ha egyáltalán nem teszel fogadalmat, mint ha megfogadsz valamit, és nem tartod meg.*” – figyelmeztet a Prédikátor könyve (5,1–4).

A fogadalom = Istennek tett ígéret. Ha embereknek 'fogadunk' valamit, az nem fogadalom, hanem csak ígéret. A fogadalom az Úr Isten nevének ünnepélyes tisztelete. Gárdonyi egyik szép novellájában a hajótörés veszedelmében hangzik el: Tegyük fogadást Máriának! – Fogadalom számba megy a Szűzanyának tett ígéret? – Igen. A szenteknek nem kiválóbb embereknek teszünk fogadalmat, hanem mint az Isten országa nagyjainak, Az ilyen ígéret végeredményben magának az Istennek szól.

A fogadalom letétele által a jó Istent tiszteljük, így az a vallás erényének területére tartozik. Ezért a fogadalomból tett jócselekedeteknek istentiszteleti értéke van. Ha valaki fogadalomból ad a szegénynek, fogadalomból böjtöl, vagy tartja meg a tisztaságot, az nemcsak a felebaráti szeretet, a mértékletesség vagy a tisztaság erényét gyakorolja, hanem a vallás erényét is. Ha valaki fogadalomból imádkozik vagy jön szentmisére, az kétszeresen is gyakorolja az istentisztelet erényét. A fogadalom teljesítésével a jó Isten iránti hűségünket és szeretetünket mutatjuk meg.

Mivel a fogadalom nagy és szent dolog, alapos megfontolást igényel. Nagyobb és hosszabb időre szóló fogadalmat ne tegyünk lelkiatyánk tudta nélkül. Ő segít megfontolni, hogy megfelelő-e, s képesek vagyunk-e teljesíteni. Csak olyat ígérhetünk meg a jó Istennek, ami nemcsak önmagában jó, hanem a nagyobb jót nem akadályozza meg. Aki bűnös cselekedet végrehajtására tesz fogadalmat, azzal súlyos bünt követ el és fogadalma érvénytelen.

Az emberek közül sokan csak akkor tesznek fogadalmat, ha bajba kerülnek. Rendesen azért, hogy ezzel a jó Istentől a fenyegető veszély elhárítását kérjék. Később a veszély elmúltával egyesek megbánják fogadalmukat és arra hivatkoznak, hogy kényszerrel jelentett neki az az állapot. - Csak a jogtalanul megfélemlített ember fogadalma érvénytelen. Ha valaki vihar, nagy gyötrellem vagy betegség hatása alatt tett fogadalmat, az érvényes.

Különös gonddal vigyáz az Egyház a nyilvános fogadalmakra. A magánfogadalmak egyedül vállalójuk akaratától függenek, a nyilvános fogadalmak érvényességéhez hozzátartozik, hogy ezeket az Egyház nevében, az általa kijelölt törvényes előljáró elfogadja. Ilyen a tisztaság, szegénység és engedelmesség fogadalma a szerzeteseknél. Ez lehet egyszerű, ha bizonyos időre szól, és ünnepélyes, ha egész életre kötelez.

Az eskü

Az eskü Isten nevének ünnepélyes hívása az igazság bizonyítására. Ünnepélyes imádság: benne kérjük a legfőbb Igazságot, hogy tévedhetetlen tanúbizonyságával álljon szavaink igazsága mellett. A szentekre, a diplomára, oltárra tett eskü Isten-nél való kapcsolatunk alapján számít eskünek. Isten tanúul hívásának nem kell kifejezettnek lennie, elég a feszület, a szent evangélium érintése vagy a három ujj fölemelése.

Az eskü a vallás erényének gyakorlása. Benne Isten létezését, igazmondását, legfőbb tekintélyét ünnepélyesen elismerjük. Az eskü is szent, mint a fogadalom. Ezért csak nagyon fontos dologban szabad esküdnünk. Egyes eretnekek az eskü kérdésében is túlzásba mentek. Minden körülmények között tilosnak, sőt bűnösnek mondták. Velük szemben a Szentírásra hivatkozhatunk: „*Féld az Urat, a te Istenedet, tiszteld, és az ő nevére esküdj!*” (Mtörv 6,13) Szent Pál is gyakran esküszik: „*Tanúul az Isten... Istent hívom tanúul magam mellett, ... amit itt írok, Isten előtt mondom*” (Róm 1,9; 2Kor 1,23; Gal 1,20). Az Egyház előírja és használja az eskü két alakját: a kijelentő és ígéreti esküt. A kijelentő esküben Istent tanúul hívjuk a múltra vagy a jelenre vonatkozó jelentésünk igazsága mellett. Az ígéreti eskünél a jó Istent „kezesként” hívjuk, hogy valóban meg akarjuk tenni, amit ígértünk. Az ígéreti eskü egyik általánosan ismert formája a hűségeskü, pl. az alkotmány és a törvények megtartására. A hűségeskü megengedett és tisztességes dolog. A keresztyén ember mindig azzal a főntartással teszi le: amennyiben Isten és az Egyház törvényeivel nem ellenkeznek.

Ahhoz, hogy az eskü érvényes legyen, szükséges, hogy meglegyen a szándék és esküszöveget használjunk. Szándék nélkül nincsen eskü, viszont ha valaki esküszöveget használ, annál feltételezzük a szándékot is. Az eskü szövegében Isten tanúul hívásának kell kifejezésre jutnia – pl.: Isten engem úgy segéljen. A lelkiismeretre hivatkozások, az egyszerű bizonygatások: becsületesemre mondom, becsületszavamra, illetve a fenyegetést és átkozódást magukba foglaló kifejezések nem tekinthetők eskünek.

Jeremiás próféta három feltételt kíván az eskü megengedettségéhez: „*És ha újra így esküszöl: Amint igaz, hogy él az Úr, és megtartod esküdet hűségesen, igazsággal, becsülettel*” (4,2). Ezt a három feltételt szokták megkívánni az eskü megengedettségéhez. Először hűséges legyen az eskü, zárja ki a hazugságot. Az ígéreti eskünél pedig legyen meg a végrehajtás szándéka. A hazugságra tett eskü hamis eskü. Az ígéretre tett eskü meg nem tartása esküszegés. A második feltétel, hogy igazság-

gal történjen. Ez a kijelentő eskünél azt jelenti, hogy az illetőnek szabad legyen elmondania, amire esküszik; az ígéreti eskünél pedig azt, hogy tisztességes és megengedett dolog legyen, amit az eskü alatt ígér. Jeremiás harmadik feltételnek a becületet szabja. Ez azt kívánja, hogy csak szükség esetén és megfelelő tisztelettel történjen az eskü.

A HARMADIK PARANCS

Olvassuk el a Szentírásból a harmadik parancsot abban az ünnepélyes formában, amelyben a jó Isten adta nekünk:

„Hat napig dolgozzál és végezd minden munkádat. A hetedik nap azonban az Úrnak, a te Istenednek a pihenő napja, ezért semmiféle munkát nem szabad végezned, sem neked, sem fiadnak, sem lányodnak, sem szolgálódnak, sem szolgálólányodnak, sem állatodnak, sem a kapuidon belül tartózkodó idegennek. Az Úr ugyanis hat nap alatt teremtette az eget és a földet, a tengert és mindent, ami bennük van; a hetedik napon azonban megpihent. Az Úr a hetedik napot megáldotta és megszentelte.” (Kiv 20,9–11)

Az első parancs az Isten személyét, a második az Isten szent nevét, a harmadik pedig az Isten napját védi. Érdekes, hogy a Szentírás egyik parancsot sem hirdeti meg olyan pontosan és részletesen, mint a harmadikat. – Úgy látszik, hogy ennek megtartása a gyakorlati vallásosság szempontjából a legfontosabb: Isten napjának megtartása biztosíték arra, hogy megtartjuk az első kőtábla parancsait. Egész vallási és erkölcsi életünk komolysága a vasárnap és az ünnepek megszentelésétől függ. Ennek elhanyagolása lassan magával hozza a vallási élet elhanyagolását is és az erkölcsök lazulását. A vasárnap méltó megünneplése viszont vallási és erkölcsi életünk fellendüléséhez vezet. Aki az Úr napját nem tartja meg, az előbb-utóbb elfelejti magát az urat és lassan kivész belőle az Isten nevének félelme és tisztelete is. A Szentírás azért is adja nekünk a teremtés történetét a hat nap képletes formájában, hogy a hetedik nap jelentőségét kiemelve. A harmadik parancs kihirdetésénél azért emlegeti az Úr a teremtés tényét, hogy a hetedik nap megünnepléséhez gondolatot, elmélkedési anyagot adjon. Nem a hat napot hangsúlyozza az Úr, hanem a teremtés tényét, amelyről a hetedik napon a hétköznapi munkáktól megpihelve meg kell emlékeznie az embernek. A munka a földhöz köti az embert. A hetedik napon el kell szakadnunk a földtől és teremtőnkre kell gondolnunk, akinek mindent köszönhetünk. Hiszen Ő teremtett mindent, bennünket is.

Az Ószövetségben a hetedik nap megünneplésénél a pihenésen volt a hangsúly. Ezért teremtő Urunk a saját teremtés utáni jelképes megpihenését állította példaként az ember elé, és ezért volt szombat az ünnep. Az Újszövetségben ezzel szemben az istengyermekségben válik tökéletessé az ember megszentelődése. Az ember az Istené: az embernek egyre inkább meg kell szentelnie, Istennek kell adnia magát. Ezért az Egyház azt a napot választotta az Úr napjául, amelyen elsőszülött testvérünk, az Úr Jézus Krisztus szent embersége szerint is a legtökéletesebben Istené lett a feltámadásban. E napon fejezte be megváltásunk művét a Szentlélek elküldésével. Mivel nem a terem-

tésünkre gondolunk csupán, hanem Krisztus Urunk megváltó halálára emlékezünk és feltámadását dicsóítjuk, az Úr napja Szent Liturgiával megszentelése kerül előtérbe.

A harmadik parancs jelentősége

Olyannak kell lennie a vasárnap és az ünnepek méltó megünneplésének, hogy az embernek egyre jobban eszébe juttassa: az Istené vagyok. Isten tiszteletével és lelkünk megszentelésével természetesen együtt jár szellemi és testi erőink pihenése és fölfrissülése. A vasárnapi pihenés egyúttal a hétköznapi munka színvonalának biztosítója. Kísérletek mutatják, hogy a hetedik nap munkaszünetének kihagyása erősen lefokozza testünk teljesítőképességét. Ezért egyedül a termelés fokozása érdekében is okos politika a hetedik pihenő nap megtartása. Hiába kísérleteztek a történelem során (pl. francia forradalom) a nyolc vagy tíznapos ciklussal. A hetedik pihenő nap megtartása az ember természetébe van írva.

A vasárnap megünneplésének további nagy jelentősége a családi élet ápolása, a családot összefogó köteléknek, a szeretetnek megerősítése. A munka, a kenyérszerzés szükségessége sokszor egész hétre eltávolítja egymástól a családtagokat. Szomorú emberi tulajdonság, hogy az együttlét megrövidülésével megrövidül a család tagjai között a szeretet is. Vasárnap a szeretetnek az együttlét boldog örömeiben újra meg kell erősödni és fel kell frissülnie.

S a vasárnap helyes megünneplése hivatott arra is, hogy az emberek között ébren tartsa Isten gyermekeinek szent egyenlőségét és testvériségét. Aki nem szokott az Istenre nézni, nem érzi a végtelenül nagy különbséget Isten és az ember között, az egyre inkább érzi és érezteti majd embertársaival a parányi különbséget, amely az emberek között van. – Mindnyájan egyenlők vagyunk! Ezt igazán az Isten előtt érezzük és éljük át. Az emberiség számára minden egyenlőségnek alapja teremtményi voltunkban, megváltottságunkban és rendeltetésünk azonosságában van. Nincs számunkra édesebb és mélyebb testvériség, mint amelyben a mi Urunk Jézus Krisztus által részesülünk. Közös családi otthonunk a templom, annak oltára a családi asztal, melynél mindannyian egyformán végtelenül sokat kapunk.

A munkában mindig volt és mindig lesz különbség ember és ember között. Lehetetlen, hogy mindenki egyforma értékű és jelentőségű munkát végezzen. A munka mindig a különbségeket hangsúlyozza az emberek között: mindig voltak és lesznek vezetők és beosztottak. Szegények és gazdagok, tehetségesek és kevésbé tehetségesek közötti, sokszor nagyon fájó különbségek lépnek előtérbe a munkánál. A vasárnap, mint pihenés sem tünteti el a különbségeket. Csak a jó Isten előtt, Krisztus testvériségében vagyunk igazán egyenlők. Nem lehet felmérni a vasárnap szociális jelentőségét. Ha mindezeket a szempontokat figyelembe vesszük, könnyen rájöhethetünk, hogy életünk, családi és társadalmi életünk hibáinak gyökere sokban a vasárnap helyes ünneplésének elmulasztásában van.

A vasárnapi Szent Liturgia

A vasárnap keresztény megüléseben a legfontosabb a részvétel a teljes Szent Liturgián. A II. Vatikáni zsinat liturgikus konstitúciójából (Sacrosanctum concilium) idézek néhány részt. „Ezen a napon kötelesek a Krisztusban hívők összejönni, hogy az Isten Igéjének meghallgatásával és az eucharisztiaának vételével megemlékezzenek az Úr Jézus szenvedéséről, feltámadásáról, így hálát adjanak Istennek, aki őket újjászülte az élő reményben Jézus Krisztusnak a halálból való feltámadása által.” (106) A teljes részvételt így sürgeti a zsinat: „A szentmise tulajdonképpen két részből áll: az ige liturgiájából és az eucharisztia liturgiájából. De ezek oly szorosan kapcsolódnak egymáshoz, hogy egyetlen istentiszteleti cselekményt alkotnak. Ezért a zsinat nagyon kéri a lelkipásztoroktól: vallásos oktatósaikban jól tanítsák meg a híveket arra, hogy különösen vasárnapokon és parancsolt ünnepeken teljes szentmisén vegyenek részt.” (56)

Egyszer hideg számítással adjuk össze: mennyit dolgozunk egy héten, mennyi időt fordítunk evésre, alvásra, szórakozásra. Azután kérdezzük meg: hát egy óra nem jut a Jóistennek, aki nekem az egész hét minden óráját adta? Tagadhatatlan, hogy a vallási élet lecsúsza a vasárnapi Szent Liturgia mulasztásával kezdődik. Vagy talán előbb a késésekkel?

Mózes a harmadik parancsot kihirdetése után hozzáteszi: „Gondolj arra, hogy Egyiptom földjén magad is rabszolga voltál, de az Úr, a te Istened erős kézzel és kinyújtott karral kivetett.” (Mtörv 5,15) A Szent Liturgia az emberiség legnagyobb szabadulásának, a megváltásnak az ünneplése. Benne Jézussal találkozol, aki „engesztelő áldozat bűneinkért, nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is” (1Jn 2,2). XII. Pius pápa tanítja: „A kereszt ereje a szentmiseáldozaton keresztül jut el hozzánk, hogy eltörölje mindennap elkövetett bűneinket.” Hibáid, gyarlóságaid is elhozhatnak a Szent Liturgiára. Így folytatja Pius pápa: „Szükséges, hogy – miután Krisztus önmaga árán megváltotta a világot – valóságosan is birtokába vegyen minden emberi lelket. A szentmiseáldozat az eszköz, amelynek révén a szent keresztfa érdemei eljutnak az egyes hívekhez.”

Szükséges, hogy a hívek önmagukat is felajánlják áldozati ajándék gyanánt. Ez különösen akkor valósul meg, ha nem csak a pontosságra törekszünk, hanem részvételünk teljes a szentáldozás által. Ismét egy mondat a zsinattól: „Hogy a hívők még tökéletesebben vegyenek részt a szent áldozatban, azért nyomatékosan ajánlott, hogy a hívők a pap áldozása után az oltárszentségben részesüljenek.” (55) A minden szentmisén szentáldozáshoz járulást sürgeti XII. Pius pápa is: „Az Anyaszentegyház, mint gyermekeinek gondos édesanyja, kifejezetten buzdítja őket, hogy vallásunknak e nagy kincsét gondos előkészülettel és gyakran vegyék magukhoz... ne csak lelkileg, de szentségileg is magukhoz vegyék a szentáldozásban Jézus Krisztus szent testét... mert ez az élet kenyere, amelyre mindnyájan rászorulunk.”

A vasárnapi munkaszünet

A jó Istent nem lehet nagylelkűségében felülmúlni. Amikor a vasárnapokat és ünnepeket neki szenteljük, akkor azt vissza is adja nekünk pihenésül. A földi pihenés

jelképes is: az örök élet boldog pihenését előlegezi. Ezt azok boldogítására rendeli, akik jól ünneplik meg a földön a vasárnapokat. Ahogyan vasárnap a templom kapuját keressük, úgy találjuk meg halálunk után a mennyország ajtaját. Nemcsak a jó Isten tiszteletére akar minket elvezetni, hanem együttal testi és lelki felüdülést ad, mely a mennyei örök jutalom édes előíze.

A vasárnap megszentelésének jellemzője a nehéz fizikai munkától tartózkodás. Az első századokban a keresztények nem élveztek vallásszabadságot, üldözésben volt részük. Az őskeresztényeknek vasárnap ezért rendes munkanap volt. Mivel nappal dolgozniuk kellett, késő este, vagy kora reggel végezték szent szertartásaikat. A vasárnapi pihenés Kr. u. 313-ban kezdett nagyobb jelentőséget kapni, amikor Nagy Konstantin császár alatt az Egyház teljes vallásszabadságot kapott. A vasárnapi nyugalommal kapcsolatos első törvény nem is az Egyháztól, hanem az államtól eredt. Kr. u. 321-ben Konstantin császár egy rendeletet adott ki, amelyben elrendelte: *„A Napról nevezett legtisztesebb napon minden bíró, városlakó és minden munkás pihenjen. Csak a vidéki gazdák dolgozzanak szabadon, akadályoztatás nélkül.”* A történetíró Euszebiosz (+340 k.) tanúsította, hogy Nagy Konstantin császár tette vasárnapot az imádság napjává, minden alattvalójának megparancsolta munkájuk félretételét, és minden keresztény katonát felmentett a szolgálat alól, hogy részt tudjanak venni a vasárnapi szertartáson. Nagy Theodosziosz császár (379–395) először eltiltott minden nyilvános látványosságot, majd később rendeleteileg megtiltott 386-ban minden bírósági eljárást, minden kereskedelmi, üzleti és jogi ügyletet. Aki megszegte ezt a törvényt, ugyanazt a büntetést vonta magára, mint ami a szentségtörésért járt. Az ilyen polgári törvények természetesen elősegítették, hogy vasárnapot az imádság és nyugalom szent napjaként tartsák meg.

Az állandó vasárnapi munka árt az egészségnek, s hétköznapi munkája is kárát látja. Súlyos felelősség terheli ebben is a társadalmat és a munka irányítóit. Sokkal inkább úgy kellene a munkahelyek, üzemek, nagy üzletek munkáját megszervezni, hogy dolgozóik legszélesebb rétege számára biztosítsák a vasárnapi munkaszünetet.

Ügyelni kell arra, hogy vasárnap valóban Istenhez emelje az ember a lelkét. Jusson idő a családra, egymással beszélgetésre, fontos legyen az ünnepi asztal. Ünnepi teríték és ünnepi hangulat gyűjtse egybe a család minden tagját! Rokonok, betegek látogatásával gyakorolhatjuk a felebaráti szeretetet. S kézbe vehető pihenésként egy-egy könyv, esetleg közösen olvasható a Szentírás. A nagyváros levegőjéből igazán jó kimozdulni a szabadba, karnyújtásnyira van a Bükk.

A Bodrogolaszi Lónyay-kastélyban működő Chemin Neuf Közösség bemutatása

A Chemin Neuf Közösséget 1973-ban alapították Franciaországban. A Közösség 2003 óta szervez programokat Magyarországon, 2007-ben nyert állami és egyházi elismerést hazánkban. A Magyar Katolikus Egyház belső egyházi jogi személyeként működik. A Közösség magyarországi központja Bodrogolasziban található, amely szellemi és szervezeti központ is egyben. A Magyar Katolikus Egyház Katolikus Karizmatikus Megújulási Mozgalmának résztvevője, amely szervezett keretek között 2008 óta működik Magyarországon. A Közösségnek világszerte kb. 2000 tagja van, alapvető célkitűzése az ökumenikus egység megteremtése az egyházak és felekezetek között, valamint a missziók megjelenése a különböző korcsoportokban. A szervezet maximum 12 fős testvériség csoportokban (fraternité) van jelen, amelyek a közösségi együttlét fő helyei. A Közösség tevékenysége a lelkigyakorlatokra, helyi közösségek szolgálatára, házaspárok és fiatalok pasztorálására helyezi a hangsúlyt. A Közösség tagja bármely egyház tagja lehet, aki vállalja a Közösség szabályait. A Közösségben férfiak és nők, házaspárok, és egyedülállók, világiak és papok élnek és/vagy dolgoznak együtt. A Közösség saját munkájából (tagok megtartják a munkahelyüket a közösségben) és adományokból él.

A Loyolai Szent Ignác-i alapokon nyugvó Közösség tagjai anyagiakban vagy teljes mértékben osztoznak életközösséget létrehozva, vagy kerületi (egy környéken lakó) közösségi tagként élve támogatják bevételük tizedével a Közösséget. A Közösség tagjai a hét folyamán több alkalommal összegyűlnek közös imádságra, zsolozsmára vagy szentmisére. A Közösség szervezeti felépítése a korosztályokat követi. A 14–18 év közötti, valamint a 18–30 év közötti fiatalok számára eltérő pedagógiai céllal hirdetnek meg képzéseket, programokat, lelkigyakorlatokat. A Közösség már alapításakor elkötelezte magát kollégiumok fenntartására, ahol a keresztyén képzés és nevelés, valamint a személyiségfejlesztés fiatal korban meg tud valósulni. Ennek a célkitűzésnek a keretei között jött létre a Közösségi és Ifjúsági Ház Budapesten (Zugligeten). A Közösség keretei között működik a Nemzetközi Önkéntes Program (JET), amely a rászoruló országokban zajló fejlesztési programokhoz nyújt segítséget. A JET keretében Magyarországra is érkeznek önkéntesek.

A Közösségben több magyarországi városban működik a Nemzetközi Ökumenikus Testvériség (Net for God), ami egy közösségi imahálózat. A Közösség 1980 óta szervez Kána-heteket, azaz házaspárok és családok részére lelkigyakorlatos alkalmat. Az egyházmegyéék család-pásztoroló programjaiba illeszkedő alkalmakat már több alkalommal befogadta a Bodrogolaszi központ. A Kána Testvériség gondozásá-

ban lezajló programok olyan közösségi képzési alkalmak, amelyek szintén a családok misszióját segítik rendszeres képzések, találkozások révén.

Thuronyi István (1921–2017) franciaországi emigrációban élt festőművész 1989-ben, felesége halála után csatlakozott a közösséghez. Festői hagyatékát a Thuronyi Művészeti Alapítvány gondozza, melynek célja a Chemin Neuf Közösség magyarországi tevékenységének támogatása, a Közösség használatában álló ingatlanok felújítása, és a közösségi célokhoz igazodó működésének biztosítása.

A Közösség tevékenységének részleteiről az alábbi linken tájékozódhat:

<https://www.chemin-neuf.hu/hu/>

A Thuronyi Művészeti Alapítvány működéséről az alábbi honlap informál:

<http://www.thuronyi.hu>

(A budapesti Párbeszéd Házában megrendezett Thuronyi István festményeit bemutató kiállítás megnyitójáról készült tudósítás az Egyház és Kultúra rovatunkban olvasható.)

SZÉKELY JÁNOS

Bibliai részek a katolikus és apostoli hitünk fontos igazságairól, misztériumairól

1. Az Eucharisztia – Krisztus teste és vére. Nem jelkép, nem csak megemlékezés

Bizony, bizony, mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok a véré, nem lesz élet bennetek. De aki eszi az én testemet, és issza az én vére, annak örök élete van, s feltámasztom az utolsó napon. A testem ugyanis valóságos étel, s a vérem valóságos ital. Aki eszi az én testemet és issza az én vére, az bennem marad, én meg benne. Engem az élő Atya küldött, s általa élek. Így az is élni fog általam, aki engem eszik. (Jn 6,53–57)

Vacsora közben kezébe vette a kenyeret, megáldotta, megtörte és ezekkel a szavakkal adta nekik: Vegyétek, ez az én testem. Majd fogta a kelyhet, hálát adott, odanyújtotta nekik. Mindnyájan ittak belőle. Ő pedig így szólt: Ez az én vérem, a szövetség, amely sokakért kiontatik. (Mk 14,22–24)

Ezért aki méltatlanul eszi a kenyeret vagy issza az Úr kelyhét, az Úr teste és vére ellen vét. Tehát vizsgálja meg magát mindenki, s csak úgy egyék a kenyérből és igyék a kehelyből, mert aki csak eszik és iszik anélkül, hogy megkülönböztetné az (Úr) testét, saját ítéletét eszi és issza. (1Kor 11,27–29)

2. A bűnök megbocsátását Krisztus az apostolaira bízta

Jézus megismételte: Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldlek én is titeket. Ezekkel a szavakkal rájuk lehelt, s így folytatta: Vegyétek a Szentlelket! Akinek megbocsátjátok bűneit, az bocsánatot nyer, s akinek megtartjátok, az bűnben marad. (Jn 20,21–23)

3. A betegek megkenésének szentsége

Azok (tudniillik az apostolok) elmentek, s hirdették a bűnbánatot, sok ördögöt kiűztek, és olajjal megkenve sok beteget meggyógyítottak. (Mk 6,12–13)

Szenved valaki közületek? Imádkozzék! Jókedve van? Énekeljen zsoltárt! Beteg valamelyiketek? Hívassa el az Egyház előljáróit, és azok imádkozzanak fölötte, s kenjék meg olajjal az Úr nevében. A hitből fakadó ima megszabadítja a bete-

Dr. Székely János

geket, és az Úr talpra állítja. Ha pedig bűnöket követett el, bocsánatot nyer. (Jak 5,13–15)

4. A házasság felbonthatatlansága, szentsége

Isten a teremtés kezdetén férfit és nőt alkotott. Az ember ezért elhagyja apját, anyját, a feleségéhez ragaszkodik, és ketten egy test lesznek. Ettől kezdve többé már nem két test, hanem csak egy. Amit tehát Isten összekötött, azt ember ne válassza szét. Otthon tanítványai ismét efelől kérdezték. Ezt válaszolta: Aki elküldi feleségét és mást vesz el, házasságtörést követ el ellene. Ha pedig a feleség hagyja el férjét és máshoz megy, házasságot tör. (Mk 10,6–12)

Férfiak, szeressétek feleségeteket, ahogy Krisztus is szerette az Egyházat, és feláldozta magát érte, hogy a keresztségben szavával megtisztítva megszentelje. Ragyogóvá akarta tenni az Egyházat, amelyen sem szeplő, sem ránc, sem egyéb efféle nincsen, hanem szent és szeplőtelen. Így a férj is köteles szeretni feleségét, mint saját testét. Aki feleségét szereti, önmagát szereti. A saját testét senki sem gyűlöli, hanem táplálja, gondozza, akárcsak Krisztus az Egyházat. Mert tagjai vagyunk testének. Ezért az ember elhagyja apját, anyját, feleségével tart, és a kettő egy test lesz. Nagy titok ez, én Krisztusra és az Egyházra vonatkoztatom. (1Kor 5,25–32)

5. Az apostolok és utódaik Krisztus küldetésének folytatói

Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket elutasít, engem utasít el, aki pedig engem elutasít, azt utasítja el, aki küldött. (Lk 10,16)

Az egyházak élére kézrátétellel előjárókat rendeltek, és imádkozva, böjtölve az Úr oltalmába ajánlották őket, akiben hittek. (ApCsel 14,23)

Ne hanyagold el magadban a kegyelmet, amelyet a prófétai szó alapján a presbitérium kézföltételével nyertél. (1Tim 4,14)

Ezért figyelmeztetek, éleszd fel magadban Isten kegyelmét, amely kézföltételem folytán van benned. (2Tim 1,6)

6. Jézus Péterre és az ő hitére, mint sziklára építette az egyházát. Az idők végezetéig ezen a péteri sziklán, Péteren és utódain nyugszik

Jézus most hozzájuk fordult: Hát ti mit mondtok, ki vagyok? Simon Péter válaszolt: Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia. Erre Jézus azt mondta neki: Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám. Én is mondom neked: Péter vagy, erre a sziklára építem egyházamat, s az alvilág kapui sem vesznek rajta erőt. Neked adom a mennyek országa kulcsait. Amit megkötsz a földön, a mennyben is meg lesz kötve, s amit feloldasz a földön, a mennyben is fel lesz oldva. (Mt 16,15–19)

Miután ettek, Jézus megkérdezte Simon Pétertől: Simon, János fia, jobban szeretsz engem, mint ezek? Igen, Uram – felelte –, tudod, hogy szeretlek. Erre így

szólt hozzá: Legeltesd bárányaimat! Aztán másodszor is megkérdezte tőle: Simon, János fia, szeretsz engem? Igen, Uram – válaszolta –, tudod, hogy szeretlek. Erre azt mondta neki: Legeltesd juhaimat! Majd harmadszor is megkérdezte tőle: Simon, János fia, szeretsz? Péter elsomorodott, hogy harmadszor is megkérdezte: Szeretsz engem? S így válaszolt: Uram, te mindent tudsz, azt is tudod, hogy szeretlek. Jézus ismét azt mondta: Legeltesd juhaimat! (Jn 21,15–17)

7. A Szentlélek vezeti az Egyházat

A Vigasztaló, a Szentlélek, akit majd a nevemben küld az Atya, megtanít benneteket mindenre és eszetekbe juttat mindent, amit mondtam nektek. (Jn 14,26)

Hanem amikor eljön az Igazság Lelke, ő majd elvezet benneteket a teljes igazságra. (Jn 16,13)

Az apostolok és a presbiterek, a testvérek, üdvözlétüket küldik az Antióchiában, Szíriában és Kilikiában élő, pogányságból megtért testvéreiknek! Úgy tetszett a Szentléleknek és nekünk, hogy ne rakjunk rátok több terhet a szükségesnél. (ApCsel 15,23.28)

8. Jézus Édesanyja, Mária egészen különleges helyet foglal el Isten üdvözítő terében. Ő kegyelemmel teljes, a világ végéig áldani fogják, ő a menny Királynéja

Az angyal belépett hozzá és megszólította: Üdvözlégy, kegyelemmel teljes! Veled van az Úr! Áldottabb vagy minden asszonynál. (Lk 1,28)

Mária így szólt: Lelkem magasztalja az Urat, és szívem ujjong megváltó Istenemben, mert rátekintett szolgálója alázatosságára. Íme, mostantól fogva boldognak hirdet minden nemzedék. (Lk 1,46–48)

Az égen nagy jel tűnt fel: egy asszony; öltözete a Nap, lába alatt a Hold, fején tizenkét csillagból korona. Áldott állapotban volt, gyötrelmében és szülési fájdalmában kiáltozott. Most egy másik jel tűnt fel az égen: egy nagy vörös sárkány, hét feje volt és tíz szarva, s mindegyik fején korona. Farkával lesöpörte az ég csillagainak egyharmadát, és a földre szórta. Ekkor a sárkány odaállt a szülő asszony elé, hogy mihelyt megszülni, elnyelje gyermekét. Fiút szült, fűgyermeket, aki majd vaspálcával kormányozza mind a nemzeteket. Gyermekét elragadták Istenhez és az ő trónjához. (Jel 12,1–5)

9. A szentek szerepe az üdvösség rendjében

Amikor átvette a könyvet, a négy élőlény és a huszonnégy vén leborult a Bárány előtt. Hárfája volt mindegyiknek és tömjénnel tele aranycsészéje – ezek a szentek imádságai. (Jel 5,8)

Oniász megszólalt és azt mondta: Testvéreinknek ez a barátja Jeremiás, Isten prófétája. Sokat imádkozik a népért és az egész szent városért. (2Makk 15,14)

10. Nem csak az írott, hanem a szóbeli hagyományok által is továbbadták az apostolok Isten Igéjét

Elsősorban azt hagytam rátok, amit magam is kaptam: Krisztus meghalt bűneinkért, az Írások szerint, eltemették és harmadnap feltámadt, az Írások szerint. (1Kor 15,3-4)

Legyetek hát állhatatosak, testvérek, és ragaszkodjatok a hagyományokhoz, amelyeket tőlünk élőszóban vagy levélben kaptatok. (2Tessz 2,15)

11. A jócselekedetek fontossága

Látjátok tehát, hogy az embert a tettek teszik igazzá, nem a hit egymagában. Ugyanígy a parázna Rácháb is nem a tettek által igazult-e meg, amikor menedéket adott a hírszerzőknek, s aztán más úton engedte őket tovább? Mert ahogy lélek nélkül halott a test, a hit is halott tettek nélkül. (Jak 2,24–26)

Nem jut be mindenki a mennyek országába, aki mondja nekem: Uram, Uram! Csak az, aki teljesíti mennyei Atyám akaratát. (Mt 7,21)

Aztán így szól a király a jobbán állókhöz: Jöjjetek, Atyám áldottai, vegyétek birtokba a világ kezdetétől nektek készített országot! Éhes voltam, és adtatok ennem. Szomjas voltam, és adtatok innom. Idegen voltam, és befogadtatok. Nem volt ruhám, és felruháztatok. Beteg voltam, és meglátogattatok. Börtönben voltam, és fölkerestetek. (Mt 25,34–36)

12. Képek, ábrázolások szerepe az Isten szándéka szerint

Készíts vert aranyból két kerubot az engesztelés táblájának két végére. (Kiv 25,18) Az épületet: a gerendákat, az ajtófélfákat, a falakat és az ajtókat arannyal borítottatta be, a falakra meg kerubokat vésetett. [...] A szentek szentjébe két kerubot is öntett, és ezeket is bevonatta arannyal. (2Krón 3,7.10)

Mózes tehát csinált egy rézkígyót és egy póznára tette. Akit megmártak a kígyók, de föltekintett a rézkígyóra, az életben maradt. (Szám 21,9)

Ő a láthatatlan Isten képmása, minden teremtmény elsőszülötte. (Kol 1,15)

BERKŐ PÉTER

Javaslat a magyar egészségügy néhány hiánybetegségének és működészavarának a felszámolására

Hölgyeim és Uraim, Kedves Köszöntők, és Kedves Gyógyítók!

A Gyógyítók nevében köszönöm ezt a csodálatos estét. Köszönöm azoknak, akik fellépésükkel és szerepvállalásukkal járultak hozzá az este sikeréhez, és köszönöm azoknak, akik éltetik ezt a párját ritkító hagyományt, akik ebben az évben is megszervezték Miskolcon a „Köszönet a gyógyítóknak” összejövetelt.

Jól esik ez nekünk, mert nem túl jó a közérzetünk. Nem lehet jó a közérzete azoknak az orvosoknak, és egészségügyi szakdolgozóknak, akik minden szócsőből, minden médiumból, és minden nap azt hallják, hogy a magyar egészségügy válságban és csódban van. Mert ez egyszerűen nem igaz! 10 évvel ezelőtt az ország volt csőd közelében, és ez az időszak az egészségügyet is válságos helyzetbe sodorta, de az utóbbi években jelentős összegű felújítások, fejlesztések, és béremelések indultak, joggal reménykedhetünk tehát a hiányosságok és működészavarok – belátható időn belüli – mérséklésében és felszámolásában.

Akik lépten-nyomon az egészségügy „katasztrófális helyzetéről” hangoskodnak, nem gondolnak két dologra: Először is arra, hogy betegségük miatt, bizalommal, és gyógyulásukat remélve, minden nap tízezrek fordulnak orvoshoz. Akik az egészségügy helyzetét jajveszékelik, ezeknek a tízezreknek a gyógyítóknak, és a gyógyulásba vetett bizalmát és reményét törik meg. Ez önmagában is antihumánus és becstelen dolog. De nem gondolnak arra sem, hogy akik az egészségügyi ellátást bírálják, azok – akarva-akaratlanul – legtöbbször igazságtalanul, a gyógyítóknak is beletörlik a lábukat.

Az egészségügy rossz hírére keltő gyalázkodóknak tudniuk kell, hogy az utóbbi időben, a világon oly mértékben gyorsult fel a kivizsgálás és gyógyítás eszközeinek fejlődése és ezek ára is, hogy ezzel a gyorsütemű fejlődéssel a leggazdagabb országok sem képesek lépést tartani. És, ha még emlékeznek – a rendszerváltást követően – az egykor volt szocialista országoknak nagyon mélyről kellett indulniuk. Ezért hát a mocskolódók részéről, egy kicsivel több megértést és toleranciát kérünk.

Természetesen – belülről – mi orvosok is érzékeljük a hiányosságokat és működészavarokat. Tudjuk, hogy alulfinanszírozottak, és ezért gyakran eladósodnak az egészségügyi intézmények, hogy jelentős az orvoshiány, hogy a kellenél sokszor hosszabb

a betegek várakozási ideje, az egyes vizsgálatok és műtéti beavatkozások előjegyzési ideje, stb., de – csödről nincs szó! A betegek túlnyomó többsége napjainkban is meggyógyul, és elégedett is az ellátással.

Én úgy hiszem: azok, akik csakis az általuk vélt hiányosságokat és működészavarokat harsogják, azok az egészségügynek nem barátai. Akik valóban az egészségügy javát akarják szolgálni, azoknak a hiányosságok és működészavarok kiküszöbölését célzó *javaslatokon* kell törni a fejüket, majd összefogva, meg kell kísérelniük, hatni a dolgok menetére!

Ezt tettem én is, amikor a közelmúltban – a Miskolci Akadémiai Bizottság alelnökeként, az Akadémia Orvosi Osztálya elnökének felkérésére – elküldtem észrevételeimet és javaslataimat az Akadémiára, de egyúttal, a magyar egészségügy felelős állami, és kamarai vezetőihez is. Ezek közül a javaslatok közül, azért hozok most szóba néhányat, hogy erről a mai, szép ünnepségről, ne csak lelki élményeket vigyenek magunkkal haza, hanem továbbgondolni érdemes feladatokat és teendőket is.

De előbb még valamit: én tudom jól, hogy a magyar egészségügyben nagyon sok az anyagi természetű hiányosság is, de nagyon bosszant, ha valaki, az egészségügygel kapcsolatban csakis az anyagi természetű hiányosságokat emlegeti. Ezért most, csupán *néhány, és olyan hiányosságra és működészavarra szeretnék rámutatni, amelyek kiküszöbölése fontos, de döntően nem pénzigényes feladat:*

- A rendszerváltás óta, de mondhatom azt is, hogy amióta mi élünk – *a magyar kormányok egyike sem tekintette és kezelte nemzetstratégiai fontosságú ágazatként a magyar egészségügyet.* Engedték, hogy az egészségügy mindig is pénzhiánnyal küzdjön, hogy az egészségügyi intézmények hosszú évek óta rendszeresen eladósodjanak. – Kormányok jöttek és kormányok mentek – de a mai napig sem készült olyan „*jövőkép*” és *átfogó egészségügyi reform*, amely tisztázta volna azt, hogy miként kell az addigi szocialista társadalmi környezetben kialakult egészségügyet a megváltozott, immár kapitalista társadalmi környezethez adaptálni. Ez súlyos hiányosság, amit pótolni kell!
- Ismert, hogy *a magyar nép egészségi állapota* – európai viszonylatban is – nyomasztóan rossz. Az átlagéletkor férfiak esetében 5,7, nők esetében 3,5 évvel alacsonyabb, mint az EU–15 országokban. Az egészségben eltöltött évek száma 3,5 évvel kevesebb, az évenkénti halálozás számaránya pedig 68 százalékkal magasabb, mint az EU–15 országainak átlaga. Ahhoz, hogy ezek az eredményeink javuljanak, elsődlegesen az szükséges, hogy javuljon a magyar nép egészségkultúráltsági színvonala. Ez csak akkor érhető el, ha a magyar iskolákban, az általános, ill. középiskolák 10–18 éves tanulói számára – mint legfontosabb (!) tantárgyat – bevezetik az „*Egészség megőrzése és a betegségek megelőzése*” című tantárgy oktatását. Ha az emberek számára – és erre élete során mindenki, és többször is rádöbben – valóban az egészség a legnagyobb érték, akkor érthetetlen, hogy a Nemzeti Alaptanterv készítői miért nem ezt a tantárgyat tartják a legfontosabbnak. A többi, hagyományosan oktatott, és egyébként is agyonzsúfolt, de kevésbé fontos tantárgyak óraszámából jócskán le lehetne csípni az egészségtan oktatására fordítható óraszámot!

- Egy ilyen rossz egészségi állapotú országban, mint a mi hazánk, *az egészségügyet nemzetstratégiai kérdésként kellene kezelni*, a GDP-ből nyújtott anyagi támogatását legalább az EU-átlagnak megfelelő kb. 7 százalékra kellene emelni, *az egészségügyi dolgozók számára pedig – őket itthon tartó – eurokonform bérezést kellene biztosítani!* De vissza, a nem anyagi természetű működészavarokhoz!
- *Komoly gondok vannak az orvospépzésben.* Büszkén emlegetjük az elméleti képzés magas színvonalát, és ez igaz is. Ámbár, meggyőződésem, hogy „a kevesebb több lenne”! *Gyenge színvonalú azonban a gyakorlati képzés, és nem tanítják a „gyógyítás tudományát”,* ami egészen más, mint az élettani és kóros működéseknek, és az egyes betegségek kivizsgálásának és terápiájának ismerete. Nekünk például – annak idején – senki sem beszélt arról, senki sem mutatta be, hogy miként kell 10 perc alatt kikérdezni az ezerarcú beteget, hogy kell felvenni kórlapra, hogyan kell beadni farba, vagy vénásan egy injekciót, hogyan kell egy sebet bekötözni, mit kell tenni, ha áthívnak a szomszédba egy éppen meghalt beteghez, mit lehet elvárni a nővérektől, mit kell tudnia, tennie egy fiatal orvosnak, ha haladni akar a pályán, stb., stb. És ez – ismereteim szerint – lényegében, azóta sem változott! Igaz, *az angol nyelvű orvospépzés sok pénzt hoz az egyetemnek és az oktatóknak, de nem szabad megengedni, hogy a magyar nyelvű orvospépzés rovására menjen! Az orvospépzés időtartamát le kellene rövidíteni, - miként az USA-ban - „szakorvospépzés-centrikussá” kellene tenni, és – az elméleti képzés mellett – tanítani kellene a „gyógyítás tudományát”, és a legfontosabb gyakorlati ismereteket is! A szakorvospépzést néhány hónapos klinikai gyakorlattól elkövetve a nagyobb, és közelebbi, megyei kórházakra kellene bízni!*
- *Minden szinten javítani kellene az egészségügy vezetésének színvonalát!*
- Az egészségügyi dolgozók egybehangzóan önálló Egészségügyi Minisztériumot szeretnének, amelyben minden, prioritás rangjára emelt szakterületnek legyen egy főosztálya, és egyszemélyi felelős vezetője!
- *Minden megyében szükség van egy, az egészségügyért felelős, irányítási és ellenőrzési jogkörrel is felruházott egyszemélyi felelős megyei főorvosra!*
- *Az intézményvezetőkben tudatosítani kellene, hogy számukra a gazdálkodás irányítása nagyon fontos feladat ugyan, de elsődleges feladatuk nem ez, hanem az intézmény szakmai vezetése!*
- A tanszékvezetők és kórházi osztályvezetők számára *be kellene vezetni a „korszerű vezetési ismeretek” című felkészítő tanfolyamok rendszerét!*
- Az interdiszciplináris orvosi szakmai kollégium mellett, minden orvosi szakma esetében *vissza kellene állítani a korábbi, hagyományos szakmai kollégiumi rendszert,* és meg kell követelni a kollégiumoktól az illetékes szakterület „*kollégiumi állásfoglalásokkal*” történő irányítását. Választott és határozott szakmai irányítási jogosítvánnyal bíró, szakmánként szervezett, az egyes szakmák legnagyobb tekintélyű, legelismertebb vezetőiből álló kollégiumokra van szükség!
- Minden orvosi szakma területén *vissza kellene állítani a szakmai irányítási és ellenőrzési jogkörrel megerősített megyei szakfőorvosi rendszert,* amely egyben ellenőrizné is a kollégiumi állásfoglalások végrehajtását, betartását!

- *A jövő feladatainak tervezésébe – országos, megyei, városi és kórházvezetés szintjén is be kell vonni az aktuálisan legilletékesebb, a saját szakmájuk érdekképviseletén felül-emelkedni képes, szakmai vezetőket!*
- *Ha az illetékes döntéshozók kikérték volna az érintett lakosságterület kórház-igazgatóinak és orvosszakmai vezetőinek véleményét, akkor bizonyára nem került volna sor a közelmúltban végrehajtott, fékevesztett intézményi integrációkra. Mindenki számára hihető, hogy gazdaságosság szempontjából az integráció kedvező előjelű lépés. De egyhangú az orvosok és kórházi szakdolgozók véleménye arról, hogy a mamut intézmények létrehozása jelentősen lerontja a kórházvezetés szakmai színvonalát, a kórházi dolgozók hangulatát, és súlyos feszültségeket generál az „egy fedél alá kényszerített” azonos profilú osztályok között.*
- *Csökkeneni kell a háziorvosi rendszer „áteresztő képességét”, és növelni kell annak támogatását, de egyben önállóságát, és eredményességét is. – Növelni kell a progresszív betegellátás rendjét és a rászoruló betegeket magasabb szintű intézményekbe történő átirányításának fegyelmét.*
- *A magyar egészségügy súlyos hiányosságnak tartom, hogy hazánkban a gyógyító munkának nincs minőségkontrollja, pedig e nélkül, nem lenne szabad, egy osztályt, egy kórházat, egy város, egy megye és az ország egészségügyét sem vezetni! Nincs kialakult rendszere olyan kötelező és általános adatszolgáltatásnak, horizontális és vertikális összehasonlító vizsgálatoknak, évenkénti kiértékelő munkaértekezleteknek, melyek nélkül egyszerűen nem lehetséges egy kórházi osztályon, egy kórházban, egy városban, egy megyében folyó gyógyító munka színvonalának megítélése, és az eredményesség javításához szükséges feladatok meghatározása. Ki kellene hát építeni a gyógyító munka minőségkontrolljának – már eddig is nagyon hiányzó – rendszerét! A szakmai kollégiumokra kellene bízni azoknak a minőségi mutató listáknak az összeállítását, amelyek alkalmasak az egyes klinikák, osztályok, járóbeteg-rendelések és kórházak gyógyító munkája minőségének (eredményességének, eredménytelenségének, iatrogén szövődmények és halálozási eredmények előfordulásának, stb.) reális értékeléséhez, a visszaesés, stagnálás, előrelépés-tendenciák felismeréséhez. Ez a minőségkontroll egyben reális segítséget adhat az egyes vezetők munkájának 5 évenként esedékes (az eddigi, csakis szubjektív elbírálása helyetti) igényes és reális minősítéséhez is.*
- *Ösztönözni és támogatni kellene a kórházi orvosok tudományos tevékenységét! – A tudományos tevékenység javítja az orvosok elméleti felkészültségét, ezzel növeli az osztályon folyó gyógyító munka színvonalát. Javítja az osztály hírnevét és vonzerjét, ennek betudhatóan pedig növeli a kórház forgalmát és bevételét. A tudományos tevékenység tehát közügy, amelyet minden igazgatónak ösztönöznie, támogatnia, és elismernie kell! – Ennek érdekében növelni kellene a tudományos minősítéssel rendelkező, munkatársai számára jó példát mutató osztályvezető főorvosok számát.*
- *Ha nagy késedelemmel is, de szabályozni kellene, és el kellene végre választani egymástól a közfinanszírozott állami intézményekben, és a korlátozás nélkül terebélyesedő, privát intézményhálózatban folyó egészségügyi ellátást! Napjainkban, a lakosság*

egészségügyi kiadásainak már közel 40 százaléka a magán-egészségügyi szféra bevételeit gyarapítja, és ezeket a pénzeket a lakosság jobb módú része – a magánbiztosítási rendszer kialakulatlanságai miatt – döntően „zsebből” fizeti be. Igaz, az alapvetően szabályozatlan, átláthatatlan, és kontroll nélkül működő magánellátás részben tehermentesíti is a közfinanszírozott ellátórendszert, de egyben elszívja az orvosok és szakdolgozók jelentős részét, és magához vonzza a külföldről hazatérő orvosokat is. Orvoshiányt indukálva, jelentősen járul hozzá, az állami intézményekben kialakult betegvárakoztatásokhoz. – *Fontos feladat a közfinanszírozott ellátás anyagi támogatásának érdemi növelése, a magánellátás részarányának 25% alá történő visszaszorítása, és a két szféra együttélésének és együttműködésének szabályozása!* Az ország közfinanszírozott intézményeiben, a szabad intézmény- és orvosválasztás engedélyezését követően, a betegek igényeinek megfelelően, úgymond „felkérésre” kialakult a hivatalos munkaidőn belüli, privát ellátás. *A fő gondot a felkérésre elvégzett privát ellátás legális honorálási rendjének a hiánya okozza.* A legális hálapénz-rendszer megszűnése, az orvosi bérek eurokonform rendezésétől várható. *A „hálapénz” kikényszerítése, és tarifarendszerek működtetése azonban, mindig is törvénytelen volt, és mindig is büntetni kellett volna.* Ezen a téren is fontos lenne az előrelépés. Kiváltképpen azokat az újabbban „orvosbáróknak” titulált kollégákat illetően, akik képtelenné váltak önmérsékletet tanúsítani. És akik miatt a sár, az egész orvostársadalomra terül szét.

- *Meg kellene szüntetni az orvosok számára ősi időktől biztosított „gyógyítás szabadsága”, és az indokolatlanul megnövelt betegjogok ellentmondását! Valamegyest korlátozni kellene a betegek számára biztosított, ún. „választás szabadságát”, mert nem szabad számukra megengedni azt, hogy orvosi felvilágosítás és ajánlás ellenére – olyan terápiás megoldást válasszanak, amely a beteg egészségére nézve nagyobb kockázatot jelentenek (pl. császármetszés orvosi javallat nélkül)!*
- *Vissza kell szorítani az „alternatív gyógymódok és szerek” – érthetetlenül – szabadjára hagyott felvirágzását!* Az alternatív szerek indokolatlanul sok pénzt húznak ki az becsapott betegek zsebéből, és kedvező hatásuk nagyon csak megkérdőjelezhető. A jövőben csakis olyan termékek, illetve „gyógymódok” árusítását lenne szabad engedélyezni, amelyek korszerű hatástani bevizsgálásához az érintett cégek hozzájárultak.
- *Kutatási célból, szabaddá kellene tenni a betegek származására való rákérdezés lehetőségét!* Ez mindenekelőtt, az 1 millió körüli számú magyar cigányság elemi érdeke. Minden főorvos tudja azt, hogy vannak betegségek, amelyek a cigány származású embereket az átlagosnál jobban sújtják. Ezek megelőzésében és kezelésében azonban csak akkor érhetnénk el az eddigieknél nagyobb sikereket, ha szabadon kutathatnánk az esetükben szóba jövő megelőzés és a terápia legtöbbet ígérő módszereit. A magyar cigány lakosság érdekében *annyit kérünk csupán, amennyit az orvosok, a liberalizmus hazájában, az Egyesült Államokban és az EU 21 tagországban (többek között: Németországban, Franciaországban, Angliában, Olaszországban, Hollandiában, stb.) már hosszú ideje, zavartalanul megtehetnek,* és az egyes emberi rasszokra jellemző tudományos eredményeket szabadon publikálhatják is.

- Messzemenően elismerjük és támogatjuk a kormánynak a gyermekek számának növelését célzó törekvéseit, de világosan rá kell mutatnunk, hogy a gyermekek, de főleg az egészséges gyermekek számának növelése érdekében, további intézkedések is szükségesek:
- *Mindenekelőtt: az anya- és csecsemővédelmet az egészségügy prioritásai közé kell felemelni!* – b) Javasoljuk továbbá, hogy az új, majdani Egészségügyi Minisztériumban hozzanak létre anya- és csecsemővédelmi főosztályt! E főosztály vezetője legyen *egyszemélyi felelőse az anya- és csecsemővédelemnek!* – c) *A szakmai protokoll megújításával általánossá, egységesebbé, és szakmailag színvonalasabbá kell tenni a várandósgondozást,* és ingyenessé kellene tenni a korszerű genetikai vizsgálatokat! – d) Országosan, és a megyékben vissza kell állítani a szülész-nőgyógyász szakfőorvosi rendszert, az eredményeket értékelő, és a jövőbeni feladatokat is meghatározó, évenkénti anya- és csecsemővédelmi értekezletek rendszerét!
- A meddőség, napjainkban közel 20 százalék gyakoriságú. Ahhoz, hogy több gyermek születhesen, az igen elterjedt hormonális fogamzásgátlással összefüggő, női hormonzavarok kiszűrése és kezelése érdekében, *vissza kellene állítani a fogamzás előtti kivizsgálás, és (ha szükséges) kezelés és gondozás rendszerét!* Amely országban az eddigieknél sokkal több gyermeket szeretnénk, ott *növelni kellene a korszerű meddőségellátás feltételrendszerét, és a költséges meddőségkezelés anyagi támogatását!* Pl. Miskolcon, ahol nagyon régen vágyunk már lombikkezelésre is alkalmas meddőségi centrum kiépítésére!
- Végezetül pedig *legsürgősebb és legfontosabb:* a magyar egészségügy rendbetételének, a meglévő hiányok és működészavarok mielőbbi felszámolásának érdekében, *az egészségügyi kormányzatnak ki kellene dolgoznia a magyar egészségügy komplex, és vonzó jövőképét!* Ezt követően pedig, *egy új egészségügyi törvényben kellene rögzíteni az egészségügy szükséges átalakításának legfőbb követelményeit, és a megvalósítás ütemezését.*

Biztos vagyok abban, hogy a magyar orvostársadalom túlnyomó többsége jó partner lesz ebben.

(Elhangzott a „Köszönet a gyógyítóknak” c. rendezvényen, a Miskolci Akadémiai Bizottság székházában, október 10-én)

GECSE ATTILA

Spiritualitás az élet határán

A LELKIGONDOZÓ A BETEG MELLETT

A lelkészek, a papok mindig is figyeltek a szenvedőkre, a haldoklókra. A szenvedés és a halál hitünk nagy titka, hiszen elfogadni könnyű, de már átélni annál nehezebb. Segítségre van szükség, de nem csak testire, hanem lelkiire is. A lelkészek jelenléte az egészségügyben század első felében természetesnek számított, hiszen a betegek sok esetben hitbeli, lelki támaszadásra is vágytak. A gyógyuláshoz, a felépüléshez lelkiekben is el kellett kezdődjön a megerősödés. A rendszerváltás lehetővé tette, hogy a lekipásztorok ismét szabadon látogathassák a betegeket és miséket, istentiszteleteket tartsanak. Emlékszem, amikor elkezdtem a kórházi munkámat, 3–4 hónap kellett ahhoz, hogy az orvosok és a nővérek elfogadjanak. Nem tudtak mit kezdeni a lelkéssel. Nem értették, mit is akarok. Négy hónap elteltével már szinte mindenki a segítségemre volt. Ekkor tanultam meg, hogy a lelkész számára a kórházban a missziói munka a betegek mellett az egészségügyi dolgozók irányába is folyik. Ők azok, akik nagy segítséget adhatnak, hogy eljussak azokhoz a betegekhez, akiknek szükségük van a lekipásztorra.

Gecse Attila

1994-ben egy új fejezet kezdődött a lelkészi munkámban, mert elindítottuk a hospice házigondozást és fontos szerepet kaptam ebben, mint lelkigondozó-lelkész. Mi is úgy szerettük volna elindítani és megvalósítani mozzalmat, hogy abban fontos helye legyen a lekipásztori munkának. Sosem felejttem el, amikor az első beteghez megérkeztem. Nagy lelkesedéssel mentem és megdöbbenésemre a család csak annyit kérdezett a bemutatkozásom után: „Úristen, már itt tartunk, hogy papra is szükség van?”. Ez indított el, hogy megpróbáljam megérteni a szenvedő embert és családtagját, illetve felfedezem, hogy a lelkésznek hogyan lehet helye a mai gyógyító folyamatban.

Gondolataimat a következők szerint szeretném összefoglalni:

- A beteg mellett
- A hozzátartozók mellett
- Az egészségügyi dolgozók mellett

Mindegyik részben külön beszélnék arról, hogy mit jelentek:

- mint ember
- mint lelkigondozó
- mint lelkész

A beteg ember mellett

„Megosztott, gyakran nagyon kemény világunkban,
a sérült ember rávezet minket a bizalom, az egyszerűség,
a szeretet és az egység útjára.”

Jean Vanier

Ami napjainkban a legnehezebb egy egészséges ember számára, hogy az élet nehéz helyzeteiben megfelelően tudjon viselkedni. Számptalan dolgot vagy nem tanítottak meg velünk, vagy mi nem tanultuk meg és így az életünk adott helyzeteibe kerülve nagyon nehéz megfelelően cselekedni, szólni és viselkedni. Ma a tömegkommunikáció azt híreszteli, hogy amennyiben különböző dolgokat elfogyasztunk, magunkra kenünk, fiatalok, üdék és egészségesek maradunk. A probléma csak akkor kezdődik, amikor kiderül, hogy nemcsak szüleink, nagyszüleink öregednek meg és lesznek betegek, hanem mi magunk is megváltozunk, öregedünk, és könnyen lehetünk betegek annak ellenére, hogy fiatalnak érezzük magunkat.

Sosem felejttem el azt a 40 éves sikeres üzletember betegemet, aki szinte felháborodva, az asztalra verve mondta nekem: „De nekem senki nem mondta, hogy beteg is lehetek és ilyen fiatalon is meghalhatok?” Elmesélte, hogy pontosan nem is tudja mikor volt utoljára szabadságon, mert a munkája és a különböző elfoglaltságok nem tették lehetővé a pihenést és a családjával való foglalkozást. Vajon büntetlenül meddig lehet a munkába, a pénzügyítésbe beletemetkezni? Sok esetben nem mi magunk szolgálunk rá, hogy az Úr egy betegséggel megállásra készteszen?

Találkoztam olyan idős emberrel, aki elmesélte, hogy gyermekkorában, amikor valaki meghalt a családban, a gyermekekre várt az a feladat, hogy egyenként megfogják a halott ember nagylábujját, mondván, így sosem fognak félni majd a halottól. Ma eljutottunk odáig, hogy ritkán látjuk családtagjainkat meghalni és már nem ránk vár a feladat, hogy felöltöztessük. Az is igaz közben, hogy nem akarunk kórházban és egyedül lenni az életünk utolsó szakaszában, de csak kevesünknek adatik meg ez a vágy. Így hát sokszor jól esik még egy ismeretlen ember jelenléte is, ha valóban mellettünk van. Ő legalább ránk figyel, elmondhatjuk neki érzéseinket, gondolatainkat.

A beteg mellett, mint ember

Őszintén mondhatom, hogy a legtöbb esetben, mint embertárs vagyok a beteg, illetve biblikusán szólva a felebarát mellett, és csak utána leszek lelkész, lelkigondozó, ha egyáltalán szükségessé válik.

Mai napig is sok esetben, ami a legnehezebb a beteghez belépve nem más, mint a bemutatkozás. Szinte minden bemutatkozási formát kipróbáltam, de nehéz bár-

melyikre is azt mondani, hogy ez, vagy az a jó. Amikor úgy mutatkoztam be, mint lelképásztor, sok esetben megdöbbenést és elzárkózást tapasztaltam. Vagy azért, mert nem volt vallásos a beteg, vagy azért, mert nem érezte szükségét a lelkészi jelenlétnek. Egy időben úgy mutatkoztam be a betegeknek, hogy a kórház lelkigondozója vagyok. Ekkor megkérdezték, hogy az mi, az milyen munkakör? Amikor sokan még a pszichiátriát sem tudják, hogy kicsoda, akkor nem véletlen, hogy a lelkigondozó is egy ismeretlen ember. Így inkább elhagytam a lelkigondozói megnevezést és leginkább „csak” bemutatkoztam, próbáltam nem mondani, hogy ki is vagyok. Az első beszélgetés végén legtöbbször a betegek nagy része megkérdezte: „Ön ugye pap?”

Azzal, hogy a lelkészi hivatásomat az esetek nagy részében nem hangsúlyozom, leginkább azt élem meg, hogy elindul egy kapcsolat. Fontosnak tartom, hogy az első találkozás és beszélgetés után a beteg bennem egy emberre, embertársra találjon, akivel szívesen beszélgethet és oszthatja meg a legmélyebb gondolatait, érzéseit. Napjainkban sokan nem tudják, hogyan kell megszólítani a papot, a lelkészt és ezért inkább nem akarnak vele kapcsolatba kerülni. Szívesen beszélgetne a beteg, de mivel bizonytalan a megszólításban, ezért az elfordulásban találja a megoldást. Többen megkérdezték már, hogy hogyan szólítsanak meg. Ilyenkor többnyire azt ajánlom, ahogyan neki könnyebb és nem zavaró a számára. Megpróbálom megkönnyíteni a kezdést, hiszen a kezdet, az első lépés nagyon fontos a továbbiakra nézve.

János evangéliumában olvasunk egy 38 éve beteg emberről, aki a Bethesda tavánál fekszik. „A betegek, vakok, sánták, sorvadásosak tömege” várta, hogy a víz megmozduljon, mert „aki elsőnek lépett bele a víz felkavarása után, egészséges lett, bármilyen betegségben is szenvedett”. Jézus egy megdöbbenő kérdést intézett a beteg emberhez: „Akarsz-e meggyógyulni?”. Talán ennek megfelelően a válasz is megdöbbenő: „Uram, nincs emberem...”. Nem azt mondja ez a beteg, hogy szükségem van egy vallásos emberre vagy egy papra, hanem neki egy emberséges, segítő emberre van szüksége. Egy felebarát hiányzik, aki segít, meghallgat, elfogad, felelemel, empatikus vele szemben és nem hánytorgat fel semmit. Ma is nagyon sokan mondják a betegek között, hogy „nincs emberem”, aki velem lenne, rám figyelne. Elvárnák a figyelmet a családtól, de gyakran nem kapják meg. Bízna az orvosban és a nővérben, de gyakran bennük is csalódnak. Öröm számomra, ha valakinek az olyan embere lehetek, aki keveset beszél, és sokkal többet hallgat, figyel a betegre.

Ma már annyira gyors tempóban zajlik az életünk, hogy nehezen tudunk lassítani, és adott helyzetekben megállni. A betegek pedig csak annyit szeretnének, hogy valaki álljon meg mellettük és adjon nekik 10–20 percet. Ez lehet egy ember, akinek a foglalkozása, a hivatása sok esetben teljesen mindegy, mert nem azzal akar segíteni, hanem a jelenlétével.

Egy 25 éves fiatal betegem mondta egyszer, hogy „Attila bá maga tök jó fej, olyan jól el tudunk beszélgetni”. Az egyik legnagyobb dicséret volt, amit betegtől kaptam. Legtöbbször a madarak előtt ültünk és beszélgettünk életről, múlttól, jelenről és jövőről.

Az emberi jelenlétnek, segítségnek az egyik módját abban éltem meg egyszer, hogy az egyik betegemet elvittem szülőfalujába halála előtt egy hónappal. Egy beszélgetés

alkalmával mesélt a szülői házról, a faluról, ahol annyira szeretett élni, ahová annyi emlék köti. A beszélgetés végén megkérdeztem: „Mit szólna hozzá, ha elmennénk egyszer együtt megnézni a falut és a házat, ahol gyermekkorát és fiatalágát töltötte?” El sem akarta hinni, de nagyon örült neki. Egyeztettünk és megállapodtunk egy konkrét napban. Így indultunk el egy verőfényes hétfői napon az emlékek útján a gyermekkor helyszínére. Egész úton beszélgettünk múltról és jelenről egyaránt. Mire odaértünk egész élete ismét meglevenedett előtte és szinte újra átélte. Nemcsak a szülői ház látványa és a falu, hanem az ismerősökkel való találkozás is nagy boldogságot jelentett neki. Jól tudta, hogy többet már nem fog visszatérni ide. Mindent jól megnézett és könnyes szemekkel indultunk vissza a hospiceba. Az ezt követő beszélgetésekben a gondolatok szárnyán még sokszor visszatérünk a gyermekkor színhelyeire. Úgy gondolom, hogy nemcsak örömet, hanem megnyugvást is jelentett halála előtt ez az utazás. Mint ember, különböző módon vagyok a haldokló betegek mellett, de a hitemet és a lelkesi hivatásomat sohasem tagadom meg, csak nem tolokodom vele elő. Sok-sok évvel ezelőtt egy leukémiás kislány mondta nekem ezeket: „Attila, Te sose beszélsz Istenről, Jézusról és hitről, de mindezeket mégis behozod magaddal a kórterembe, és itt van.”

A beteg mellett, mint lelkigondozó

A betegek sokszor nem tudják, hogy az egészségügyön belül mi mit jelent, vagy ki kicsoda, mi a pontos feladata. Így nem lehet csodálkozni azon, hogy csak nagyon kevesen tudják megfogalmazni a lelkigondozó munkáját és feladatát. A haldoklók lelkigondozása évszázadokon át nem mást jelentett, mint bűnvallástételre segítséget és az úrvacsora, a betegek kenetének kiszolgáltatását. Ma a helyzet nagymértékben megváltozott. Nemcsak azért, mert a haldokló nincs öntudatánál, vagy nagyon sokat alszik a fájdalomcsillapítás miatt, hanem mert az utolsó pillanatig makacsul reménykedik a gyógyulásban.

Eddigi tapasztalatom alapján azt mondhatom, hogy szinte az első beszélgetés után tudják a betegek, hogy a lelkigondozó mennyiben más a pszichológusnál, a lelkésznél és a papnál. A pszichológia és a teológia találkozásából nem más születik, mint amit őseink már ismertek és gyakoroltak.

Az ember lelke nagyon tud fájni a haldoklás idején és ezzel a fájdalommal kevesen foglalkoznak. Félelem a szenvedéstől, a kiszolgáltatottságtól, a fájdalomtól és az elmeneltől. A testi fájdalom sokszor eltöri a lelkiek mellett. Ez igazán nagy kihívást jelent, hiszen gyógyszeresen nem kezelhető és a „fájdalmak” egyre erősebben jelentkezhetnek.

A lelkigondozói munkámban szükségessé váltak eszközök, amiket gyakran használlok, mint segítség a beteg megértéséhez. Ezek számomra mintegy kulcsot jelentenek az „ajtóhoz”, hogy beléphessek a „lakásba”. Az egyik ilyen, amikor zenét hallgatunk. Szívesen hallgatnak meg egy rövid Bach orgonaművet a betegek és beszélgetnek az érzésekről, amik előjöttek, megmozdultak bennük a zene hallatán. Tapasztalatom alapján a különböző egyházi művek sok esetben nagyon mély érzéseket tudnak megmozdítani, amelyek sok beszélgetés tárgyát képezhetik. Egy idős betegem mindig azt kérte, vigyek neki valami orgona művet, mert ő olyankor templomban érzi magát.

Más betegekkel szívesen nézegetek különböző témájú képeket, amelyek szintén lehetőséget adnak a lelkipozó munkára. Egy-egy kép, illetve annak témája különböző dolgokat hozhat elő a múltból és a jelenből, amelyek problémát és megoldásra való feladatot jelenthetnek.

Szeretném külön kiemelni az állatokat, amelyeket a hospice-ban tartottam. Ezek az első időben sok gondot jelentettek, hiszen a mai magyar egészségügyben nem lehet semmilyen állatot tartani az osztályon. Hiába érveltem, hogy a külföldi hospice osztályokon a betegek bevihetik az otthoni kedvenc állataikat és semmi problémát nem okoznak. Lassan mindenki elfogadta és a betegek különösen is nagy örömmel fogadták. Ezek az állatok a következők voltak: teknőcök, kanárik, pintyfélék, törpetyúk és különböző papagájok. Nagyon sok beszélgetés az állatok előtt ülve és nézegetve őket kezdődött el. A már említett 25 éves betegemnek az utolsó két hónapjában, amit a hospiceban töltött, az egyik legtöbbet az állatok jelentették. Ő gondozta, etette őket. Ekkor születtek kismadarak és arra kért, hogy válasszon a kismadarak közül egyet, amelyet a húgának ajándékozhat, hogy majd őrá emlékeztesse halála után. A madarak mellett ülve halt meg egy hét múlva. A húga, amikor elvitte a kismadarat, azt mondta nekem, hogy „a madárka szeme tisztára a bátyjéé.”

Szívesen tekintenek vissza életükre a meghalni készülő betegek. Ez igazából nem más, mint az életgyónás. Ebben a visszaemlékezésben, időutazásban szívesen fogadnak el társnak, mint akivel meg lehet osztani az örömeiket és a félelmeiket egyaránt. Sok esetben a gyermekkortól indulunk el és jutunk el a jelenig, mintegy átélve mindent ismét és értelmezve a már megmásíthatatlan múltat. A stációk megállásra és elgondolkodásra készítetnek haldoklót és hátramaradót egyaránt. Minden betegnek változó, hogy hány stációja van, de ezek azok, amelyeket meg kell beszélni, és meg kell próbálni feldolgozni.

Az emlékekkel a könnyek is előjönnek. Úgy gondolom, a könnyek nagyon sokat jelentenek és mutatnak. Nem véletlenül mondta Antoine de Saint-Exupéry, hogy „Olyan titokzatos világ a könnyek országa.” Mindig engedem, hogy sírjanak, hiszen ez megkönnyebülést jelent. A férfiak közül is többen elsírják magukat. Többeket abban segítettem, hogy a családtagokkal, a közvetlen szeretteivel, akik nagyon fontosak, beszélje meg, ami fontos lehet mindegyikük számára. Béküljön ki, akikkel haragban van és búcsúzzon el azoktól, akik számára az életben fontosak voltak. Lelkipozóként, a pasztorálpszichológia segítségével próbálok más és több lenni, mint a többi egészségügyi dolgozó.

A beteg mellett, mint lelkész

Ma a betegek sokkal inkább elfogadják a lelkész jelenlétét a gyógyítás folyamatában, mint azt a legtöbben gondolják. Ez különösen érvényes a hospice-ban, ahol az emberek egy ismeretlen nagy útra készülnek, amin nem jó egyedül menni. Erről az útról és az úton várható akadályokról szívesen beszélgetnek hívők és nem vallásosak egyaránt egy lelkésszel. Kérdések és félelmek Istenről, túlvilágról, örök életről. Úgy gondolom, mint lelkész nem a megtérítés a feladatom, hanem az irgalmasság gyakorlása, hiszen Jézus is azt mondta nekünk: „Legyetek irgalmasok, amint Atyátok is irgalmas.” (Luk-

ács 6, 36) Életünk során sokszor esik jól, hogy van mellettünk valaki, aki segít szeretetével, megértésével, hitével. Ez a lelkipásztor feladata. Eddigi tapasztalatom alapján a meghalni készülő embertársunk, még ha nem is élt vallásos életet, ebben az időben szívesen fogadja el a lelkipásztori jelenléte, segítséget. Sokkal nyitottabb lesz ilyenkor az ember, és nem tartja elviselhetetlennek a lelkipásztort. Sokan ekkor kezdenek el érdeklődni Istenről, Jézus Krisztusról, hitről. Minden emberben benne van a vágy eben az időszakban, hogy életét meggyónja.

Megható élményem volt az az idő jogász bácsi, aki arról mesélt, hogy nem is tudja mikor úrvacsorázott utoljára a feleségével. Ugyanakkor a régi szép emlékek elevenedtek meg számára, amikor még az egyházi ünnepek fontosak voltak számára. Pontosan húsvét ünnepe következett és én mintegy felajánlottam, hogy szívesen elhozom az úrvacsorát neki és a feleségének. Ünnepe másnapjára beszéltük meg az időpontot. Már reggel elkezdtek készülni, és nemcsak maguk öltöztek ünnepelőbe, hanem a kórteremben is mindent előkészítettek. Szinte végig egymás karjaiban sírtak, hiszen mindketten jól tudták, hogy ez az „utolsó úrvacsora” kettőjük számára. Nemcsak bűnbocsánatot kaptak, hanem húsvét lévén a feltámadás fénye is felragyogott előttük.

Betegeimnek egy részét én temettem el. Többekkel beszélgettem haláluk előtt temetésükről, hogy ők hogyan is szeretnék és így maguk kértek meg erre a szolgálatra. Tudom én is, hogy nagyon nehéz erről beszélni, de többeknek jelentett segítséget, hogy mintegy képzeletben elképzelték a saját temetésüket. Ez a hátramaradónak is segítséget jelentett, mert addig sohasem beszéltek arról, hogy majd milyen is legyen a temetés.

Az imádság jelentőségét talán nem is kell külön kiemelni. Még egy betegem sem ellenkezett, ha megkérdeztem, hogy imádkozhatom-e. Mindig megköszönik és nagy megnyugvást jelent a számukra, hiszen nagyon sokan nem, vagy nehezen tudják megfogalmazni imádságaikat. Itt persze nem hosszú imádságokra kell gondolni, mert az fárasztó is lehet. A Bibliából való felolvasást is örömmel fogadják. Nem csak az evangéliumokból szoktam olvasni, hanem a Zsoltárok könyvéből is, melyben sok olyan imádság található, amiben a beteg a maga gondolataira, érzéseire ismerhet. Alkalmanként és a betegektől függően, szoktam istentiszteletet, vagy bibliaórát tartani. Ilyenkor összegyűlünk egy betegtárs mellett, aki már nem tud az ágyból felkelni, de örömmel fogadja az alkalmat. Közösségben vagyunk Istennel és egymással.

A hozzátartozó mellett

„Életed legfontosabb pillanata a jelen pillanata,
legfontosabb embere, akivel most kell leülnöd
beszélgetni. Legfontosabb tette a szeretet.”

Eckhart mester

Korunkban nem csak a meghalni készülő embertársunk van nagyon nehéz helyzetben, hanem a hozzátartozók is. Életük folyamán ritkán nézünk szembe azzal, hogy egyszer elveszítjük azokat, akik a legközelebb állnak hozzánk. Sokszor búcsúznunk a mindennapokban, de a végleges elválás nehezebb lett, mint valaha.

Minden hozzátartozó másképpen éli meg az elválást. Nagymértékben az határozza meg a búcsúzás nehézségét vagy könnyebbségét, hogy életük folyamán mit is jelentettek egymásnak, mennyire szerették egymást. Ez mutatkozik meg a látogatások gyakoriságával és időtartamával. Nagyon nehéz a hozzátartozónak, amikor már nem lehet kommunikálni és csak az érintés, a csend marad. A különböző hangok, a ritkuló légzés, a hörgés sok esetben elviselhetetlennek tűnik. Elfelejtettünk csendben várakozni és figyelve semmit nem szólani.

A hozzátartozó mellett, mint ember

Gyakran éreztem úgy, hogy nem tudok mit mondani annak a hozzátartozónak, aki néhány napon vagy órán belül elveszti egyik legkedvesebb szeretettét. Nem értik, hogy miért a szenvedés, miért az értelmetlen halál. Ez különösen érvényes azokra, akik fiatal családtagtól vagy nagyon közeli hozzátartozótól búcsúznak el.

Mennyire készülünk fel, vagy tudunk felkészülni, hogy egyszer el kell válnunk egymástól és ebben a világban többé nincs találkozás. Nehéz, amit mind beteg, mind hozzátartozó gyakorta mond: „Nem gondoltam, hogy így lesz vége.” Egy közvélemény-kutatás szerint a 17–18 éves fiatalok 95%-a 80–90 évesen, párnák között szeretne meghalni, csendben elaludni. A kérdés csak az, és ha nem így lesz?

A hozzátartozók szeretik, ha emberként állok mellettük a legnehezebb pillanatban. Nem szólani semmit, vagy csak a legminimálisabbat. Ilyenkor az „elmenni” készülő életéről, munkájáról, fontosabb dolgairól beszélgetünk. Sok-sok szünettel, csenddel övezve folyik a beszélgetés, mivel idő kell a gondolatok, emlékek összegyűjtéséhez. Minden többnyire már múlt időben hangzik, hiszen ezek már megtörténtek és megmásíthatatlanok, a múlté lesznek. Maradnak az emlékek, amelyeket el kell vinni és az elkövetkezendő élet fontos részévé kell tenni. Ekkor tudatosulhat, hogy hamarosan nincs többé házastárs, szülő, gyermek, testvér, nagyszülő. Valaki itt hagy és nagyon fog hiányozni.

Rádöbbenünk mi is, hogy érdemes az életünket átgondolni, és ha kell új alapokra helyezni. Erre nemcsak a továbbélés miatt lehet szükségünk, hanem a következő generációnak nyújtandó példa miatt is. Amit mutatunk, és örökül hagyunk, könnyen a magunk bőrén tapasztalhatjuk meg jó és rossz értelemben egyaránt.

A hozzátartozó mellett, mint lelkipozó

A hozzátartozóknak elviselhetetlennek tűnik az a lelki fájdalom, amit a halál beálltakor és utána átélnek. Fontosnak tartom azt erősíteni, hogy a család együtt tudjon lenni a nehéz pillanatban és együtt tudjanak gyászolni. Vannak, akiket a temetés után keresek meg, tudván, hogy nagyon nehéz számukra a veszteség terhe. Egy rövid beszélgetés személyesen vagy akár telefonon sokat segíthet a gyász munkájában. A gyászoló lelkipozozása nem más, mint empátia, szótlán együttérzés a megtört szívűekkel. Sírás a sírókkal. A lelkipozozás célja a lelki támaszkodás és ez által az életbe való visszasegítés. Lelekipozozóként úgy gondolom, csak akkor tudok segíteni a gyászoló embertársamnak, ha nem bármiféle elvárásnak akarok megfelelni, hanem alázatosan, egyszerűen, önmagamat felajánlva, türelemmel és világossággal a bajban levő mellett vagyok.

A hozzátartozó mellett, mint lelkész

Kevesen vannak ugyan, de néhányan a lelkéssel szeretnének találkozni, mert nekik a papra van szükségük. Nem csupán azért, mert hamarosan temetésre készülnek, hanem mert Isten kezébe szeretnék helyezni szerettüket. Néhány családtaggal, hozzátartozóval átéltem azt, hogy a betegágy mellett együtt imádkoztunk betegért. Többen később elmondták, hogy utána a haldokló megnyugodott, kisimult az arca és csendben elaludt. Általában azután megyek be a szobába miután, beállt a halál, a nővérek rendbe tették mindent, és ekkor imádkozunk a hozzátartozókkal. Egyszer egy feleség a halál beállta után arra kért, hogy közösen ne csak imádkozzunk, hanem egyházi énekeket is énekeljünk. Évek múltán is emlegeti, hogy ez számára milyen nagy lelki megkönnyebbülést jelentett. Amikor megkérnek, hogy elvállalnám-e a temetést, sokszor érzem úgy, mondaniuk sem kell semmit az elhunyról, mert mi mindent megbeszéltünk már. A családnak azonban ez is egy olyan alkalom, amikor az emlékeket feleleveníthetik. A gyász munkában adható segítségnyújtás már gyakran ekkor elkezdődik.

Az egészségügyi dolgozó mellett

„A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja.

A fény csak abban válik áldássá,
aki másnak ad belőle.”

Hamvas Béla

Mai egészségügyünket rengeteg bírálat éri, de még mindig orvosok, nővérek, gyógytornászok, szociális munkások, takarítónők, liftesek és pavilonosok dolgoznak munkájukat szeretve bízva a megbecsülésben. Egyes felmérések szerint egy mai egészségügyi dolgozó 5–6 éven belül teljesen eljut a kiégésig. Tapasztalatom alapján ez nem minden helyen így van, hiszen akkor már régen kiürültek volna kórházak, és nem lenne, aki dolgozzon, segítsen a betegeken, a szenvedőkön. Sok mindent átéltem a kórházi dolgozókkal kapcsolatosan, de mindez azt erősítette meg bennem, hogy még több odafigyelésre, türelemre és szeretetre van szükség. Nem a hibákra kell mindig felhívni a figyelmet, hanem az eredményekre, a sikerekre.

A hospice-ban elmondhatom, hogy sikerült megvalósítani az őszinte emberi kapcsolatot a ház minden dolgozójával nemre és vallásra való tekintet nélkül. Mindenki tudja, hogy a jó munkának ez az alapja. A problémákat megbeszéljük és közösen megoldjuk, a további hiteles munka érdekében.

Az egészségügyi dolgozó mellett, mint ember

Emberileg teljesen meg lehet érteni a dolgozókat. Különösen megértettem a hospiceban dolgozó nővéreket, akik nagyon sokat dolgoznak az „elmenni” készülő emberek mellett és a fáradtságos munka mellett kevés esetben, lehet úgynevezett „sikerélményük”. Sokszor egy-egy műszakban 2–3 beteg is meghal, akiket el kell látniuk,

fel kell ravatalozniuk. A fiatalabb nővérek szinte néhány év után azt mondják, hogy nekik most már elégük van a halálból. Érthető, hiszen sok esetben a nővérek, az orvosnak is el kell gyászolnia betegét, akinek heteken, hónapok keresztül próbálta megkönnyíteni a testi-lelki szenvedését.

Amikor csak tehetem, valamilyen módon segítek a nővérek. Például, ha a beteg inni szeretne, nem hívom a nővért, hanem megítatom, vagy ha szeretne feljebb ülni az ágyában, segítek felhúzni. De szívesen viszem ki sétálni a tolókocsiban ülő beteget, és addig én figyelek rá, én próbálom meg teljesíteni kéréseit. Apró dolgok tudom, de egy kicsit talán tehermentesíthetem a nővért, hogy ne kelljen mindenért ugrania. Még mindig örömmel fogadja a nővér, a liftes vagy a takarítónő, ha megkérdem, hogy van, mi van otthon a családdal?

Az egészségügyi dolgozó mellett, mint lelkigondozó

Az egészségügyben dolgozók között is nagyon sokaknak van különféle lelki problémája. Ennek az elhordozását különösen megnehezíti, hogy még a munkahelyen is különféle problémákkal kell szembesülni. Nehéz megtenni, hogy az otthoni gondok otthon maradjanak, illetve a munkahelyiek ne jussanak haza. Amikor a kórházba kerültem szinte az első hét után megkeresett az egyik osztályvezető főorvos asszony, hogy szeretne velem beszélgetni egy nagyon fontos problémájáról. Még magam is megijedtem, mint fiatal lelkész, hogy vajon mit is akar velem megbeszélni. A rövid bevezető beszélgetés után elmondta, hogy számára óriási problémát jelent a közeli nyugdíjbavonulása, mert nem tudja magát elképzelni, mint nyugdíjas, akinek reggelente nem kell munkába mennie. Néhány találkozó után maga találta meg a nyugdíjas éveinek igazi értelmét és titkát. Sok esetben egy jelentéktelennek tűnő kérdés után egy-egy orvos vagy nővér csak mondja és mondja, ami a szívét lelkét nyomja. Az én feladatom ilyenkor a meghallgatás, hiszen szeretné valakinek letenni a terhét, hogy utána kicsit megkönnyebbülve tudja folytatni a munkáját.

Az egészségügyi dolgozó mellett, mint lelkész

Lelkészként a dolgozók mellett, mint különböző szolgáltatást kiszolgáló lelkipásztor jelenek meg. Amire az eddigi évek során megkértek, az temetés vagy keresztelő volt. Néhány esetben előfordult, hogy Bibliával, hitvallással kapcsolatosan kérdeztek meg. A lelkészi hivatásomban fontos szerepet kapnak a dolgozók, mivel sok esetben ők jelzik azokat a betegeket, akik örülnének a lelkészi jelenlétnek. Ezért fontosnak tartom a jó kapcsolat kiépítését. Ahogyan a betegeknek úgy a dolgozóknál sem feladat a megtérítés. Bizonyosságot a munkámmal tehetek, amit a betegek és a dolgozók között végezek.

* * *

Úgy gondolom, ma különösen fontos a lelkészi jelenlét nemcsak a hospice-ban, hanem az egészségügy minden területén. Ezzel az elfogadás, az egymás megértése és a szeretet fontossága erősíthető meg, ami nagyon hiányzik az élet minden területéről.

KÖRKÉRDÉS A TEREMTÉSVÉDELEMRŐL

EGYÜD LÁSZLÓ
Rend és rendelés

Kihaló állatfajok, lángoló erdők, olajtól mocskos tengerek, úszó műanyagpalack szigetek, szeméthegyek, lasan, de biztosan összeomló ökoszisztéma. A környezet-szennyezés, környezet rombolás már-már apokaliptikus képeitől hangos a sajtó. Keresztény embernek akaratlanul is felötlenek a Jelenések Könyvének lovasairól, és a pecsétek feltöréséről beszélő sorai. Mi történt, mi történik? Vajon ezek már az utolsó idők? Emberi hiba vagy isteni akarat? Számos kérdés, de csak tétova, bizonytalan, suttogó válaszkísérletek. A „Rend-Szer”-en kívüliség tipikus tünetei. Az Úristen által teremtett világ törvényeit, korlátait egyre inkább figyelmen kívül hagyó emberiség rendszeren kívülisége, és annak vézsjósló tanácsalansága.

Együd László

Ennek ellenpontjában áll a ma már fölfedezhetetlen, de számomra e vonatkozásban is mintaként szolgáló parasztember képe. Aki organikus egységben él környezetével, a saját létfenntartásának optimumára törekedve szakrális szerepben létezik. Valamivel több, mint fél évszázada ez az életforma még a falvainkban szinte általános volt. Szülőfalum néprajzi kutatása során a múlt század 50-es éveiben az adatközlő arra a kérdésre, ami egy asszonyt az élelmiszervásárlási szokásokról kérdezett, azt válaszolta: „Kedvesem, én 60 évet betöltöttem, de vettem még nem ettem...”. Mintha egy népmeséből rengenének elő ezek a szavak. Pedig egy generációra van csupán tőlünk. A másik beszédes válasz, amikor az ugyancsak felkészült néprajzos a házigazdának névnapja alkalmából 100 hektó bort kívánt: „Sok volna az fiam, 5 hektó is bőven elég”.

A mai kiteljesedett fogyasztói társadalom nem is képes értelmezni ezeket a szavakat, és az ebből fakadó életszemléletet. Vélhetően ebből ered minden további probléma. A modern ember kivette magát a világ teremtett rendjéből és ennek megfelelően éli a mindennapjait. Csak az az ellentmondás, hogy ehhez a „csinált” életéhez, a temetett világ erőforrásait használja. Mértéktelenül. Ebben a vonatkozásban valóban apokaliptikus a helyzet. Nem tudom, hogy létezik-e gyógyír. De az biztos, hogy a teremtett világ szemlélése, valós működési mechanizmusainak vizsgálata, csak teremtő tevékenységekkel lehetséges. Talán leginkább kézenfekvő módja ennek a kertművelés,

legyen az bár egy erkélyládában lévő néhány virág, vagy zöldség palánta. A teremtő emberi magatartás magával hozza a Teremtés elfogadását és annak tiszteletét, megalapozza az Úristennel való kapcsolatot. A parasztember szakrális létezése így részben, akár egészben visszatérhet. Az Úr pecsétjével eljegyzett emberek pedig az Írás szerint túlélnek az apokalipszist. Erre rendeltettek.

Wass Albert gyönyörűen írja: „*A világ fölött öröködik a Rend, és nem vész magja a nemes gabonának...*”

GYENES SZILVIA

A teremtésvédelem és a személyes felelősség

Néhány évvel ezelőtt egy amerikai lelkész volt a gyülekezetünk vendége, és a vasárnapi istentiszteleten arról beszélt nekünk, hogy a Mindenható az emberekre bízta a Földet és vajon jó gazdáik vagyunk-e. Ezt a kérdést a felgyorsult fogyasztói társadalomban vajon mennyi ember teszi fel önmagának. Azt gondolom, sajnos nagyon kevesen vannak, akik tényleg eltöprengenek rajta, hogy vajon szeretettel és törődéssel fordulunk-e a bolygó felé, amin élünk, vagy csak feléljük, amit kaptunk. Tenni kellene, de sokan csak legyintenek, vagy másokra várnak a cselekvéssel. Én mindenkit biztatni szeretnék, hogy próbáljon ki apró dolgokat, apró cselekedeteket, amivel óvhatja a Teremtett világot.

Gyenes Szilvia

Fontosnak tartom, hogy szólítsuk meg a fiatalabb generációt, meséljünk a gyerekeknek a Föld javairól, szépségéről, sokszínűségéről, és hogy a mi feladatunk, mindezt megővni, megőrizni az elkövetkező generációk számára. Apró példákat mondjunk nekik, pl. a szelektív hulladék gyűjtés fontosságát, mert legtöbbször nem a műanyagra vagyunk mérgesek, hanem arra, hogy eldobálják, illegálisan lerakják mezőkre, útszéltre. Zöld egyesületi vezetőként próbálom felhívni a figyelmet az „otthagyt” szemétre, ami úton- útfélen eldobálva komoly problémát okoz. Meg lehet tanítani a gyermekeket, hogy figyeljenek oda a szemételésre és ne essen ki a kezükből a cukorkás, csokis papír, miután elmajszolták az édességet, vagy arra, hogy ne kérjenek szívószálat az üdítőhöz, ezzel is csökkentve az egyszer használatos műanyagok számát. Akinek van kertje, arra kérem, hogy ültessen a gyerekekkel virágokat, zöldségeket és vonja be őket a gondozásba, locsolásba, ezzel is motiválva őket. Amennyiben lehetőség van rá, ültessünk a kertbe, a lakókörnyezetünkbe fákat, élő növényeket. Nekem számos levendula, rozmarin, zsálya, rózsabokor színesíti a kertemet, nemcsak szépek, de hasznosak is, mert nagy segítséget adnak a méhek életéhez. Aki teheti, komposztáljon, ezzel is csökkentve a hulladék mennyiségét. A szemléletformálás a varázsszó, megmutatni a fiataloknak,

hogy gondolják végig a mindennapi cselekedeteiket. Kis dolgok, de hiszem, ezek sokat számítanak, hogy felelős felnőttek legyenek belőlük, akiknek fontos a Teremtett világ. Ősz van és a fagyosabb idő közeledtével egyre kevesebb eleséget találnak a madarak. Segítsünk nekik átvészelni a telet, mivel könnyebbséget és biztonságot tudunk nyújtani a környezetünkben lévő madaraknak azáltal, hogy segítjük őket etetőtkbe tett magvakkal. Több éve a Teremtés hetén a gyülekezetünkben madáretetőt készítünk a gyermekekkel, ahol megmutatjuk nekik, hogyan lehet egyszerű, praktikus etetőket készíteni. Örömmel hallom, amikor a gyerekek azt mesélik, hogy a kitett napraforgó és dió micsoda szépséges madárkákat vonzott oda, és milyen szép cinege vagy vörösbegy lakik a kertjükben.

Apró tettek, de példamutató magatartással és folyamatos információ átadással rengeteg taníthatunk nemcsak nekik, de a mellettünk élő felnőtteknek is.

HOMOKI GYULA

A tudatformálás jelentőségéről

Úgy gondolom, hogy a teremtett világért a legtöbbet a személyes viszonyulásunk tudatos formálásával tehetünk. Két konkrét gondolat jut eszembe ezzel kapcsolatban, amelyek nekem is sokat segítettek az évek során.

Emlékszem, az egyik legizgalmasabb pillanata tanulmányaimnak az volt, amikor arról a régi, reformátori teológiát meghatározó tételről hallottunk egy előadást, miszerint az egész teremtett világ Isten dicsőségének a színtereként szolgál. Akkor ott egészen komolyan kezdtem venni ezt a hittételt, és ez alapján változtatta meg a természethez való viszonyulásomat is. Azt jelentette számomra (és jelenti mind a mai napig), hogy a hitben élő ember más szemmel jár és kel ebben a világban: számára a természet nem csupán egy „dolog”, vagy legfeljebb élőlények sokasága, hanem egy olyan közeg, ahol lépten-nyomon Isten dicsősége sugárzik felénk. Ha pedig van fülünk a hallásra, szemünk a látásra, akkor a természetben tett hosszú séta most már nem egyszerűen a stressztől hajtott test számára jelent kikapcsolódást, hanem a lélek számára is megújító erővé válhat. Az erdők, a rétek, az utak, a folyók nem csupán szépséget, de jó értelemben vett szent helyeket is jelentenek, ahol Isten „színpadán” lépdelünk.

Az is vitán felül álló tény, hogy az emberiség túlzott fogyasztása az, amely ezt a színteret szinte már a végsőkig kifosztotta. Keresztyén emberként a mértékletesség mindennapi megélése éppen ezért olyan tanúbizonyság lehet, amely világunk megóvása szempontjából is felbecsülhetetlen értékűvé válhat. Saját magam számára egy

Homoki Gyula

nagyon egyszerű alapelvet jelent ez a hétköznapokban, főként a vásárlások alkalmával, legyen szó akár nagy tételről, akár kicsiről: szükségem van-e rá, vagy egész egyszerűen csak igénylem. Rengeteg dolgot halmozunk fel (sokszor én magam is), amelyre *igazán* nincs szükségünk, csak még egy darabbal többet jelentene ruhatárunkban, vagy valamely polcunkon. Amennyiben egy vásárláskor igényeink helyett tízből legalább ötször csak szükségleteinket akarnánk kielégíteni, már közelebb jutnánk ahhoz, hogy jómagunk is a mértékletesség ösvényét követve viszonyuljunk Isten „színpadához”.

KALA LILLA

A tettek erejéről

2018-ban új albérletbe költöztem. Miután felfedeztem a környező mezőket, erdőket szemét szúrt a rengeteg szemét. Fák tövében, bokrok mögött várakoztak és épültek be a föld szerkezetébe az ember által „ott felejtett” szemeteszsákok. Egy éven keresztül jöttem-mentem a mezőn, de a szemét továbbra sem tűnt el. Megkerestem a helyi önkormányzatot, de nem történt változás. A tanyákon hihetetlenül szemetes környezetben legeltek a tehének, a kecskék és a juhok. Mi pedig megvesszük a piacon a házi tejet és sajtot gondolván, hogy az biztos jó helyről való...

Egy évvel később jöttem csak rá, hogy attól, hogy másokra mutogatok – hogy ez kinek a felelőssége – semmi nem fog változni. Így fogtam egy kesztyűt, néhány szemeteszsákot és útnak indultam.

Két hónappal később betértem egy helyi lovardába és felajánlottam, hogy segítenék a szemét összegyűjtésében. Pár nappal később csatlakozott a vőlegényem is. Azonban így is azt tapasztaltuk, hogy a munka sok, a munkás viszont kevés.

Így jött az ötlet, hogy szervezzünk egy szemétszedést, a helyik pedig örömmel jöttek és vállalták, hogy segítenek. Sok előkészítő munka előzte meg az alkalmat, de végül 2 konténert töltöttünk meg törmelékkel és egyéb kommunális hulladékkal. Ezenkívül egy nagy méretű utánfutót parlagfűvel és egyéb gyomnövényekkel. Az alkalmat egy juharfa és egy bokor elültetésével zártuk, amit az egyik szomszéd hölgy ajánlott fel azért, mert látta az eredményeket a lovardában és környékén.

Ezzel szinte egyidőben edukációs céllal elindítottam a „Zöldebb bolygó” Facebook csoportot, ahol egymástól tanulva csökkentjük a háztartásunk hulladékmennyiségét, valamint rendkívüli osztályfőnöki órát tartok középiskolákban a hulladékcsökkentés lehetőségeiről és fontosságáról. Hiszem, hogy rajtam is múlik a teremtett világ védelme, hiszen ránk bízta az Úr.

Kala Lilla

Arra biztatok mindenkit, hogy törekedjen a hulladékcsökkentésre az otthonában és bátran tevékenykedjen a saját környezetében. Tudom, hogy mennyi borzalom történik körülöttünk, de arra magánszemélyként nem tudunk hatással lenni. De azt hiszem, hogy Istennek kedves, ha a saját környezetünkben teszünk a változásért.

SZILÁGYI ZSÓFIA

Teremtésvédelem a családban

A Föld gondozása önmagunk gondozását jelenti számomra. A teremtett világ megóvása fontos dolog a családnak számára, mint ahogy azt szüleim, nagyszüleim tanítják. Nagypám fiatal korom óta jó példával szolgál e téren, hiszen soha nem pazarol, mindig rám szól, ha a villanyt nem kapcsolom le, vagy a csapot feleslegesen folytatom. A kiskertjében összegyűjti az esővizet és azzal locsolja a veteményest. Ahogy mondani szokta: Attól olyan szép sárga a répa kislyányom!

Nagymamám igazi konyhatündér, ha teheti, mindig készít valami finomságot a családnak. A konyhai munkák során azonban mindig figyel azokra az apró szabályokra, amivel úgy érzi – ha nem is nagy dolgot – de ő is tesz valamit a Föld megóvásáért. Nem pocskékol, minden maradékot felhasznál, víztakarékosan

mosogat, az élelmiszereket üvegedényekben tárolja, a papírszalvétát kettévágja, az elektromos konyhai eszközöket pedig csak a legszükségesebb ideig használja. Valójában nagyszüleim idején nem volt pazarlás, szemétfelhalmozás, mindent felhasználtak, akárcsak a disznóvágáson, ahol nincs olyan része a disznónak, amit nem hasznosítanak.

Mára azonban a világon olyan túltermelés van, ami lehetetlenné teszi a takarékos életmódot. A mi családnak is fontosnak tartja környezetünk védelmét. Különösen apukám jár élen e téren, hiszen minden nap gyalog jár a munkahelyére. Ha teheti hétvégén anyukámmal együtt, ahelyett, hogy a TV távirányítót, a számítógép klaviatúrát, vagy a telefont nyomkodnák, megszállottan járják a Bükk ösvényeit. A tesóm és én persze az erdő helyett azért sokszor szívesebben bolyongunk a NET-en. Ha tehetjük, általában autó helyett biciklire pattanunk, amikor egy barátunkhoz vagyunk hivatalosak, vagy amikor a városba beugrunk.

A nagybevásárlásoknál nem használunk műanyag szatyrokat, inkább papírdobozokat. A háztartási munka, vagy mindennapi életvitelünk során mindannyian figyelembe vesszük a legfontosabb környezetvédelmi szempontokat. Például szelektíven gyűjtjük a hulladékot, újrahasznosított papírt használunk, fürdőkád helyett a zuhanyzót részesítjük előnyben, csapvíz helyett esővízzel locsolunk és komposztálót használunk.

Szilágyi Zsófia

Míg nagyszüleim zsigereiben benne volt a takarékoskodás, addig szüleimet inkább a médiahisztéria fertőzte meg. Persze a mesében is mindig a legkisebb menti meg a világot. Olyan, mint én! Nekem azonban már nem kell elmennem, megkeresni a bölcsőt, aki visszaadja a madarakat, bogarakat és a növényeket a világnak. Nem kell messzire utaznom, hogy megmenthessem az őserdőket! Nekem elég, ha „csak” itt és most tudatosan nézek a teremtett világra és védem, óvom azt! Úgy gondolom, nekünk fiataloknak az a feladatunk, hogy felfedezzük, milyen kincsek birtokosai vagyunk, mennyi mindennel ajándékozott meg Isten, s minden nap tegyünk azért, hogy meg is óvjuk azt.

TAR LÁSZLÓ PÉTER

Klímavédelem a bibliai igék tükrében

A világvégét jósoló katasztrófa filmek általában a klímaváltozás következtében kialakuló természeti csapásokat mutatják be, mint a földi élet megszűnésének okát. Mit is tehetünk ez ellen? Nem jut eszembe jobb, mint amit Luther Márton mondott arra a kérdésre, hogy mit tenne, ha holnap lenne a világ vége? „Ültetnék egy fát” – válaszolta a reformátor, aki a világ végét látva is a jövőre készülne. A teremtett világban az ember által okozott károkat talán nem is lehet egyszerűbb és hatásosabb módon gyógyítani, mint így, hogy növeljük a zöld felületeket. Ezt lehet személyesen, családosan, vagy akár gyülekezeti megmozdulásként is végezni.

Tar László Péter

Nemrég az egyik hittanórán, falusi gyerekek szinte halálfélelemmel kérdezték: Mi lesz most velünk, hogy ennyire tönkre tettük a földet? Ezt kérdezte egy 9 éves falusi gyermek, többes szám első személyben, tehát magát is okolva a klímaváltozás okozta katasztrófákért, amelyekről tévéből, rádióból folyamatosan kapja az információkat.

De vajon mennyiben felelősek ezért gyermekeink? Egy felmérés szerint Magyarország a világ széndioxid kibocsátásának 137 ezredrészét teszi ki, az Európai Unió széndioxid kibocsátásának pedig 1 százalékát. Az egész Európai Unió a világ kibocsátásának a 10 százalékát sem éri el. Az Európai Unió országainak összes éves kibocsátása 2017-ben annyi volt, amennyit Kína valamivel több, mint egy nap alatt a légkörbe bocsátott.

Tehát bár, nagyon fontos, hogy Isten Igéjének megfelelően az ember „művelje és őrizze”

(I.Móz.2,15) a teremtett világot, de ne tévesszünk mértéket. Meg kell tennünk, ami rajtunk áll, – ültessünk fákat, műveljük a kertet, tartsunk állatokat – de ebben

a kérdésben csak világot átfogó egységben lehet valódi megoldást találni. Ez pedig a missziói parancs végrehajtásának fontosságára irányítja figyelmünket: „Menjetekek el tehát, tegyetekek tanítványná minden népeket...” Így teljesülhet az az egység, amiért egyikek énekiünkben így könyörögiünk: „Nevelj minket egységekre, Mint Atyáddal egy te vagy. Míg egygé lesz benned végre minden szív az ég alatt...” (395.d. 3.vers)

TÓTH ALEXANDRA

A fenntartható életvitelről

Kislány korom óta annak a varázsában élekek, hogy milyen csodálatra méltó ez a világ... A legapróbb részletekig finomhangolt, áldásokban gazdag életet készített Isten, mely ezerféle módon szolgálja azt, hogy nekünk jó legyen itt. Ezt tudatosítva a világ legtermészetesebb dolgának tűnik, hogy vigyázzunk mindarra, ami adatott. Hiszen akit, vagy amit szeretünk, azt becsüljük és felelősséget érzünk iránta. Ha szeretünk, akkor adni is vágyunk, nem csak elfogadni, egyensúlyba kerülni és nem kihasználni. S ha szeretettel viszonyulok ahhoz, amit Isten alkotott, akkor a teremtett világgal kapcsolatban is útravaló lehet az íge: „Gyermekeim, ne szóval szeressünk, ne is nyelvel, hanem cselekedettel és valóságosan.” (1Ján. 3:18)

Tóth Alexandra

A hulladékválság és a klímakatasztrófa problémaköre végtelenül összetett téma, amiről még azt is nehéz megítélni, hogy vajon sokat tudunk vagy keveset. Zűrzavar van a világban és talán bennünk is. Az újrahasznosításról beszélünk, pedig először újragondolni kellene, mert ami a bolygóval történik, az a bolygó lakóinak mindennapjaiban dől el. Az egyéni gondolkodásmódban és a hozzáállásban, a tettekből és mulasztásokban. Lao-Ce tökéletesen fogalmazott: „Nemcsak azért vagyunk felelősek, amit teszünk, hanem azért is, amit nem teszünk meg.” Mert példa vagy akkor is, ha felelősséget vállalsz és akkor is, ha nem. Ha takarékosagra törekszel vagy pazarolsz. Ha csak a saját javad fontos vagy a környezetedé is. Ha megoldást keresel vagy kifogásokat. Én bízek benne, hogy a tudomány és a technika képes lesz jobb gyakorlatokkal biztosítani a fenntartható életmód fogalmát, de a középpont akkor is ugyanaz marad: az ember és a hozzáállás.

„Tedd azt, amit tudsz, ott ahol vagy, azzal, amid van!” (Theodore Roosevelt)

Tudatosan vásárolok, lehetőségeim szerint csomagolásmentesen, próbálok minimalizálni a háztartásban keletkezett hulladék mennyiségét, amit szelektíven gyűjtök. Hosszabb távon gondolkodok és tervezek, kerülöm a hirtelen döntéseket és az impulzusvásárlást. Keresem az alternatív megoldásokat, például függönyből varrt szütyőt és textil szalvétát használok zacskó helyett, saját dobozba kérek kimérős felvágottat előre csomagolt helyett, a zöldségest választom a szupermarketes fóliás/műanyag dobozos

zöldségek és gyümölcsök helyett. Csak annyi étel van a hűtőben, amit néhány napon belül el fog fogni, nem pazarolok. Takarékos vagyok a vízzel, a villannyal és a fűtéssel. Végeredményben, nem csak fontos, hanem hálás dolog is odafigyelni a környezetünkre, mert amivel körül vesszük magunkat, az hat vissza ránk.

ÜSZÖGH LAJOS

Az ivóvíz fenyegetettségéről

Mahatma Gandhi indiai filozófus szerint az emberiséget fenyegető hét halálos veszély a következő: GAZDAGSÁG munka nélkül, ÉLVEZET lelkiismeret nélkül, TUDÁS jellem nélkül, ÜZLET erkölcs nélkül, TUDOMÁNY emberség nélkül, VALLÁS áldozatkészség nélkül, POLITIKA elvek nélkül.

A globális változás több, mint klímaváltozás, környezeti ÉS társadalmi dimenzió vannak. 200.000 év kellett, hogy 1 Mrd ember éljen a bolygón, majd 200 év alatt lett 8 Mrd ez a szám. Az emberiség hamarosan kifuthat az ivóvízből, ha a jelenlegi tempó mellett éli föl természetes készleteit. A XXI. század a vízgazdálkodás és a politika kapcsolatának gyökeresen új problémáit vetette fel, már a Víz Háborúja zajlik.

Üszögh Lajos

A Santa Maria in Palmis templom Róma délkeleti részén, a legenda szerint ott épült, ahol a menekülő Péter Jézussal találkozott, aki megkérdezte, hogy hová megy (Quo vadis, Domine)? A mai kérdés: Merre tovább, Emberiség? 1977-ben, a Perrier 5 millió dolláros marketingkampánya után elkezdődött az ásványvíz-forradalom. A dizájnpalackos vizek telibe találták a divatvásárlók igényeit, a következő években státusszimbólummá nőtte ki magát a túlárazott víz fogyasztása. A kétezres évek elején még 20–30 milliárd dolláros biznisz volt a vízpalackozás, egy előrejelzés szerint 2020-ra körülbelül 280 milliárd dollár lesz.

A Pepsi és a Coca-Cola szupertiszta vízként árulták Aquafina és Dasani nevű palackozott vízmárkáikat, ám kénytelenek voltak a palackokon egyértelműsíteni, hogy azok még csak nem is ásványvizet tartalmaznak, hanem tisztított csapvizet. *„Veszélyben élünk ma, az ember uralkodik a természetén, mielőtt megtanult volna uralkodni önmagán.”* (Albert Schweitzer) 2018-ban India miniszterelnöke ígéretet tett arra, hogy országa 2022-ig megszünteti az összes egyszer használatos műanyagot. Ennek megvalósul első lépése, hat tétel betiltása, amely 2019 október 2-án, Mahatma Gandhi születésnapján lép hatályba. Ezek a műanyag zacskók, csészék, tányérok, palackok, szívószállak és bizonyos típusú tasakok. Az eldobható, egyszer használatos műanyagok használatának megfontolását javaslom mindenkinek. A kulcsszó a mikro-műanyag szennyezés. Mi isszuk a csapvizet, szódavizet készítünk. Tehát engedje meg magának, hiszen ásványvíz, kancsóból!

TERNYÁK CSABA

Az egyházi oktatás mai helyzete

Úgy tűnik, ez a téma mindig aktuális, hiszen ami tegnap történt, ma már történelem, ezért ha a jelenlegi helyzetről beszélek, az is beleillik egy történelmi előadássorozat keretébe.

A második világháborúval kezdeném mégis, bár lehetne visszamenni korábbra is, hogy milyen jelentős volt a katolikus oktatás helyzete Magyarországon. Amikor a II. világháború után a kommunista párt magához ragadta a hatalmat, első dolgai közé tartozott, hogy aktualizálja a francia forradalom célkitűzését: „Tapossátok el a gyalázatost!”

Bár az egész társadalommal hadban álltak, az egyházakat találták meg fő ellenfélként. A vezetőket letartóztatták, kirakatpereket rendeztek, házi őrizet, megfélemlítés következett. A szerzetesrendek felszámolása, a termelőeszközök és egyházi iskolák államosítása következett, szinte a teljes el lehetetlenítés volt a cél. Amikor a '60-as években kisdíák voltam, emlékszem, hogy a pedagógusaink – tátott szájjal hallgattuk őket – arról beszéltek, hogy 1980-ra az egyház és a hit Magyarországon el fog tűnni.

Ez volt a hivatalos álláspont, a történelem Ura azonban úgy akarta, hogy az 1980-as évek végére az a rendszer annyira meggyengüljön, hogy végül '89-ben összeroppan. A rendszerváltozás hozta meg az egyház szabadságát, és ekkor kapta meg azt a lehetőséget is, hogy a szolgálata ellátásához feltétlenül szükséges ingatlanjait ismét tulajdonba vegye, és néhány iskoláját újjászervezze. Sok helyen lelkesedés, másutt pedig a társadalmi ellenállás spontán, vagy gerjesztett formái bontakoztak ki.

E tekintetben érdemes, legalább utalásszerűen emlékeztetni a sajtó szerepére. Tudjuk, voltak olyan iskolaátadások, ahol a fél ország azon izgult, hogy ki fog győzni, Pásztor Győző atya, vagy valaki más, hogy az iskolát visszaadják, vagy nem adják vissza.

Ebben az időszakban, a '90-es évek elején az Egri Főegyházmegyében három óvoda, öt általános iskola, egy gimnázium és egy kollégium került vissza egyházi fenntartásba. Egyik óvodánk kivételével mindegyik az ingatlan visszaadások kapcsán került főegyházmegyei fenntartásba. Ennek az összesen tíz intézménynek a helyzete különösen az elmúlt néhány évben jelentősen különbözött, különbözik attól a másik intézményi csoporttól, amelyek 2010 után kerültek hozzánk, és amelyeknek már nem volt köze a kárpótláshoz, nem játszott benne szerepet a korábbi egyházi ingatlanok visszaadásáról szóló törvény.

Dr. Ternyák Csaba

Volt viszont egy másik törvény. Tudjuk, hogy a törvények demokratikus ügyek, hiszen az Országgyűlés demokratikusan hozza őket, a kárpótlásról szólót is, és azt is, amelyik a 2010-es Országgyűlés legelső döntései közé tartozott, még mielőtt a kormányt felállította volna. Nevezetesen az, hogy felszabadította az önkormányzatokat attól a megkötöttségtől, hogy amennyiben az egyháznak iskolát adnak át, akkor az úgynevezett kiegészítő normatív támogatást még négy éven keresztül továbbra is nekik kell fizetniük. A korábbi szabályozás gyakorlatilag lehetetlenné tette, hogy egy önkormányzat iskoláját átadja valamelyik egyháznak – még ha volt is erre társadalmi igény, mert anyagilag ellenérdekelte volt. Amikor az Országgyűlés megváltoztatta ezeket a szabályokat, felszabadultak e tekintetben az önkormányzatok, a helyi társadalom és az egyházak is.

Ebben az új helyzetben sorra jelentkeztek az Egri Főegyházmegyéjénél az önkormányzatok, a helyi egyházközségek, plébánosok azzal az igénnyel és szándékkal, hogy szeretnék az intézmény fenntartóváltását elindítani. A megváltozott helyzetet mi úgy értelmeztük – és úgy tűnik, hogy az idő, eddig legalábbis bennünket igazolt –, mint az idők jelét, hogy a történelem Úra új lehetőségeket nyitott meg az egyház számára, hogy új módon szolgálja a társadalmat. Mi azt láttuk ebben, ha helyben igény van arra, hogy megjelenjen az egyházi oktatás, akkor az emberek biztosan jobban fogják érezni magukat, ha mi ezt segítjük megvalósítani. Így került sor erre az új szolgálatra, amelyet persze mi missziós lehetőségként éltünk meg. 2011-ben kilenc, 2012-ben tizenhat, 2013-ban tizenkettő, 2015-ben hat, 2016-ban hét, 2017-ben három intézmény csatlakozott hozzánk, míg 2018-ban öt óvodával gazdagodott az oktatási rendszerünk. A különféle összevonások révén összesen iskoláink 49 egységben működnek, és összesen körülbelül 21 ezer diákot nevelnek.

Az eddigiekből feltűnhet egy jelentős változás az 1990 utáni, közvetlen a rendszerváltozás utáni első évek egyházi iskolai indításai, és a 2010 után bekövetkezett egyházi iskolaindítások között. Mondhatnánk, hogy egyfajta paradigmaváltás történt. Korábban az egyházi iskola visszaadása mindig szorosan kötődött a kárpótlás kérdéséhez. Lehetséges, hogy azokban az első években maguk az egyházi fenntartók sem voltak eléggé felkészülve arra, hogy nem elég, ha a tulajdon egyházi kézbe kerül, hiszen abban az iskolában gyerekek vannak, pedagógusok vannak, a gyerekeknek szülei vannak, és ott van a helyi társadalom is, amellyel el kell fogadtatni egy ilyen változást.

2010 után a paradigmaváltás éppen abban állt, hogy az iskolaátadások nem kapcsolódtak már ilyen szorosan a tulajdon kérdéséhez. Némely esetben felmerült a tulajdonlás kérdése is, de az általános az volt, hogy az önkormányzat megtartotta az ingatlan tulajdonjogát, viszont a fenntartási jogot átadta az egyháznak. Egy egészen más hozzáállás született, nem dominált már az ingatlanok kérdése. Az új fenntartó, az egyház, felelős a szellemi, a lelki, az anyagi irányításért az iskolában, de az önkormányzat megőrizte a tulajdonjogot. Ennek vannak előnyei is, hátrányai is, ez a későbbiekben lehet, hogy új kérdéseket is felvet, de ez a jelenlegi helyzet.

Ezekben az utóbbi váltásokban a demokrácia is nagy szerepet kapott, hiszen maguk a szülők és a pedagógusok döntöttek a váltásról, ráadásul ez a kisebb helyi közösség-

gekben úgy jelentkezett, hogy maximálisan érvényesült a szubszidiaritás elve. Ez az igazi, hatékony, karnyújtásnyira lévő demokrácia, amikor nem nagyon „magasan”, az ENSZ-ben, Brüsszelben vagy Budapesten döntenek közvetlenül az embereket érintő ügyekről, hanem, a helyi társadalom dönti el, mit szeretne. Minden ilyen esetben meghallgattuk a szülőket, ők írásban szavazhattak a változásról. Az iskolaátadások esetében a törvény azt írja elő, hogy 50 százalék plusz egy szavazat szükséges, hogy a miniszter jóváhagyjon egy ilyen átadást. Mi azonban nem elégedtünk meg ezzel az aránnyal, hanem azt kértük, hogy ennél sokkal magasabb, általában 80–90 százalékos legyen a támogatottság, de volt, ahol a szülők 100 százaléka támogatta a kezdeményezést. Mindenképpen el szeretnénk volna kerülni, hogy a településekre békétlenséget vigyünk. Számos esetben emiatt nem is került sor iskolaátvételre, noha sokan, de számunkra nem elegendően támogatták volna azt.

Van még néhány olyan téma, amiről szeretnék szólni. A finanszírozás kérdése, a szegregáció kérdése, a vallásszabadság az intézményeinkben, az igazgatóknak, pedagógusoknak és a lelképászoroknak a szerepe ezekben az intézményekben, azon cél eléréséhez, hogy az iskola úgy működjön, ahogy a szülők is szeretnék. Mert a katolikus iskola életrendjének kialakításában nagy szerepe van a helyi egyháznak, sok kérdésben a plébános dönt, hogy konkrétan milyen kapcsolat legyen az iskola és a plébánia között. Az önkormányzatok számára is előnyös, hogy továbbra is rálátásuk van arra, ami az iskolában történik. Tudatosan törekszünk arra, hogy az együttműködés az önkormányzatokkal és a szülőkkel továbbra is zavartalan legyen. Tapasztalataink vizsgálatainkból azt látjuk, hogy a helyi igények mélyen megfontolt és átgondolt igények voltak.

A finanszírozás kérdése az elmúlt harminc év újságírói sikertörténete. Azt hiszem, hogy mindig újra és újra téma lehet, hogy mi, mennyi, hogy mekkora a normatíva, a kiegészítő normatíva, melyik intézmény kap több, vagy kevesebb állami támogatást. A legutolsó cikk tegnap jelent meg ebben a témakörben az egyik internetes portálon. Ez a hosszú írás arról szól, hogy az egyházi oktatási intézmények finanszírozása négyeszerese az állami intézményekének. Ha valaki elolvassa ezt a hevenyészett cikket, akkor csak a káosz növekszik a fejében. Az újságírónak feltehetően fogalma sincs arról, hogyan működik ez a dolog, hogy finanszíroznak egy intézményt, de az is lehet, a blikkfangos címekkel bizonyos politikai igényeket kívánt kiszolgálni. Mindig vannak olyanok, akik elhiszik a többszörös támogatásról szóló híreket.

Ezzel szemben a tényleges helyzet szerint – ahogy maga a szerző is idézte a Püspöki Konferencia közleményéből – az egy gyermekre jutó támogatás összege nem függ attól, hogy a gyermek állami, vagy egyházi fenntartásban működő intézményben tanul e. Tehát egy gyermekre vetítve ugyanannyi támogatásban részesül az állami iskola fenntartója, mint az egyházi iskola fenntartója. Ezt a közleményt persze szétszedte az újságíró. Tény azonban, hogy 2010 óta megszűnt az a korábbi gyakorlat, amelyet maga az Állami Számvevőszék is többszörösen bírált, hogy az egyházi iskolák finanszírozása rendre, évről évre alatta volt az állami intézmények finanszírozásának. Így a 2010-ben alakult kormány három éven keresztül visszamenőlegesen kárpótolta az egyházakat azért a tartozásért, amelyet az előző kormányok alatt keletkezett.

Egy másik gyakori vád az egyházi iskolák felé a szegregáció vádja, hogy a cigányokat mi háttérbe szorítjuk. Ez egy rendkívül igaztalan és előítéletes vád. Már csak azért sem lehet igaz, mert törvényellenes lenne származási alapon nyilvántartani a tanulókat. Minden ilyen kísérlet, és minden ilyen statisztika törvényességi kérdéseket vet fel. Ezek a vádak provokációk. Ha ugyanis az egyházi fenntartó statisztikát közölne roma tanulóiról, azonnal vádolható lenne azzal, hogy származási alapon nyilvántartja a tanulókat. Tény viszont, hogy számos olyan iskolánk van, ahol a településen lakók zöme vállalja cigány identitását.

A vallásszabadságot maximális mértékben igyekszünk tiszteletben tartani az intézményeinkben, amelyek nyitva vannak a nem vallásos szülők gyermekei előtt is. A vallásszabadság azt jelenti, hogy nemcsak katolikus gyerekeket veszünk fel az iskoláinkba, hanem más vallású gyermekeket is, és ezek számára is biztosítjuk a hitoktatást. Egyébként ez kölcsönös a történelmi egyházak között. Tegnap délután volt a katolikus, evangélikus és református püspökök találkozója és megállapítottuk, hogy a korábbi években olykor még előadódott ilyen-olyan feszültség e tekintetben, az utóbbi években viszont már nem kaptunk ilyen jelzéseket, és kölcsönösen örömmel konstatáltuk, hogy ezen a területen hatékonyan és jól működünk. Mindenkinek tiszteletben akarjuk tartani a vallásszabadságát. A II. Vatikáni zsinat világosan tanít a személyi méltóságon alapuló vallásszabadságról, vagyis arról, hogy az ember a hitben szabad akarattal válaszol Istennek, és akarata ellenére senki sem kényszeríthető a hitre. Ez minden körülmények között érvényes legyen egy katolikus iskolában is, a katolikus diákokra is. Éppen ezért a fenntartó elvárása nálunk az, hogy nem erőltetheti rá sem a gyermekekre, sem a pedagógusokra a hit gyakorlását. Természetesen egy katolikus iskolában vannak bizonyos elvárások, rendszeres imádság van, hitoktatás van, olykor osztálymise van, és vannak minimális előírások, amelyeknek eleget kell tenni, de például az iskola és a plébánia sem ellenőrizheti azt, hogy az alkalmazottaink, a pedagógusaink járnak-e szentmisére, vagy nem. Az átadásoknál szokott lenni egy ilyen kérdés, ha egyházi iskola leszünk, akkor kötelező lesz misére járni? Akkor a mi válaszuk rendre az volt, hogy nem azért kötelező, mert egyházi iskola lesz, hanem azért, mert ha valaki katolikus, akkor ránézve az egyház előírásai lelkiismeretben kötelezőek. Ebben a helyzetben próbáljuk felnőttként kezelni a tanárokat is, felnőtt hitre nevelni a gyermekeket is, és mindenképpen hosszú távon gondolkodni. Az a régi rendszer, amelyik úgy működött, hogy strigulázták azt, ha egy pedagógus elment misére és akkor abból hátránya származott, ez most ellenkező előjellel a mi intézményeinkben semmiképpen nem fordulhat elő. De vannak minimális elvárások, például a pedagógusoknak el kell fogadniuk az iskola identitását, tiszteletben kell azt tartaniuk azt. De hogy az egyéni életében pontosan követi-e, azt nyilván nem ellenőrizzük. Arra azért felhívjuk a pedagógusaink figyelmét, hogy belsőleg pozitívan kell hozzáállniuk az iskola vallásos jellegéhez, mert ha belső ellenállás van benne, akkor ez egy skizofrén magatartáshoz vezethet. Ezért felkérjük azokat, hogy akik nem érzik jól magukat az egyházi intézményben, találjanak maguknak egy másik munkahelyet, ahol jobban be tudnak illeszkedni a közösségbe.

A katolikus identitás megerősítéséhez nagyon fontos az igazgatók szerepe. Tudatosan törekszünk arra, hogy olyan igazgatókat találjunk minden intézmény élére, akik a fenntartóval való együttműködést e tekintetben is erősítik, és igyekeznek olyan új pedagógusokat találni a nyugalomba vonulók helyére, akik keresztény meggyőződésük miatt alkalmasabbak a katolikus iskolába.

Sok mindent mondhatnék még, de zárásképpen szeretném kiemelni, hogy a szentségek, a szentmise, az intézményeinkben zajló közösségi élet mind azt szolgálják, hogy a pedagógusok és a diákok egyéni istenkeresése hatékony legyen, hogy eljussanak Isten ismeretére, és boldog, kiteljesedett emberek lehessenek. E cél elérése érdekében fontos, hogy mind a pedagógusok, mind a diákok földi boldogulását próbáljuk elősegíteni, de világossá tesszük nekik, hogy a mi végső célunk nem a boldogulás, hanem az, hogy a ránk bízottakat elvezessük az örök boldogságra.

(Az oktatás története az Egri egyházmegyében című konferencián május 9-én tartott előadás szerkesztett változata)

ERDŐ PÉTER

A békés rendszerváltás és a katolikus egyház ebben viselt szerepe Magyarországon (1989–2019)

A CIVIL ÉS POLITIKAI KÖRNYEZET

Harminc évvel ezelőtt elterjedt Magyarországon a meggyőződés, hogy el kell hagyni a szocialista rendszert és át kell térni a kapitalizmusra, vagy esetleg egy „harmadik típusú” rendszerre. Lehetett tudni, hogy a nagyhatalmaknak az a szándéka, hogy ez az átmenet békés módon menjen végbe. Tudott dolog volt, hogy az Egyesült Államok és a Szovjetunió megállapodott Máltán ennek a változásnak a főbb pontjairól. Így azután meg-
lehetős elégedettséggel láthatták az emberek, hogy érvényét veszítette a jaltai egyezmény, amely a háború győztesei között felosztotta Európát. Ugyanakkor szükségét érezték annak is, hogy ne változzanak meg az európai nemzetállamok határai, és csak a föderatív államok válhassanak szét a már létező föderációs államok határai mentén. Ez a fölfogás tűnt Európában a nemzetközi béke biztosítékának.

Erdő Péter bíboros Ferenc pápával

Azt ezt követő években kirobbant európai háborúban (a Balkánon, illetve a Kaukázusban), az összetűzések oka nem a kommunista és a kapitalista rendszer szembenállása volt, hanem az etnikai és nacionalista feszültségek. Meg kell jegyeznünk, hogy a nacionalista érzelmeket nem egyszer a nyugati tömegkommunikációs eszközök szították a kommunizmus idején azzal a céllal, hogy ez által kikezdjék az internacionalizmust. Lengyelország életét ugyanebben az időszakban nem etnikai, hanem inkább politikai jellegű feszültség jellemezte, ám ez nem jutott el a polgárháború szintjére.

Magyarországon mindez nem játszódott le. Az 1956-os felkelés leverése után a magyar társadalom túlnyomó többsége beletörődött a helyzetbe. A magyarok úgy érezték, a nyugati világ magára hagyta őket, és igyekeztek ezért a lehető legjobban élni a

szocialista rendszer korlátain belül. Éppen 1956-ban a magyar állam, talán azzal a céllal, hogy megnyugtassa az embereket, liberalizálta az abortuszt. Így 1956 és 2006 között Magyarországon 6 millió abortuszt végeztek el legálisan, mindezt egy 10 milliós országban. Noha a Püspöki Konferencia már abban az időben is erősen hangsúlyozta a hívók előtt az egyházi tanítást, amely elítéli az abortuszt, úgy tűnik, hogy a társadalom nagy része eladta a saját jövőjét egy tányér gulyáslevesért. Az 1989-es rendszerváltozás idején voltak néhányan, akik nagyobb politikai szabadságot reméltek, mások több vallásszabadságot vártak, ám a legtöbben egyszerűen csak olyan jólétre vágytak, mint a németeké vagy az osztrákoké.

A BÉKÉS ÁTMENET ÁRA

Az imént láthattuk egy vetületét annak az árnak, amit a társadalom fizetett meg azért, mert a lakosság alkalmazkodott a kommunista rendszerhez. Ugyanakkor a politikai átmenetnek is megvolt a maga ára. Először is az új pártokat olyan személyek kezdeményezték és alapították, akik különösen jól el voltak látva információkkal, s ezek nem ritkán a kommunista vezető rétegből származtak.

Az átmenetet olyan csoportok közötti egyeztetések révén hajtották végre, amelyeket a lakosság nemigen ismert, ám kijelentették magukról, hogy ők a jövőben a demokratikus politika letéteményesei. Így aztán az első demokratikus kormányok valójában olyan megállapodások alapján jöttek létre, amelyeket kommunista vezetők kötöttek egymással vagy másokkal. Ezzel megmaradt a jogi értelemben vett folytonosság a kommunista állammal és annak intézményeivel. Alkotmányos szinten az egész rendszerváltás a 1949-es sztálinista alkotmány módosítása alapján zajlott le, amelyet az utolsó kommunista országgyűlés vitt végbe 1989 októberében [1]. Az első olyan választást követően, amelyet már a megreformált alkotmány alapján szerveztek meg, a többséget alkotó párt egy számarányok szempontjából szükségtelen paktumot kötött az egyik kisebbségben maradt párttal, amely ellenzékben maradt. Ennek köszönhetően az új rendszer legitimitása meglehetősen gyenge lett. A lakosság köréből származó kritikákra, amelyek számon kérték a gyökeres változásokat, a demokratikusan megválasztott miniszterelnök így válaszolt a kilencvenes évek elején: „Tetszettek volna forradalmat csinálni!” Ha tekintetbe vesszük, hogy az utolsó szovjet csapatok csak 1991-ben hagyták el Magyarországot, világosan kitűnik, hogy ezelőtt az időpont előtt nem volt lehetőség tényleges forradalomra. Politikai szempontból a változás békés jellege azt jelentette, hogy nem történt bosszú a korábbi rendszer kommunista vezetőivel és karhatalmistáival szemben.

Volt ugyan néhány olyan törvény, amely a megtisztulást kívánta szolgálni, de ezek sem tették összeférhetelenné az új rendszerben vállalt politikai funkciókat az előző rendszerbeli politikusi múlttal. A kommunista korszak két ismert képviselője még választásokat is nyert az új, demokratikus rendszerben, 1994-ben és 2002-ben. Ez azt jelenti, hogy ez a fajta politikai átmenet, noha nem volt mentes az ellentmondásoktól, nem volt ellenére a lakosság jelentős részének.

A rendszerváltoztatás békés voltának másik ára az lett, hogy kezdetben nem volt legitim a személyes tulajdon. Ismertek voltak azok az esetek, amikor a nemzeti va-

gyont árulták ki egyes kommunista vezetők nemzetközi kapitalista vállalatoknak. Ez a folyamat oda vezetett gyakran, hogy gyárakat és mezőgazdasági üzemeket zártak be. Az új tulajdonosok így vásárolták meg maguk számára a piacot. Ennek következménye kezdetben a magas munkanélküliség és az ország adósságának a növekedése lett. A kommunista propaganda egykor azt sulykolta a tömegekbe, hogy a munka fontos dolog és ez jelenti a dolgozók számára a becsületet és a dicsőséget. Az új rendszerben a társadalom azzal szembesült, hogy sokak munkáját feleslegesnek és értéktelennek tartják, és hogy a pénz és a gazdagság nem a munkából, hanem gyakran a spekulációból és a tisztességtelen üzletekből származik.

A BÉKÉS RENDSZERVÁLTÁS ERKÖLCSI KÖVETKEZMÉNYEI ÉS AZ EGYHÁZ SZEREPE

Ezeknek a körülményeknek a hatására számos posztkommunista országban a társadalom bűnöző módon kezdett viselkedni. Ezt a jelenséget nevezték Magyarországon „vadkapitalizmusnak”. Noha a jelenség sokkal erősebb volt a korábbi szovjet köztársaságokban, ugyanazok a hatások érvényesültek Magyarországon is. Már magában a nemzeti valuta konvertibilitása is, ami valódi újdonságnak számított, hozzájárult a kábítószer-kereskedelem növekedéséhez és a nemzetközi bűnszervezetek bejutásához ezekbe az országokba. Főként Kelet- és Délkelet-Európában, de kisebb mértékben Magyarországon is megjelent a szerverkereskedelem, sőt az emberkereskedelem problémája. Minthogy ekkor már nem létezett az államnak hivatalos ideológiája, nem kevés politikus tekintett úgy a népek hagyományos vallásaira, konkrétan a keresztény egyházakra, mint olyan tényezőkre, amelyek képesek értéket átadni a társadalom számára és megszervezni a közösségi életet [2].

HOGYAN REAGÁLT MINDERRE AZ EGYHÁZ?

Első fázis: a rendszerváltás előtt

A Katolikus Egyház számára már a rendszerváltoztatás előtt megjelent az új kihívások első fázisa. Magyarországon a Szentszékkal 1964-ben kötött megállapodás óta [3] ki volt alakítva a püspökök kinevezésének egy bizonyos mechanizmusa, amelynek az volt a célja, hogy a jelöltek a rezsím számára elfogadható személyek legyenek, ugyanakkor megfeleljenek az egyház követelményeinek. Ennek az eljárásnak az egyik pozitív hatása az lett, hogy az egyházmegyéknek volt felszentelt püspöke, akiket a Szentszék nevezett ki, és világosan tudható volt, kik az egyes egyházmegyék ordináriusai. Noha Magyarországon betiltották a szerzetesrendek működését [4] (nagyon kevés kivétellel), és az egyház elvesztette gyakorlatilag valamennyi kulturális, szociális stb. intézményét, a plébániák és az egyházmegyék tudtak működni. Az ötvenes évek elején államosították az egyház minden vagyonát, így a Magyar Katolikus Egyház és szervezetei nem rendelkeztek termelő javakkal, sem földekkel, sem bérbbe adható házakkal, sem más tulajdonnal. Meg kell itt jegyeznünk, hogy Magyarországon az egyház arra kényszerült a második világháborúig, hogy a földjeiből éljen. A plébániák és az egyházme-

gyék is rendelkeztek ekkor még földbirtokokkal [5]. Jól működött egykor a kegyúri rendszer is, amely biztosította az egyházi épületek karbantartását, mivel arra kötelezte a tulajdonosokat és a városokat, hogy viseljék ennek költségeit, hiszen a lakoságnak nem volt megfelelő pénzügyi ereje az istentiszteleti célra szolgáló épületek karbantartására [6]. A kommunizmus alatt a hívek is elvesztették magánvagyonukat, s így hozzájárulásaik is szerény szinten maradtak. Ukrajnával és Romániával ellentétben Magyarországon nem szüntették be viszont a görögkatolikus egyházat. Csak néhány templomot államosítottak vagy romboltak le, a túlnyomó többségük továbbra is működhetett. Az ország lakosságának több mint a fele a katolikus egyházhoz tartozott.

A rendszerváltozást közvetlenül megelőző években a Szentszék, a kormány egyetértésével számos püspököt (megyéspüspököt és segédpüspököt) nevezett ki. Hasonló lépések történtek Csehszlovákiában is [7]. A frissen kinevezett püspökök hozzá tudtak járulni a békés átmenethez az egyházon belül.

A rendszerváltás

A politikai változás közvetlen hatással volt az egyház életére. A volt kommunista országokban 1988-tól kezdve elkezdtek dolgozni azokon a törvényszövegeken, amelyek a vallásszabadságra és az egyházakra vonatkoztak. A törvényelőkészítő munkát az akkori állami szervek kezdték meg, ám ebbe bekapcsolódtak nagymértékben az egyházak képviselői is. Magyarországon ennek a törvénynek [8] a lényegi újdonsága abban állt, hogy a vallási közösségeknek és az egyházaknak nem volt többé szüksége engedélyre a működésükhöz, joguk volt tevékenységük végzésére mindenféle állami engedély nélkül. Ez okból számos amerikai és más eredetű felekezet érkezett az országba. A törvény úgy intézkedett, hogy az egyházak regisztrációja az ő kérésükre történt, vagyis nem volt kötelező. A regisztrált egyházak speciális jogi személyiséget kaptak, és meghatározott jogokat és mentességeket élveztek. Az egyházak működtethettek iskolákat, időotthonokat, kórházakat és más „közhasznúnak” minősített intézményeket. Ezeknek az intézményeknek a számára teljes körű állami finanszírozás volt előirányozva, az azonos kategóriájú állami intézményekkel azonos színvonalon. Az állam viszont nem regisztrálhatta az egyes állampolgárok vallási hovatartozását [9]. Valamennyi mai statisztika ezért szabad részvételen alapuló felméréseken vagy kikérdezéseken alapul. Magyarországon tehát végbement az állam és az egyház békés szétválasztása. A kilencvenes és kétezres években százával regisztráltak egyházakat és vallási közösségeket azzal a céllal, hogy hozzájussanak ezekhez a finanszírozásokhoz és kedvezményekhez. A jelenleg érvényes magyar törvény [10] összetett eljárást irányoz elő ahhoz, hogy egy közösség megkapja az egyházi státuszt, amely jogosult a fent leírt automatikus pénzügyi támogatásokra.

A rendszerváltás pillanatában az ukrainai és romániai görögkatolikus egyháznak teljes mértékben újjá kellett szerveznie önmagát. Albániában a kommunizmus időszakában valamennyi egyház be volt tiltva, ezért a latin rítusú katolikus egyháznak is a nulláról kellett újjászerveződnie, Olaszországból érkező papok, püspökök és szerzetesek segítségével. Újjászületésük egyik strukturális feltétele volt az istentisztelet

céljára szolgáló épületek visszaszolgáltatása. Magyarországon csak a szerzetesrendeket törölték el teljesen. Csak néhánynak (három férfi és egy női rendnek) volt lehetősége legálisan működni a kommunizmus alatt is, ám létszámukat alacsony szinten korlátozták. A rendszerváltás után körülbelül 3600 férfi és női szerzetes jött elő az illegalitásból, ám többségük ekkor már igen idős volt, és mára már mindössze 1300 a szerzetesek összlétszáma Magyarországon. Kevés olyan rend volt, amely képes volt saját apátságot vagy rendtartományt létrehozni abban az időszakban, amikor a szerzetesek Nyugatra emigráltak. A férfi szerzetesek közül a jezsuitáknak és a cisztercieknek volt ilyen típusú jelenléte Amerikában. Ennek ellenére a rendszerváltás utáni években az első olyan előjárók, akik nemzeti szinten szerepet tudtak vállalni, idős szerzetesek voltak, akik Magyarországon éltek a kommunizmus időszakában. Néhány évvel később a provinciák vezetése olyan szerzetesek kezébe került, akik külföldről tértek vissza. Mára mindenütt az új nemzedék vette át a rendek vezetését, amelynek tagjai már a rendszerváltás után léptek az adott rendbe.

A rendszerváltás fontos eleme volt a diplomáciai kapcsolatok újbóli felvétele a Szentszékkal az 1990. február 8-án aláírt rövid egyezmény révén [11], amely tartalmazza annak elismerését, hogy Magyarországon a katolikus egyház az Egyházi Törvénykönyv és az egyházi szabályok, valamint az 1990/IV. számú, a vallásszabadságról és egyházakról szóló állami törvény szerint működik.

Az egyházi javak visszaszolgáltatása és a gazdasági kérdések

Magyarországon általában nem kerültek visszaszolgáltatásra azok a javak, amelyeket a kommunizmus ideje alatt elvettek, sem a magántulajdonosok, sem a vállalatok, sem az egyházak számára. A földművesek kárpótlási jegyeket kaptak, de a földjüket nem kapták vissza. A gyárak tulajdonosai nem kaptak semmit. Az egyházak sem kapták vissza termelő javaikat. Egy 1991-ben meghozott törvény (az 1991/XXXII. számú) [12] azt irányozta elő, hogy visszaszolgáltatják azokat az épületeket, amelyeket 1948-ban vallásos tevékenységre (pl. plébánia vagy rendház céljára) vagy közhasznú tevékenységre (pl. iskola, öregotthon, kórház stb. céljára) használtak, azzal a feltétellel azonban, hogy ezeket az épületeket korábban nem privatizálták. Az egyháznak kifejezetten meg kellett igényelnie ezeket az épületeket hosszas levéltári kutatások után, amelyek segítségével képesek voltak bizonyítani, hogy rendelkeztek egykor ezeknek a tulajdonjogával. A visszaszolgáltatás folyamata igen körülményes volt, mivel az állam azt akarta, hogy az egyház fizesse azokat a költségeket, amelyek az ezekben az épületekben működő állami vagy önkormányzati intézmények elköltöztetését fedezték. Évről évre halogatták az épületek visszaszolgáltatását azzal az ürüggyel, hogy az állam nem rendelkezik megfelelő forrással a visszaadandó épületek felszabadítására. Ezért 1997-ben aláírásra került egy megállapodás a Szentszék és Magyarország között [13], amely magában foglalta, hogy az egyház lemond ezeknek az épületeknek a feléről, és ezeknek a becsült értékéből keletkezik egy alap, amelyből évről évre részesül majd az egyház. Az egyház másik bevételét biztosítja azon állampolgárok személyi jövedelemadójának 1%-a, akik ezt az összeget a katolikus egyháznak ajánlják fel.

A jobboldali kormányok jellemzően sok iskola és szociális intézmény működtetését szeretnék átadni az egyháznak. Ezért az egyháznak ezen a területen erősen megnövekedett a szerepvállalása. Az egyház egy másik tevékenységi köre a hittan tanítása az állami iskolákban. Ez 1990-től kezdődően pusztán fakultatív alapon vált lehetségessé, ám néhány év óta kötelező a polgári etika, mint tantárgy, s ennek keretében választható valamely vallás hittana is. Sok szülő kéri gyermeke számára a katolikus hittan oktatását. A vallásoktatókat az egyház választja ki és bízza meg, ám fizetésüket az államtól kapják. Sok olyan gyermek is a katolikus vallás oktatását választja, akik nincsenek még megkeresztelve. Az ő felkészítésük a szentségekre a lakhely szerinti plébániáikkal együttműködve történik.

Az intézmények magas száma jelentős kihívást jelent csakúgy a szerzetesrendeknek, mint az egyházmegyéknek. Általában nem szerzetesek és papok dolgoznak ezekben az intézményekben, hanem világiak, lehetőség szerint katolikus hívők. A tanárok és az alkalmazottak képzése fontos feladat az egyház számára. Oktatási rendszerünkben igyekszünk előtérbe helyezni a Krisztusba vetett hit örömét, a különböző társadalmi és etnikai csoportok közötti megbékélést, főként a roma kisebbség (a lakosság 8–10%-a) oktatását, akiknek számára már publikáltuk a teljes Biblia fordítását lovári nyelven. Ennek a kisebbségnek a számára szakkollégiumokat tartunk fenn, ahol felsőfokú tanulmányaikra készülhetnek.

A béke szolgálata az egyházon belül

Szent II. János Pál pápa 1991. évi magyarországi látogatása alkalmával a püspöki konferenciával találkozáskor azt hangsúlyozta, hogy nem szabad túl sokat foglalkoznunk a múlttal, hanem előre kell néznünk és ápolnunk kell a püspökök közötti egységet. Arra bátorította a magyar püspököket, hogy tartsanak egyházmegyei zsinatokat. Ezeket az egyházmegyei zsinatokat azóta valamennyi egyházmegyében megszervezték [14]. Ezek hozzájárultak a II. Vatikáni zsinat eredményeinek és a kánonjog újításainak bevezetéséhez az egyházmegyék mindennapi életébe. Arra is komoly pozitív hatásuk volt, hogy megerősítsék az egységet a püspökök, a papok és a világi hívek különböző csoportjai között. Túllépve a kommunista időszak alatt mutatott különböző magatartásokon, megéreztük, hogy a középpontban a közös hit áll és az a cél, hogy közösen dolgozzunk egyházunk életének megújításán. Még ha a világi média olykor meg is támadott egyes egyháziakat azért, amiért feltételezéseik szerint a kommunista időszakban közel álltak az állami szervekhez, sikerült megtalálni a megbékélés útját az egyházmegyékben végzett közös munka révén. Bizonyos vagyok benne, hogy a Szentlélek vezette egyházunk megújulását, ő segített számunkra felfedezni, hogy mi a valóban fontos Isten előtt. A média által megfogalmazott kritikák, amelyek egyes egyháziak úgynevezett kollaborációjára vonatkoztak, gyakran voltak túlzóak, miközben az ügyben szereplő kommunisták felelőssége háttérbe szorult. Mindenesetre szükséges volt lelkiekben kitartani az antiklerikális nyomással és az egyházzal szembeni ellenséges megnyilvánulásokkal szemben.

Azok a kutatások és kiadványok, amelyek a katolikusoknak a kommunista rezsim alatt elszenvedett üldözéséről, számos vértanú és hitvalló tanúságtételéről majd egyes vértanúink boldoggá avatásáról szólnak, hozzájárultak a lelki kiengesztelődéshez.

Az egyház szolgálata a népek közötti kiengesztelés terén

Európa olyan földrész, amelyet valódi nemzetek jelenléte jellemez, vagyis olyan közösségeké, akiknek saját nyelve, kultúrája, történelme van, politikai autonómiával vagy szuverenitással és közös tapasztalatokkal rendelkeznek. E nemzetek részét alkotják a teremtés gazdagságának és az egyház nagyra becsüli őket – ugyanakkor nem lehet őket legfőbb jónak tekinteni, mert ez a bálványimádás egyik formája volna [15].

Közép-Európában a történelem számos nemzetek közötti konfliktust, igazságtalanságot és keserű emléket hordoz. Éppen ezért a Katolikus Egyház átérzi a hivatását, hogy a népek közötti kiengesztelésen munkálkodjék [16]. Ebbe az irányba mutatnak azok az erőfeszítéseink, hogy régióink püspöki konferenciáival valódi baráti viszonyt és együttműködést alakítsunk ki. Ennek volt kiemelkedő pillanata az esemény, amikor a szlovák és a magyar püspöki konferencia 2006-ban aláírta a kiengesztelés dokumentumát. A többi szomszédos ország püspöki konferenciájával is baráti és együttműködő viszonyt ápolunk, rendszeres találkozókkal és a külföldi főpásztorok meghívásával, hogy ők mondjanak szentbeszédet főbb nemzeti ünnepeinken, például Szent István napján. Ennek az ünnepi szentmisének a szónokai az elmúlt években Ausztriából, Németországból, Lengyelországból, Szlovákiából, Ukrajnából, Romániából, Szerbiából és Horvátországból érkező püspökök voltak. A zarándokhelyeinkre is gyakran hívunk meg külföldi püspököket szónoknak, kiváltképpen a szomszédos országokból. A szerzetesrendek a világ minden tájáról hozzák Magyarországra tagjaikat. Igyekszünk megszervezni az idegen nyelvet beszélő katolikusok lelkipásztori ellátását is Budapesten, ahol rendszeresen celebrálunk szentmisét tizenhat különböző nyelven.

Mínthogy a rendszerváltozással lehetővé vált a diákok számára külföldön végezni tanulmányokat, egyetemközi és akadémiai kapcsolataink is sokat fejlődtek. Budapesten megszületett a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és más katolikus felsőoktatási intézmények is alapultak.

ÖSSZEFOGLALÁS

A Magyar Katolikus Egyház egyre növekvő nemzetközi kapcsolatai lehetővé teszik a számunkra, hogy közelebb érezzük magunkhoz a katolikusokat és minden keresztényt csakúgy az országon belül, mint az egész világban. Magyarországon belül együttműködünk a történelmi protestáns egyházakkal és számos kérdésben közös magatartási irányvonalat alakítottunk ki, mint például azoknak a más vallású tanulóknak az esetében, akik iskoláinkban tanulnak. Baráti és konstruktív viszonyt ápolunk a zsidó közösséggel, és felemeljük a szavunkat az antiszemitizmus és a rasszizmus minden megnyilvánulása ellen. Ami a világban elnyomott és üldözött keresztényeket illeti, élő kapcsolatot ápolunk főképpen a Közép-Kelet és Afrika egyes területeinek keresztény elöljáróival. Püspöki konferenciánk országos gyűjtéseket szervezett, hogy segítse a keresztény menekülteket, hogy újjáépíthessék otthonaikat és templomaikat és visszatérhessenek hazájukba. Figyelmünk elsősorban Szíria és Irak keresztényeire irányult és irányul jelenleg is. Reméljük, hogy a katolikusok hozzájárulása is segíti

azoknak a munkáját, akik évről évre jelentést készítenek a keresztények elleni üldözésről a világban [17].

Összességében megállapíthatjuk, hogy a békés átmenet a kommunista rendszerből a kapitalista rendszerbe nagyobb szabadságot teremtett az egyház számára, ugyanakkor új intézményes feladatokat is hozott magával. Mégis összességében szélesebb körű lehetőségeket hordoz, hogy elősegítsük a kiengesztelődést és a békét hazánkban és a régióban.

1. 1991/XXXI. sz. törvény az Alkotmány módosításáról. Vö. pl. Erdő Péter–Schanda Balázs *Egyház és vallás a mai magyar jogban. A főbb jogszabályok szövegével, nemzetközi bibliográfiával*, Budapest 1993, 23–34; Erdő Péter *La nuova condizione giuridica della Chiesa in Ungheria*, in *Ius Ecclesiae* 2 (1990) 457–472.
2. Vö. pl. az 1990/IV. tv. bevezetőjét. Ld. *Act IV/1990 on the Freedom of Conscience and Religion, and the Churches*, consolidated text with amendments, as of January 1, 2002, in *Legislation on Church-State Relations in Hungary*, Ed. Balázs Schanda, Budapest 2002, 43: „Churches, denominations and religious communities in Hungary are entities of prominent importance capable of creating values and communities. In addition to their efforts falling within the sphere of religious life, they also play a significant role in the nation’s life through their cultural, educational, teaching, social and health care activities, and by fostering national identity”. Más országok törvényhozásában jelenlevő hasonló elemek kapcsán l. Péter Erdő *Typen des Verhältnisses zwischen Kirche und Staat in den Beitrittsländern*, in *Österreichisches Archiv für Recht und Religion* 50/1 (2003) 2–10. Az egyház és állam közötti kapcsolato kérdése kapcsán a régió többi országában, l. pl. *Kirche und Staat in Mittel- und Osteuropa. Die Entwicklung des Staat-Kirche-Verhältnisses in den Transformationsländern Mittel- und Osteuropas seit 1990*, Hrsg. Stefan Mückel (Staatskirchenrechtliche Abhandlungen 56/1), Berlin 2017.
3. A szöveg itt található meg: *La politica del dialogo. Le Carte Casaroli sull’Ostpolitik vaticana*, a cura di Giovanni Barberini, Bologna 2008, 156–171.
4. Vö. 1950/34. törvényerejű rendelet.
5. Vö. pl. Csizmadia Andor *A magyar állam és az egyházak jogi kapcsolatainak kialakulása és gyakorlata a Horthy-korszakban*, Budapest 1966, 145–86. 423–424.
6. Uo. 344–388; vö. ezen kívül Péter Erdő, *Patronato (Derecho de)*, in *Diccionario General de Derecho Canónico*, dir. Javier Otaduy–Antonio Viana–Joaquín Sedano, Cizur Menor – Pamplona 2012, V, 983–987.
7. Vö. Agostino Casaroli, *Il martirio della pazienza. La Senta Sede e i paesi comunisti (1963–89)*, Torino 2000, 189–191.
8. 1990/IV. sz. tv.
9. 2011/CCVI. tv., 5. §.
10. 2011/CCVI tv. és későbbi módosításai.
11. A szöveg olasz nyelven itt található meg: *Enchiridion dei concordati. Due secoli di storia dei rapporti Chiesa-Stato*, a cura di Erminio Lora, Bologna 2003, 1704–1707.

12. Az angol szöveg itt található meg: *Legislation on Church-State Relations in Hungary* 53–67.
13. *Acta Apostolicae Sedis* 90 (1998) 330–341. Vö. Péter Erdő, *Accordo tra Santa Sede e Repubblica d'Ungheria*, in *Ius Ecclesiae* 10 (1998) 652–659.
14. Vö. pl. Péter Erdő *Die Diözesansynoden in Ungarn nach der Wende von 1989–1990*, in *Annuario Historiae Conciliorum* 42 (2010) 373–378.
15. Vö. XI. Piusz *Mit brennender Sorge* enciklika, 1937. március 14., in *AAS* 29 (1937) 145–167, főként 149. Vö. ezen kívül Ferenc pápa, *Dokumentum az emberek testvériségéről a világbéke és együttélés érdekében*, 2019. február 4.
16. Vö. pl. Péter Erdő *Versöhnung der Völker ist möglich. Wortlaut der Predigt von Peter Kardinal Erdő, Erzbischof von Budapest, beim Abschlussgottesdienst des Jugendtreffens der „Wallfahrt der Völker“, 23. Mai 2004*, in W. Sotill (Hrsg.), *Wallfahrt der Völker, Mariazell 2004*, Wien 2004, 78–79; Uő., *Le bonheur, à quel prix ?*, in *Qui nous fera voir le bonheur ? Conférences à Notre-Dame de Paris. Carême 2004*, ed. Jean-Marie Lustiger, Paris 2004, 87–122.
17. *Budapest Report on Christian Persecution*, ed. József Kaló–Lóránd Újházi, Budapest 2018.

*(A Joseph Ratzinger Alapítvány konferenciáján Budapesten
október 8-án tartott előadás)*

Mazsaroff Miklós: *Napospart*, 1982, olajtempera, vászon, Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata

A házasság és a család a rómaiak eszmevilágában

Egy nagyon érdekes és izgalmas korban élünk. A nyugati világban egy korszakváltás zajlik, ami a gondolkodásmódunk eszmei alapjait alakítja át. A mai liberalizmus egyik fő jellemzője a hagyományos értékekkel való szembefordulás. Ez nemcsak a keresztény vallás gyakorlásával való felhagyást jelent, hanem sok területen a józan ésszel, a természet rendjével és az egészséges erkölcsi érzékkel való szakítást is. Ennek a szellemi változásnak Németországban a római jogi oktatás is áldozatul esett, a német jogi karokon ugyanis nemrégiben megszüntették a római jog kötelező oktatását. Ez arra utal, hogy el kívánják vágni azokat a szálakat, amelyek a mai jogot összekötik a római joggal.

A római jogról tudnunk kell, hogy mindeddig stabil alapját képezte a modern európai jogrendszereknek. A rómaiak ugyanis világosan definiálták és rendkívül logikusan rendszereztek az egyes jogintézményeket. Jól tudták ugyanis, hogy az állam politikai, társadalmi és gazdasági rendjét akkor lehet viszonylag könnyen fenntartani, ha a törvények egyértelműek és olyan tartalmúak, melyeket az emberek döntő többsége kényszer nélkül is követ, mert természetesnek és ésszerűnek tekinti azokat.

Érdeemes röviden összefoglalnunk a principátus kori Róma leghíresebb jogtudósainak legfontosabb megállapításait. Gaius szerint „a természetjog (*ius naturale*) szabályait emberi törvény nem ronthatja le”, Celsus pedig rámutatott arra, hogy „amit a dolgok természete tilt, azt semmiféle törvény nem erősítheti meg.” A római jogrendszer fontos részét képezte a „népek joga” (*ius gentium*), mely Gaius meghatározása szerint az a jog, amelyet „a természetes ésszerűség (*naturalis ratio*) az összes nép körében kialakított.” Ulpianus tanítása szerint „a jog alapszabályai ezek: tisztességesen élni (*honeste vivere*), mást nem sérteni (*alterum non laedere*), mindenkinek megadni azt, ami neki jár (*suum cuique tribuere*).” Ezek az elvi alapokon a rómaiaknak sikerült megtalálniuk és megszerezniük azokat a magatartási szabályokat, melyek összhangban vannak a természet rendjével, a józan ésszel és az egészséges erkölcsi érzékkel.

Nagyon jól látszik mindez a házasságra és a családra vonatkozó római jogi szabályokból, melyektől egyre jobban elrugaszkodik a nyugati jogalkotás. Kezdjük a házasság definíciójával. Modestinus szerint „a házasság egy férfi és egy nő kapcsolata, egész életre

Prof. Sary Pál

szóló sorsközössége, mely isteni és emberi jog szerinti közösség.” Mi következik ebből a meghatározásból? Őt pontot szeretnék kiemelni.

Házasság csak *különböző nemű személyek* között jöhet létre. A római jog nem ismert ún. melegházasságot. Az azonos neműek szexuális kapcsolatát, vagyis a természet elleni fajtalanságot a rómaiak már a pogány korban is bűncselekménynek tekintették. Suetoniustól tudjuk, hogy Domitianus császár több szenátort és lovagot elítélt a *lex Scantinia* alapján; Iuvenalis szerint e törvény a férfiak homoszexuális magatartását rendelte büntetni. Ausonius is említést tesz egyik epigrammájában arról, hogy a *semivirek*, vagyis a „félíg férfiak” félték a *lex Scantiniától*.

Házasság *egy férfi és egy nő* között jöhet létre. A házasság tehát monogám kapcsolat, a bigámia (kettős házasság) és a poligámia (többnejűség ill. többférjűség) a római jog szerint bűncselekménynek minősült. Gaius római jogi tankönyvében olvashatjuk, hogy „ugyanaz (a nő) nem lehet (egyszerre) kettőnek (ti. két férfinak) a felesége, másrészt meg ugyanannak (a férfinak) nem lehet (egyszerre) két felesége.” A bigámiát többek között Diocletianus császár is büntetni rendelte.

A házasság *sorsközösség (consortium)*, a házasságot kötők ugyanis összekötik a sorsukat, osztoznak jóban-rosszban, a házastárs ezért sorstárs (*consors*). Ezt szépen kifejezték az esküvőn elhangzott szavak. Rómában az esküvő során ugyanis a vőlegény megkérdezte a menyasszonyát: „*Quenam vocaris?*” Vagyis: „Hogy hívnak téged?” S a menyasszony erre így válaszolt: „*Ubi tu Gaius, ego Gaia.*” Magyarul: „Ahol te Gaius vagy, én Gaia vagyok.” A Gaius és annak női alakja, a Gaia, gyakori nevek voltak az ókori Rómában. E nevek a *gaudeo* igéből származtak, ami azt jelenti: örülök, örvendek, boldog vagyok. Így a menyasszony szavai lényegében ezt jelentették: „Ahol te boldog vagy, ott én is boldog vagyok.”

A házasság *életre szóló* sorsközösség. Bár a római jog ismerte a válás lehetőségét, a rómaiak mégis azt tekintették ideálisnak, ha a házasság a sírig tart. Ezért nem lehetett meghatározott időre vagy bizonyos feltétel beálltáig házasságot kötni. A vőlegény és a menyasszony örök hűséget ígért egymásnak. Az ókori források szerint Rómában nagyon sokáig nem is fordult elő válás. Aulus Gellius az *Attikai éjszakák* című művében azt írja, hogy az első válás Rómában a városállam alapítása után 523 évvel történt, amikor is egy előkelő származású férfi, bizonyos Spurius Carvilius Ruga elvált a feleségétől. Bár e híradást a történészek kételkedve fogadják, ezt az adatot mindez idáig – ellentétes forrás híján – nem tudták cáfolni. Az, hogy Rómában eredetileg mennyire a sírig tartó házasság volt az eszmény és az ideál, a fennmaradt sírfeliratokból és a mitológiai történetekből is kitűnik. Számos római síron áll az elhunyt asszony neve mellett az a jelző, hogy *univira*, ami nagy erkölcsi elismerésnek számított, s ami azt jelentette, hogy az illető nőnek csak egyetlen férje volt. A mitológiai történetek közül pedig érdemes kiemelnünk Philemon és Baucis történetét, mely egy igen jámbor, vallásos házaspárról szól, akik az álruhában hozzájuk bezorogató isteneket nagy szeretettel látták vendégül, s akik oly annyira ragaszkodtak egymáshoz, hogy amikor hosszú, közös életük végén egyszerre meghaltak, örökre összefonódó fákká változtak.

A házasság *isteni és emberi jog szerinti* közösség, vagyis a házasságnak nemcsak emberi dimenziói, hanem szakrális, vallási vonatkozásai is vannak. Rómában a legősibb ház-

sági szertartás a kenyéráldozat (*confarreatio*) volt, melynek során a házasságot kötő felek két pap, a *pontifex maximus* és a *flamen Dialis* előtt, tíz tanú társaságában egy cipő egyik felét Iuppiternek áldozták, a másik felét pedig közösen elfogyasztották. Aztán a férj ünnepélyes keretek között a házába vezette feleségét. A ház közepén a tűzhely (*focus*) állt, melyben mindig parázslania kellett a tűznek. A házastársak közösen – később gyermekeikkel együtt – a tűzhely mellett imádkoztak mindennap, és itt mutatták be házi isteneik tisztelőre áldozataikat. A család szakrális közösség volt: azok tartoztak egy családhoz, akik közös tűzhely mellett imádkoztak. Ha egy lány férjhez ment, az vallási szempontból azt jelentette, hogy innentől kezdve nem az apja, hanem a férje tűzhelye mellett imádkozik. A családfő (*pater familias*) a házi kultusz tekintetében a család papja volt, ő vezette a családi szertartásokat, az étel- és italáldozatokat. A családanya (*mater familias*) fő feladatai közé tartozott arra vigyázni, hogy a tűzhelyen sose hamvadjon el a parázs. Úgy gondolták, hogy a tűzben (izzó parázsban) maga az istenség van jelen, hiszen a fény végső forrása maga az istenség. Ezért is tekintették sokfelé istennek a Napot, ami egy izzó tűzgolyó, s ami a legfőbb fényforrás. S ezért őrizték Rómában a legnagyobb gondossággal a Vesta-szüzek a szent tüzet Vesta templomában, hogy a szent tűzben az istenség mindig legyen jelen és oltalmazza Rómát. A családi tűzhely tehát annak a házi vallási kultusznak a központja volt, melynek ápolásában mind a férjnek, mind a feleségnek fontos szerep jutott.

Modestinus definícióján kívül más római jogi szövegeket is érdemes idéznünk a házassággal kapcsolatban. Ulpianus szerint a házasságot a megegyezés hozza létre: „*consensus facit nuptias.*” Ebből fakadóan házasságot csak szabad akaratból lehetett kötni. Annak ellenére, hogy a római családapák széles jogokkal és nagy hatalommal rendelkeztek gyermekeik felett, a *pater familias* nem kényszeríthette házasságkötésre a gyermekét. „*Matrimonia debent esse libera*” – mondja egy másik római jogelv, ami szintén azt jelenti, hogy a házasságoknak szabadoknak kell lenniük, vagyis nem kényszeren, hanem szabad elhatározáson kell alapulniuk.

E szabadság természetesen nem jelentette azt, hogy az ember bárkivel köthetett házasságot. Ahogy Gaius írja: „bizonyos házasságoktól tartózkodnunk kell.” A római jog nagyon pontosan meghatározta a házassági akadályokat. Ezek között első helyen szerepelt az a szabály, hogy közeli vérrokonok nem köthetnek házasságot egymással. A közeli vérrokonok szexuális kapcsolatát, vagyis a vérfertőzést a római jog a legsúlyosabb, legborzasztóbb és legtermészetellenesebb bűncelekmények közé sorolta.

Azt, hogy a házastársaknak milyen magatartást kell tanúsítaniuk egymással szemben, alapvetően nem a jog (*ius*), hanem az erkölcs (*mos*) szabályai határozták meg. Ebből fakadt az a helyzet, hogy a feleség bántalmazása nem minősült jogellenesnek, s ezért ilyen esetben nem is lehetett pert indítani a bántalmazó férfi ellen. Az ilyen cselekmény azonban erkölcsellenesnek minősült, az erkölcsi szabályok betartását pedig a *ensorok* ellenőrizték. S ha például egy szenátorról kiderült, hogy otthon veri a feleségét, akkor azt a szenátort a *ensor* azonnal kizárta a szenátusból, mert a feleségét bántalmazó férfit erkölcsileg nem tekintették méltónak arra, hogy szenátor legyen.

A házasságtörést (*adulterium*) viszont bűncelekménynek tekintették, vagyis olyan

cselekménynek, ami nemcsak erkölcsstelen, hanem egyben jogellenes és büntetendő is. Augustus császár egyik törvénye (*lex Iulia de adulteriis coercendis*) száműzéssel és részleges vagyonekbobzással rendelte büntetni a házasságtörőket. A házasságban élő római férfiak természetesen ágyast sem tarthattak.

A házasság egyik fő céljának a rómaiak is a gyermekek születését tekintették. Forrásaink szerint a római férfiak „gyermekek nemzése céljából” (*liberorum procreandorum causa*) kötöttek házasságot. Fennmaradt Probus császárnak egy leirata, melyben a császár egy Fortunatus nevű férfinak a következőket válaszolta: „Ha te feleséget vittél házadba gyermekek nemzése céljából (*liberorum procreandorum causa*), és a szomszédaitoknak vagy másoknak erről tudomása volt, és a lányt, aki a házasságból született, a magadénak ismerted el, akkor annak ellenére, hogy sem a házasságkötésről, sem a lányotok születéséről nem készült okirat, kétségtelen, hogy mind a házasságotok, mind a gyermeketek törvényesnek minősül.” Mivel a házasság céljának a gyermekek születését tekintették, a római jog szerint a heréltek nem köthettek házasságot.

A római gondolkodás szerint az emberi élet a fogantatással kezdődik, amikortól fogva az ember mellé szegődik *geniusa*, személyes védőistene. E gondolat párhuzamba állítható a mi őrangyalokba vetett hitünkkel. Censorinus szerint „a *genius* az az istenség, akinek a védőszárnyai alatt élünk... A *genius* olyan állandó védő szellemként áll mellettünk, aki egy pillanatra sem távozik mellőlünk, hanem útítársunk az anyaméhben való fogantatásunktól egészen utolsó percünkig.” A római jog számos szabálya védte a magzati életet. A terhessége alatt elhunyt nőt nem volt szabad eltemetni anélkül, hogy ki ne vették volna méhéből magzatát, nehogy a gyermek halálát okozzák, ha az még megmenthető; a gyermeket váró nőket tilos volt kínvallatásnak alávetni és a halálra ítélt terhes nőt sem volt szabad addig kivégezni, amíg az meg nem szülte gyermekét.

Azt, hogy Rómában mekkora örömet jelentett a gyermek születése, jól kifejezik Statius – barátjához írt – sorai: „Ezt érdemlem-e hát? Másoktól halljam az utcán, / mily öröm ért: hogy a harmadik apróságod oázis...?” S a gyermekek iránti szeretetet fejezik ki azok a római feliratok is, melyek gyermekek síremlékein maradtak ránk, s melyek végtelen szülői fájdalmat tükröznek.

A római társadalom kiemelt tiszteletet tanúsított a sokgyermekes szülők iránt. A *magistratus*-választások során az ilyen családfők több szavazatra számíthattak. A bűnügyekben a vádlottak számára az a tény, hogy több gyermeket felneveltek, enyhítő körülménynek minősült. A háromgyermekes családapákat mentesítették bizonyos közterhek alól (*ius trium liberorum*), a háromgyermekes szabadnak született nőknek és a négygyermekes felszabadított rabszolgánőknek nem kellett gyámság alatt állniuk, s az ilyen nők számára öröklési jogot biztosítottak elhunyt gyermekeik után. A sokgyermekes családapák az állami földosztások során is előnyt élveztek: Suetonius szerint Iulius Caesar a hatalmas állami szántóföldeket „sorshúzás mellőzésével osztotta fel húszezer három- vagy többgyermekes család között.”

Augustus császár uralkodása idején az általános jólét következtében a római társadalom jelentős része – a mai nyugati társadalmakhoz hasonlóan – elpuhult. A fogyasztás és a fényűzés óriási mértékben nőtt, az erkölcsök folyamatosan romlottak és az emberek

egyre önzőbbekké váltak. A fiatalok – főként a felsőbb társadalmi körökben – nem kötöttek házasságot és nem vállaltak gyermeket. Augustus, aki rendkívül bölcs politikus volt, felismerte azt, hogy ha mindez így folytatódik, vagyis, ha nem születnek kellő számban római gyerekek, akkor az Róma bukásához vezet: akkor Rómát el fogják foglalni azok a népek, melyeknél sok gyermek születik. Augustus ezért hozott egy törvényt, mely házasságkötési és gyermekvállalási kényszert vezetett be: előírta, hogy minden római férfi 25 és 60 éves kora között, illetve minden római nő 20 és 50 éves kora között köteles házasságban élni és gyermeket vállalni. A törvény szigorú öröklési jogi szankciót vezetett be: a házasulatlan polgárok innentől kezdve a végrendeleti úton rájuk hagyott örökséget egyáltalán nem, a gyermektelenek pedig csak felerészben szerezhették meg.

A szülők és gyermekeik kapcsolatát Rómában – a férj és a feleség kapcsolatához hasonlóan – alapvetően nem jogi, hanem az erkölcsi normák szabályozták. Híres a római XII táblás törvénynek az a rendelkezése, amely szerint az apa a gyermekei felett élet és halál ura. Azt azonban kevesen tudják, hogy mennyire ritkán fordult elő Rómában az, hogy egy apa megölje a gyermekét. Erre csak akkor került sor, ha a gyermek valami nagyon súlyos bűntettet követ el a családon belül (például kísérletet tett apa megölésére). Ilyenkor a *pater familias* büntetésül akár ki is végezhetette gyermekét. Az ilyen eset azonban nagyon ritka volt Róma történetében. A családtagok kölcsönös tisztelettel tartoztak egymásnak.

Híres Iuvenalis egyik mondata, mely így szól: „*maxima debetur puero reverentia*”, vagyis „a legnagyobb tisztelet övezze a gyermeket!” Ha szövegkörnyezetéből kiragadjuk e mondatot, könnyen félreérthetjük a jelentését. Ez ugyanis nem azt jelentette, hogy a gyermeknek mindent meg kell engedni, hanem azt, hogy a gyermek előtt nem szabad semmi olyat mondani vagy tenni, ami erkölcstelen. Az idézett mondat előtt ez áll: „Amit mondani vagy látni rút, az sohase illesse meg annak a háznak a küszöbét, melyben gyermek vagyon.” Vagyis a költő arra szólította fel a római szülőket, hogy felelősségteljesen, jó példát mutatva segítsék elő gyermekeik helyes erkölcsi fejlődését.

Természetesen a gyermekek is tisztelettel tartoztak a szüleikkel szemben. Gellius említett művében olvashatjuk, hogy egy athéni bölcs egyszer vendégül látta Kréta római helytartóját annak apjával együtt. A házigazda leült és helyet kínált vendégeit, de csak egy széket tett eléjük. A helytartó apja erre azt mondta, hogy üljön le a fia, hiszen ő magas hivatal betöltője. A házigazda viszont mégis az apát ültette le azzal az indoklással, hogy most nem hivatalos ügyben járnak el, hanem baráti társaságban vannak, s a baráti társaságban – éppen úgy, mint otthon – „megszűnik a hivatalt viselő fiú elsőbbsége, s a természetes jogok lépnek előtérbe.” A szülő iránti tiszteletet tehát a természetjog írja elő, a természet törvényeit pedig mindenki köteles tiszteletben tartani.

Könnyen felismerhető, hogy ezek az elvek mennyire mélyen összecsengenek a keresztény etika szabályaival, melyek szintén a természet Isten által teremtett rendjére épülnek és azt az erkölcsi irányítót követik, melyet Szent Pál az ember szívébe írt törvénynek nevez (Róm 2,15). Nem véletlen tehát, hogy a nyugati liberális gondolkodás a kereszténység mellett a római jogot is elutasítja.

BOLLA ZSUZSANNA

A Miskolci Jogakadémia 100 éve nyitotta meg kapuit

Az Eperjesről Miskolcra települt Evangélikus Jogakadémia 1919 márciusában indította meg oktatását. Az akadémián, az államosítása előtti utolsó években magántanárként dolgozott a nemrég elhunyt Boleratzky Lóránd is. Elbeszélése alapján elevenítjük fel az egykori alma mater történetét és mindennapjait.

Bár a jogakadémia múltját egykor – amennyire lehetett – részleteiben feltárta Bruckner Győző rektor és Zsedényi Béla egyetemi magántanár egy-egy könyvében, a történeti kutatás azóta sem foglalkozott az akadémia múltjának, előzményeinek feltárással. Boleratzky Lóránd maga is erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az eltelt évek alatt, különösen is a rendszerváltás után valamilyen előrelépés történjen, sőt kiírt egy kutatói pályázatot, de sajnos nem érkezett érdeklődés.

Kisebbségi tanulmányok jelentek meg a jogakadémia történetéről, így egy 1995-ös füzetben (in: Emlékezés a Miskolci Evangélikus Jogakadémia tanáira, Budapest, 1995) megjelent tanulmányban többek között Novák István *Miskolc egykori főiskolája: az evangélikus jogakadémia* című írásában, illetve Boleratzky Lóránd az *Emléktábla a volt miskolci jogakadémia falán* című összefoglalójában eleveníti fel a régmúltat, az alapítás történetét.

Azt tudjuk, hogy a gyökerek a XVII. század második feléig és Eperjesig nyúlnak vissza. A reformáció–ellenreformáció eszméi viaskodtak akkoriban Európa-szerte és e küzdelemből iskolák is születtek. Eperjesen a felső-magyarországi evangélikus rendek, az ott szabad királyi, valamint a tizenhárom szepesi város képviselői pártfogóságot szerveztek, 1665-ben november másodikán egy gyűlésen határoztak az intézmény megnyitásáról.

„Legyen ez az intézmény a Mindenható Isten tiszteletének temploma, az igaz tudományok universitása és a hazaszeretet bevehetetlen fellegvára örök időken át” – szölte az alapító okirat.

A közben támadt nehézségek ellenére 1667. április 16-án mégis megnyitották az eperjesi ősi kollégiumot. Itt a korábbi gimnáziumból alakult líceum is helyet kapott, amelyben teológiai és bölcséleti ismeretek mellett jogi ismereteket is oktattak.

Tudjuk azt is, hogy a kollégium a nagyhírű magdeburgi professzor Pomarius Sámuel vezetése mellett indult meg, és tanárai között ott szerepelt Pankratius Mihály, aki első magyar közjogi munkájával tette nevét országosan ismertté.

Először alig pár évi fennállás után, 1671-ben, a Wesselényi-féle összeesküvés elfojtásával kapcsolatban Spankau generális vette el a kollégiumot, de aztán az egykori diák, ThökölyImre 1682-ben újra visszaszerezte és visszaadta azt. Mivel Thököly felkeléséhez Eperjes is csatlakozott, ezért az volt végül a büntetés, hogy I. Lipót császár a fel-

kelés leverése után elkobozta a templomot és az iskolát is. 1687-ben pedig Antonio Carraffa itáliai zsoldosvezér vérengzése igyekezett a protestánsoknak és a kollégiumnak még az emlékét is eltörölni, a jezsuitáknak adva azt.

A Rákóczi-szabadságharc idején az intézmény ismét jobb napokat élt meg, támogatta még a svéd király, XII. Károly is, de a szabadságharc bukása után a főiskolának el kellett hagynia Eperjest, illetve az intézmény ismét a jezsuitákhoz került. Csak II. József intézkedése nyomán, 1784-ben indulhatott újra az evangélikus képzés.

A kollégiumot a XIX. század elején ismét újjászervezték és az a koreszmék legáltalmasabb fellegvárává vált, élén Greguss Mihállyal és Vandrák Andrással. A hallgatók sorában 1816–1819 között Kossuth Lajost is megtaláljuk. Bizonyára nem véletlen, hogy a márciusi ifjak az eperjesi kollégium tanítványai. A kollégiumot Petőfi Sándor és Tompa Mihály is felkeresték.

A kiegyezés után a jogakadémia gyors fejlődésnek indult: 1892-ben a Tiszai Evangélikus Egyházkerülettel lépett szoros kapcsolatba. 1914-ben már tíz tanszéken folyt az oktatás és a tanárok között olyan országos hírűek találhatók, mint Horváth Ödön, Mikler Károly, Raffay Ferenc, Ereky István, Réz Mihály, Flórián Károly, Obetkó Dezső, Moór Gyula, Maléter István, a teológián pedig Mayer Endre, Csengey Gusztáv és Szlávik Mátyás.

Mikler Károly 1897-ben került az eperjesi jogakadémia egyházjogi és jogtörténeti tanszékére. 1903-tól 1923-ig látta el a dékáni tiszteket, ami már egymagában is mutatja rendkívüli népszerűségét és rátermettségét. Működése alatt elmélyült a kapcsolat a jogakadémia és az egyházkerület között, minthogy tudatában volt annak a felismerésnek, hogy egy jogi főiskola nagy erkölcsi tőkét jelent nemcsak az egyházkerületnek, hanem az országos egyháznak is. Újjá szervezte a jogakadémiát, ami nem volt könnyű a pénztelen időkben. Az ő dékánsága alatt már nyolc rendszeresített tanszéke volt a jogakadémiának, és az Eperjes várossal kötött szerződés lehetővé tette volna két újabb tanszék betöltését is, ha ki nem tör közben a világháború. Az eperjesi jogakadémia túlhaladta mindegyik hazai főiskola színvonalát modern berendezésével, új épületével és nagyszámú igen magas képzettségű jogtanárával.

A jogi akadémia tanári kara az 1928/29-es tanévben.

Ülő sor balról: dr. Szteldo Zoltán, dr. Bruckner Győző dékán, dr. Hacker ervin, dr. Schellner Károly.

Álló sor balról: dr. Zsedényi Béla, dr. Szontagh Vilmos, dr. Surányi-Unger Tivadar

A trianoni gyász után a jogakadémia átmentése Miskolcra is Mikler Károly dékán érdeme volt. A jogakadémia 1919. március 15-én (mintegy száz évvel ezelőtt) nyithatta meg kapuit, miután a bútorok egy részét is sikerült átmenekítenie.

Bár az állami támogatás megszüntetése miatt a fennmaradása veszélyeztetve volt, de 1923-ban, amikor Bruckner Győző dékánt megválasztották, új korszak kezdődött. Az új dékán ugyanis megteremtette a jogakadémia biztos anyagi bázisát egy Miskolc városával kötött szerződés révén. Komoly erkölcsi támogatást szerzett belföldi és külföldi tudósok, egyházi vezetők támogatásával, sőt Süderblom Náthán uppsalai érseket és Paul von Hindenburg elnököt is sikerült mozgósítania. Bruckner Győző a szó valódi értelmében a jogakadémia atyja volt, minden szívdobbanásával a jogakadémiáért és hallgatóiért küzdött.

Boleratzky Lóránd a jogakadémia megszűnése előtt három évvel Zsedényi Béla helyére került. Amikor pedig megszűnt az intézmény, megpályázott egy tanszékvezetői állást Debrecenben, de megfellebbezték pályázatát, így nem kapta meg az állást, sőt sokáig nem is tudott elhelyezkedni jogászként.

Eperjesen híres könyvtár támogatta az oktatást, mintegy 90 ezer kötettel, ebből később csak összesen kilencvenkét könyv érkezett Miskolcra. Folyamatosan munkálkodtak azon, hogy a könyvtár ismét bőséges könyvvállománnyal rendelkezék.

„Híresek voltak a szemináriumok, különösen a büntetőjog és az egyházjog területén. A hallgatók rendszeresen részt vettek bírósági tárgyalásokon is” – mondja az egykori magántanár.

Rendszeres cikkek jelentek meg a szaksajtóban (Miskolci Jogászélet) is, valamint a főiskola minden arra érdemes szellemi termékét nyomtatásban is közreadták. Boleratzky Lórándnak is így került kiadásra egy szemináriumi munkája, amelyet később egyetemi tanulmányai során fontos írásaként tartottak számon tanárai. Az akadémia kiadásában önálló monográfiák is megjelentek, sőt széles kapcsolatokkal rendelkeztek a külföld felé is, német, francia, olasz és amerikai egyetemekkel és főiskolákkal működtek közre.

A jogakadémián az ifjúsági élet széleskörű kibontakozását is támogatták, egyesületek, klubok formájában élénk élet folyt. Bár az egyre feszültebbé váló politikai légkör miatt ez nehézkes volt, de szélsőséges kilengések nem történtek. Hangsúlyt fektettek a sportéletre, a turisztikára, az atlétika, vízisportok, kard és puska területén élen jártak.

„Kül- és belföldi segélyekből támogatták a rászoruló diákokat is.” – emlékezik vissza Boleratzky Lóránd – „Ruhaellátást, kórházi ápolást is biztosítottak a nehéz szociális helyzetben lévőknek. A diákétkeztetés, a menza pedig mindenki számára nyitott volt. Bálók voltak, az egyiket épp jómagam szerveztem. Élénk ifjúsági élet folyt.”

Boleratzky Lóránd szerint a jogakadémia kimagasló szerepe annak tudható be, hogy gyakorlatilag magasabbak voltak a tudományos követelmények, mint az egyetemeken, mert egyetemi magántanári képesítés volt a feltétele a rendes tanárrá választásnak.

„Emellett a jogakadémia a protestáns szellemiség ápolója is volt, nemcsak a jogtudományok műhelye. A kisebb létszám miatt tanár és hallgató között bensőséges kapcsolat alakult ki. Ez a kapcsolat a szív táján nyújtott valami melegséget, – mondta mo-

solyogva – nemcsak fizikailag sugárzott fényt felülről, hanem szeretetet, ragaszkodást és viszonszeretetet indukált tanár és hallgató között. Ez a szeretet soha el nem fogy. Az alma mater a szó valódi értelmében, mint áldott édesanya minden kincsét szétosztotta gyermekei között, magát megüresítette és nem maradt más ékessége, mint a homloka köré font babérkoszorú és a vele hallgatóinak áldása, imádkozó hű szíve.”

A szegedi egyetemnek a Kolozsvárott történő folytatásáról 1940-ben rendelkeztek és az akkor hozott törvényben (1948:XXXIII. tc. és a 198.996/1948 (VI.I.) sz. OKM. Rendelet) volt egy rejtett cikkely, amely a jogakadémiák két évfolyammal történő működését rendelte el. Ezzel kezdődött el a jogakadémiák agóniája, amelyet végül a kommunista diktatúrának az egyházi iskolák államosítására irányuló szándéka tetézett be.

1948. június 30-án megszűnt az intézmény egyházi jellege, a Magyarországi Evangélikus Egyház ezzel elveszítette egyetlen, ősi főiskoláját, és az állami jogakadémia is csak egyetlen esztendeig vegetált korábbi jogaitól megfosztva, hogy aztán 1949. augusztus 31-én végleg bezárja kapuit.

Semmi nem maradt meg, csak a dékáni szoba egyik festménye, amit az akkori egyházvezetés értékesített, meg az alapító okirat szerződése. A többit szétvitték, szerte az országban. Boleratzky Lóránd a kommunista diktatúra évtizedei alatt is őrizte a jogakadémia emlékét, és amint erre lehetősége adódott, tanulmányokat jelentetett meg a jogakadémia múltját illetően.

Bár a rendszerváltás után felmerült az egyház részéről a jogakadémia újra indításának kérdése, végül 1991-ben a Magyarországi Evangélikus Egyház és a miskolci jogi kar képviselői egy megállapodás keretében a miskolci jogi kart az eperjesi-miskolci jogakadémia szellemi örökösnéne nyilvánították. 2016-ban pedig a Miskolci Egyetem megállapodást kötött az Eperjesi Egyetemmel. A szerződés kiemelt témája az eperjesi jogakadémia örökségének kutatása lett, így talán az emlékek tovább őrződnek az utókor által.

Addig is az egykori eperjesi gályarabok emlékéen olvasható igazság tanít tovább bennünket: *„Istent imádni, hazát szeretni, tőle tanuljatok.”*

(Az írás első ízben az evangelikus.hu honlapon jelent meg.)

BODNÁR DÁNIEL

Thuronyi István tárlata

„MINT JÉZUS KRISZTUS TANÚJA,
A VILÁG VILÁGOSSÁGÁNAK KELL LENNEM”

Thuronyi István (1921-2017) a magyar képzőművészet kimagasló alakja, noha itthon kevesen ismerik. Remélhetőleg változtatni fog ezen *A fény csöndje, a lélek festője* című kiállítás, amelynek megnyitója június 7-én este volt a Párbeszéd Házában. A megjelenteket Sajgó Szabolcs SJ, a ház vezetője köszöntötte. A tárlatot Fabiny Tibor professzor nyitotta meg, részletesen ismertette Thuronyi István életét és művészetét.

Az előadó emlékeztetett rá, hogy Thuronyi István nemcsak festő, hanem zeneszerző is. Éppen tíz évvel ezelőtt volt Tihanyban a *Madárszoloszma négy hangszerrel* című művének ősbemutatója. Mottóját a 148. zsoltár 10. verséből vette: „Dicsérjétek az Urat a földről... Mind ti erdei és mezei állatok, mászó férgek és szárnyas madarak...” Ez egész művészetének is a mottója lehetne – mondta Fabiny Tibor.

Felidézte: Thuronyi István 1921. március 6-án született, egy évvel a trianoni békediktátum után, Tökésújfalun, a mai Szlovákia területén, nemesi szülők gyermekeként. Hamar megmutatkozott festői és zenei tehetsége is, szülei kívánságára azonban először agrármérnöki diplomát szerzett. Ezt követően a Liszt Ferenc Zeneakadémia zeneszerzési szakán tanult, de párhuzamosan Glatz Oszkár festészeti kurzusait is látogatta. A II. világháborúban menekülni kényszerült, 1947-ben Franciaországban telepedett le, ami második hazája lett. Itt közelebbről tanulmányozta Paul Cézanne és a kubisták művészetét. Az ötvenes évek elején összebarátkozott Paul Vigroux neves francia festővel, akinek a festői hivatás értelmének felismerését, a gyors technikai fejlődését és az első kiállításait köszönhetette. Hatott rá még Chagall, Turner és a magyar expresszionisták is.

Fabiny professzor kiemelte, hogy Thuronyi István életének alakulására döntően hatott, amikor 1955-ben feleségül vette Paule de Lescrut, egy előkelő francia család

Misztikus geometria

kivételes lelki és szellemi adottsággal megáldott leányát. Kezdetben szerény anyagi körülmények között éltek, de mindenben számíthattak egymásra, és hamarosan felismerték: a tehetség isteni adomány és az élet értelmét Isten dicsőségének szolgálata adja meg. A Szentlélek ajándékában részesedve megtapasztalták: a művészet és a keresztény hit elválaszthatatlan egymástól. Thuronyi képeinek korábban színtelen formái fokozatosan megteltek fényvel: a bézsből vibráló sárga lett, a szürkéből szeplőtelen kék. A városok is átformálódtak: a kéményeket és üzemeket idéző formák között megjelent az Isten arca Fia képmásában, a Nap vakító fényében, vagy egyre gyakrabban a fehér galamb formájában.

A pokoltól a paradicsomig

Művészetének megtisztulását, egyszerűsödését idézte elő a karizmatikus mozgalommal való találkozása. Ettől kezdve már nem azért festett, hogy önmagát megvalósítsa, hanem azért, hogy Istent szolgálja, és az embereknek örömet szerezzen. Számos tárlata volt Franciaországban, de kiállított a németországi Kölnben is. 1981-ben a művész feleségével együtt Lourdes-ba költözött, hogy nyelvtudásával segítse a zarándokokat. Ekkor már egyértelműen keresztény festőnek nevezte magát. Egyik levelében így fogalmazott: „A keresztény életben mindent a szeretet szabályoz: az erkölcsöt és az esztétikát. A szeretet azt keresi, ami szép, hisz a jóságban, az igazság világosságában él, befogadja a Szentlelket, aki megvilágítja gondolatainkat, irányítja és megtisztítja tekintetünket, és uralja tetteinket. Ha átadom magam ennek a szeretetnek, akkor valódi műalkotás születik a fehér vásznon. A fehér vásznon fényt áraszt, amelyet elhomályosítanak az egymást követő festékrétegek. Mikor a festmény elkészül, fokozatosan előhívom az eldugott fényt, hogy belülről áraszsa a világosságot.”

Fabiny Tibor felhívta a figyelmet, hogy minden igazi alkotó transzparens lény, aki magába engedi és tovább sugározza a fényt, s nem hagyja, hogy saját egyénisége, karaktere előtérbe nyomuljon és útját állja e fénynek. Thuronyi művészetének lényege a transzparencia, az áttetszőség. A transzparencia az az állapot, amikor az ego kitolódik. A kanadai irodalomkritikus, Northrop Frye szerint az evangélium, a szeretet nyelve transzparens, ami nem érvel, nem győzni akar, hanem megérinteni és nyitottá tenni. Azonosulni akar a megszólítottal, önzetlenül a másikban akar feloldódni. Ezt nevezi Frye egymásba hatolásnak, interpretációnak. Transzparencia, apokalipszis, interpenetráció tehát egy és ugyanazon dolog. Frye számára is a Szentlélek az interpenetráció legtisztább princípiuma, hiszen mindenütt egyszerre

jelen van. Thuronyi művészetében is ugyanezt a princípiumot fedezhetjük fel – mondta Fabiny professzor.

1986-ban Thuronyi István feleségét magához szőlította az Úr. Házasságuk harmincegy éve alatt négy gyermekük született. Özvegységének harmadik évében a művész belépett a Chemin Neuf ökumenikus orientációjú katolikus karizmatikus közösségbe. Ökumenikus beállítottságára jellemző volt, hogy valahányszor Magyarországra látogatott, minden vasárnap reggel részt vett a budapesti Deák téri evangélikus istentiszteleten.

Thuronyi István egyik, 1992-es képkiállításának címét Máté evangéliumából vette: „*A ti világosságotok világítson az embereknek*” (5,16). A művész vallotta: „Mint Jézus Krisztus tanúja, a világ világosságának kell lennem, fényt árasztva és énekelve az Isten dicsőségét... Közvetítem az Isten világosságát és egyben az igazságot, ami szabaddá tesz, mert Krisztusban a világosság és az igazság egy.”

Fabiny Tibor megemlítette, hogy 2010-ben a Kairosz Kiadónál jelent meg Thuronyi István festményeiről egy kis album, *A fény kapujában* címmel, Bodnár Zita gondolataival. A kötet gondozója felidézte egy személyes találkozását a művésszel: „Egy alkalommal Thuronyi István leült zongorájához, hogy eljátssza egyik kedvenc szerzeményét. A zongora fölött a falon egy nagyméretű festménye függött, mely szinte életre kelt a játékos örömtől duzzadó, ugyanakkor mély érzésekkel teli zenétől. Miközben a kép, a muzsika és a művész egysége egészen magával ragadott, azon tűnődtem, honnan ez a hihetetlen erő?” Fabiny Tibor hozzátette: annak az erőnek a kiáradásából, amelyet mi, keresztények két nap múlva ünneplünk, a Szentháromság harmadik személyétől, a Szentlélektől. Ennek az ünnepnek a lelkületéből ezen a kiállításon már ma is részesedhetünk. Veni Sancte Spiritus! – fejezte be nagy ívű ismertetését Fabiny Tibor.

A kiállításmegnyitón Cs. Nagy Tamás bráncsaművész Bach műveiből játszott. A kiállítás anyagát Beke Zsófia válogatta, a művészeti vezető Kákonyi Júlia volt.

(Az írás 2019. júniusában a Magyar Kurír honlapján jelent meg)

FABINY TIBOR

Thuronyi István

1921 március 6-án született egy évvel a Trianoni békeszerződés után Tőkésújfalun, a mai Szlovákia területén nemesi szülők gyermekeként.

A családi kastély védett falai között hamarosan megmutatkozik festői és zenei tehetsége. A budai cisztereknél érettségizik, majd szülei elvárásainak megfelelően beiratkozik a magyaróvári mezőgazdasági akadémiára, ahol agrárszakos diplomát szerez. Ezt követően a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémia zeneszerzési szakán tanul, de párhuzamosan Glatz Oszkár festészeti kurzusait is látogatja.

Az orosz csapatok elől menekülő huszonhárom éves fiatalembert a II. világháború külföldre sodorja. Három évig Németországban él, majd 1947-től Franciaországban telepedik le, ami második hazája lesz.

Életének alakulása döntően hat Thuronyi István művészi fejlődésére. 1955-ben feleségül veszi Paule de Lescrut-t, egy előkelő francia család kivételes lelki és szellemi képességével megáldott gyermekét. Házasságukat szerény anyagi körülmények között kezdik meg, de immáron együtt hamarosan megértik, hogy a tehetség isteni adomány és az élet értelmét Isten dicsőségének szolgálata adja meg.

1981-ben feleségével Lourdes-ba költözik, hogy nyelvtudásával segítségére legyen a külföldi zarándokoknak, főleg a magyaroknak. Ekkor már egyértelműen keresztény festőnek nevezi önmagát.

1986-ban Thuronyi István feleségét elszólítja az Ég. De a halál nem jelent számukra elválást, mint ezt a művész két évvel később *Un ange est passé* (Egy angyal távozott) című könyvében megírja.

Özvegysége harmadik évében lép be a Chemin Neuf nevű ökumenikus orientációjú katolikus karizmatikus közösségbe.

Többször jár Magyarországon az 1990-es közepétől rendszeresen vannak Budapesten, Tihanyban, Piliscsában és Budakeszin.

Kilencvenhat éves korában, 2017-ben Lourdes-ban távozik a földi életből.

Prof. Fabiny Tibor

VÁMOSI KATALIN

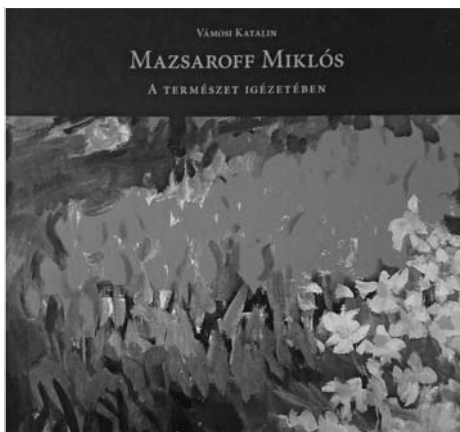
A 90 éve született Mazsaroff Miklós alsózsolcai kiállításának megnyitó előadása

Mazsaroff Miklós festőművész 1929. december 24-én született egy Borsod megyei kis faluban, Alsózsolcán, ahol szülei kertészként dolgoztak a Vay bárók földjén. Kisgyermekként folyton az édesapja körül lődörgött, akinek széperzéke és fantáziája gyönyörűséges pálmaházat és díszkertet varázsolt a birtokra. Ebben a szeretetteljes családi közegben, főként apjától tanulta meg látni és szeretni a táj szépségeit, a virágok értékét, színpompáját. Ez a „szerelem”, illetve a természet megfigyelése, tanulmányozása egész életét áthatotta és végig kísérte, nemcsak művészetének tárgyaként, hanem a hétköznapiakban a zöldségeskert művelése közben vagy a virágok gondozása során. Erről vallanak szavai, kvázi ars poeticaként megnyilvánulva: *„A táj, a természeti környezet szépsége a művész számára alapvető ismeretanyagot ad. A táji környezetet, aki nyitott lélekkel fürkészi – közelebb kerül az ott élő emberekhez, azok lelki világához, életmódjához, szeretetükhöz, ragaszkodásuk megértéséhez.”*

Vámosi Katalin

Bárhol járt a nagyvilágban, mindig kereste azokat a témákat és kifejezőmódokat, amelyben lelkének rezdülései leginkább kifejeződhetnek. Ennek köszönhető, hogy képei lélekrajzok, amelyekben önmagáról, saját érzéseiről, belső konfliktusairól is vall a természetten keresztül. Szembeszökő vonzalma a délvidék iránt, viszont a holland tulipánmezők ugyanúgy meghihlették, mint az Indiana állambeli táj vagy a visegrádi és nógrádi hegyek, valamint borsod dombos lankái. Festői intuíciója segítségével rátalált az adott táj egyedi jellemzőire, jellegzetes motívumaira, a vidék sajátos belső rendjére, harmóniájára. Azaz valami érzelmileg ismerős rendre, amely Bulgáriában jellegzetesen bolgár, Itáliában jellegzetesen olasz, Spanyolországban jellegzetesen spanyol és még folytathatnánk a felsorolást. Ezek a tipikus jegyek kézzel

Vámosi Katalin *A természet igézetében. Mazsaroff Miklós (1929–1997)* című könyve a művész születésének 80. évfordulójára készült

foghatóvá válnak tájképein, mint például az orosz tajga végtelensége, amelyet elterülő, a horizontig elnyújtott földszávvá érzékeltet a *Tajga* című alkotásain (1982, tus, papír, magántulajdon; 1983, pasztell, papír, magántulajdon).

A mediterrán tengerparti képek egyik sajátos típusán, – amelyen szintén a végtelenség illúzióját kelti – a tenger határtalan víztömege „kifolyik” a kép felső széléig. Szokatlan nézőpontból, mintha a hegy tetejéről vagy az épület teraszáról szemlélné a vidéket, lenéz a tengerre, más esetben a kígyószerűen benyúló félszigetre (*Taormina*, 1969, olajtempera, farost, magántulajdon; *Szicíliai táj*, 1970, akvarell, papír, magántulajdon). A képrészletek felülnézeti beállításával Mazsaroff a teljes panorámát helyezi a néző elé. Ezen kívül tengerparti képeinek még két típusát ismerjük, amelyek teljesen a délvidéki fényeknek, színeknek és a látványos perspektívának szentelődnek. Az egyik csoportba tartozó festmények átlósan vagy félkörívesen szerkesztettek. Ide sorolható a Várnai öblöt (1967, olajtempera, farost, magántulajdon)

Várnai-öböl, 1967, olajtempera, farost, magántulajdon

Tengerpart banánfákkal, 1988, olajtempera, farost, magántulajdon

ábrázoló alkotása, amelyen szinte érzékelhető a fülledt, párás atmoszféra, a déli nap vakító ragyogása. Hasonló kompozíciós megoldással készültek többek között a *Bolgár tengerpart* (1968, olajtempera, farost, Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata), a *Cataniai-öböl* (1968, pasztell, papír, Miskolci Egyetem), a *Panzió Amalfinál* (1969, pasztell, papír, magántulajdon) és a *Sziklás part Malagánál* (1973, olajtempera, farost, magántulajdon) című festményei. A másik verzióhoz tartozó alkotásokon a három elem, föld, víz, levegő frontálisan egymás mögé kerül, mint a horizontális rétegek. A partszakasz barna tónusaival, illetve a víz kékjének valőrjeivel egzotikus tájképi hangulatot, valamint tónusbeli harmóniát teremt meg (*Tengerpart*, 1980, olajtempera, farost, magántulajdon; *Napospart*, 1982, olajtempera, vászon, Miskolc Megyei Jogú Város Önkormányzata).

Jelentős azoknak a képeknek az aránya, ahol az egzotikus fák, gyümölcsfák és virágok természetes közegükben és szépségükben a tengerparton, az öbölben, a rájuk jellemző helyeken ábrázolódnak a táj részeként. Tobzódó formák és élénk színek szövik át ezeket a festményeket (*Dél-spanyol part*, 1979, olajtempera, farost, magántulajdon; *Spanyol táj*, 1981, olajtempera, farost, magántulajdon; *Gran Canaria*, 1983, olajtempera, farost, magántulajdon; *Vörös sziklás táj*, 1987, olajtempera, farost, ismeretlen helyen; *Tengerpart banánfákkal*, 1988, olajtempera, farost, magántulajdon; *Mediterrán táj*, 1992, olajtempera, farost, Miskolci Galéria).

Mazsaroff Miklós külföldi utazásai során rögzítette megfigyeléseit. Számos felvételt készített leendő témáiról, amelyek később átírásai során műtermi magányában segítettek munkáját. Az eredeti természeti látványt, mint kiindulási pontot egyéniesítette, módosította ábrázolásain formáinak és színeinek fokozásával, sajátos képkivágásaival, gazdag képzeletvilágával, vízióival. Sohasem használta viszont a torzítás, deformálás groteszkbe hajló eszközeit. Összefogott, precízen megszerkesztett, a lényegret megragadó, letisztult képi világ bontakozott ki ecsetje nyomán.

Mazsaroff Miklós minden ecsetvonása arról árulkodik, hogy örömet lelte a mediterrán táj színpompájában, szépségében, gyönyörködött benne, elmerülve tanulmányozta és költői szemlélődésének tárgyává

Taormina, 1969, olajtempera, farost, magántulajdon

emelte, mint organikus meditációs pontot. Tájképei jeles példái a természetben feloldódó panteista világnézetnek, tükrözik a természetbe vetett hitét.

A Herman Ottó Múzeum – Miskolci Galéria és Alsózsolca Polgármesteri Hivatala a Mazsaroff családdal közösen emlékezett az idén a Munkácsy-díjas festőművész születésének 90. évfordulójára a szülővárosában, Alsózsolcán elhelyezett emléktábla koszorúzásával és a „*Tengerpartok Bulgáriában, Spanyolországban és Itáliában*” címen rendezett tárlattal.

(*A megnyitó beszéd Alsózsolcán, a Közösségi Házban hangzott el 2019. szeptember 6-án.*)

• KÖNYVISMERTETÉS •

DOLHAI LAJOS

Csúcs és forrás

(JEL KIADÓ, 2018. 156 oldal)

A könyv a 2020-as budapesti Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra való készüllet jegyében született. Az olvasó az Eucharisziáról 52 kérdést és választ talál a kiadványban. A kérdések száma azt sugallja, hogy az előkészületi évben minden vasárnap olvassunk el egy kérdést és választ. Ha ezt megteszük, akkor egyre jobban fogjuk érteni és értékelni az Eucharisziát, mint keresztény életünk egyik fő forrását. A kérdések és válaszok első fele az Eucharisztia teológiájára vonatkozik, a második rész pedig a szentmise liturgiájával kapcsolatos gyakorlati-teológiai szempontokat tárgyalja.

Dr. Dolhai Lajos

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó. 1. vasárnap: Az Eucharisztia elnevezései. 2. vasárnap: Az Eucharisztia mint a szentségi üdvrend központja. 3. vasárnap: Az Eucharisztia mint a keresztény beavatás csúcspontja. 4. vasárnap: Miért fontos az Egyház számára az Eucharisztia?

5. vasárnap: Az Eucharisztia keresztény életünk forrása. 6. vasárnap: Az Eucharisztia őszövetségi előképei. 7. vasárnap: Hogyan történt a zsidók húsvéti vacsorája? 8. vasárnap: Pál apostol tanítása az Eucharisziáról. 9. vasárnap: Miért fontos János apostol tanítása az Élet kenyereéről? 10. vasárnap: Mit tudunk az első keresztények Eucharisziájáról? 11. vasárnap: Mikor ünnepelték az ősegyházban az Eucharisziát? 12. vasárnap: Melyek a legfontosabb ősegyházi iratok az Eucharisziáról? 13. vasárnap: Mit tanított Luther Márton Krisztus eucharisztikus jelenlétéről? 14. vasárnap: Mit tanított Kálvin János a szentmiséről és az Oltáriszentségről? 15. vasárnap: Íme, hitünk szent titka! 16. vasárnap: Az Eucharisztia: áldozat, lakoma, jelenlét. 17. vasárnap: A szentmise mint

lakoma. 18. vasárnap: Az Eucharisztia az eszkatologikus lakoma előképe. 19. vasárnap: A szentmise mint áldozat. 20. vasárnap: Az Eucharisztia áldozat jellege hogyan tükröződik Jézus alapító szavaiban, gesztusaiban? 21. vasárnap: Miért mondhatjuk azt, hogy a szentmise az Egyház áldozata? 22. vasárnap: A golgotai áldozat és a szentmise-áldozat összefüggése. 23. vasárnap: Hogyan érthetjük meg Jézus szentségi jelenlétét? 24. vasárnap: Az epiklézis jelentősége a szentmisében. 25. vasárnap: Mit tanít az át-lényegülés dogmája? 26. vasárnap: Mit jelent a transzfinalizáció és transzszignifikáció? 27. vasárnap: Miért fontos az Eucharisztia liturgikus teológiája? 28. vasárnap: Krisztus többféle módon van jelen a szentmisében. 29. vasárnap: A szentmise szerkezete. 30. vasárnap: Az igeliturgia jelentősége. 31. vasárnap: Jézus két asztalról táplál minket. 32. vasárnap: A szentmise könyörgései. 33. vasárnap: Mit jelképez a szentmisében a bor és a víz kehelybe öntése? 34. vasárnap: Az eucharisztikus imák jelentősége. 35. vasárnap: Az átváltoztatás szavainak elemzése. 36. vasárnap: A II. Eucharisztikus ima sajátosságai. 37. vasárnap: A III. Eucharisztikus ima sajátosságai. 38. vasárnap: A szent csend jelentősége a szentmisében. 39. vasárnap: Ite, missa est! 40. vasárnap: Csak felszentelt pap misézhet! 41. vasárnap: A hétköznapi szentmisék jelentősége. 42. vasárnap: Az elhunytakért végzett szentmisék fontossága. 43. vasárnap: Ki áldozhat? 44. vasárnap: Lehetséges-e az intercommunio? 45. vasárnap: A szentségi böjt jelentősége. 46. vasárnap: Az „egyszín” alatti áldozásban is a teljes Krisztus van jelen! 47. vasárnap: Lehet kétszín alatt is áldozni. 48. vasárnap: A kézbeáldozásról. 49. vasárnap: Miért fontos, hogy szent Útravalóval távozzunk a földi életből? 50. vasárnap: A szentségimádás. 51. vasárnap: A nemzetközi eucharisztikus kongresszusok célja.

ARANYOSI ZSUZSANNA

Szent Lajos király a keresztes háborúban

„HANGOS IMÁDSÁGOM JUSSON ELÉD, KIRÁLYOM
ÉS ISTENEM!” (Zsolt 5,3)

Runciman, Steven: A keresztes hadjáratok története
Osiris Kiadó, Budapest 2002. (828-855) című könyve nyomán

Steven Runciman három kötetes könyve a keresztes hadjáratok történetét beszéli el. Kronologikus rendben tagolva részletesen kifejti a keresztes szellem születésének körülményeit és az első keresztes hadjáratot, majd a 12. századi, fordulatot hozó eseményekről ír, végül a kései keresztes hadjáratok és a Tengerentúl története zárja a művet. Nagyívű, korokat, helyeket, népeket, eseményeket és személyeket átfogó szemlélettel összefüggésbe állító történeti mű. A keresztes hadjáratok irodalmában sajátos hely illeti meg komplexitásra törekvő megközelítése, tudományos tényekkel való alátámasztottsága és ugyanakkor személyes – akár vitatható – látásmódja miatt.

El Greco: Szent Lajos, 1592-95
olaj, 120 x 96 cm, Louvre, Párizs

Steven Runciman (1903–2000) jeles angol történész, az Eton College tanulójaként George Orwell barátja és pl. Aldous Huxley tanítványa volt.

A latin, a görög és a nyugati alapnyelvek mellett az arab, török, perzsa, héber, szír, örmény és grúz nyelvet is beszélte. Szülei az angol parlament liberális pártjának képviselői voltak. Ő elsősorban bizantológus, kelet-európai és közel-keleti tudományos és diplomáciai kiküldetési során, valamint az Isztambuli Egyetem bizánci művészet és történelem professzoraként, a helyszínen folytatott kutatásából szerzett forrásokat. Kutatásainak tudományos alapossága összekapcsolódott alapkérdésével: a vallási irányzatok és a hatalom viszonyának elemzésével. Művei is ezt tükrözik: Bizánci civilizáció (1933), A középkori manicheizmus: Tanulmány a keresztény dualista eretnekségről (1947), A keleti egyházszakadás: a pápaság és a keleti egyházak a XI. és XII. században (1955), Konstantinápoly eleste 1453-ban (1965), Az ortodox egyházak és a világi állam (1972), A bizánci teokrácia (1977), A Nagytemplom fogságban (1985).

A keresztes hadjáratok történetét 1951 és 1955 között, kötetenként jelenttette meg. A kötetek áttekinthető, világos szerkezete egységes: minden kötet öt könyvből áll és

azon belül a tartalomtól függő fejezetekből. A köteteket előszóval vezeti be és epilógussal zárja – ezekben összefoglalja felvetéseit, eredményeit –, valamint függelékkel és bibliográfiával látja el, amelyek tudományos alaposágú, részletes forrásfeltáró munkáját hitelesítik.

A fejezetcímek érdeklődést keltő regényességgel, lényegileg ragadják meg a hadjáratok történetének egy-egy jellemző szakaszát vagy körülményét. Ezek között szerepel néhány név is: I. Balduin király, Oroszlánszívű Richárd, Frigyes császár, a szír Núr ad-Dín vagy az egyiptomi mameluk Bajbarsz szultán, akiknek személyében szimbolikusan kifejeződik az adott történelmi pillanat.

Szent Lajos alakjának is külön fejezetet (828–855) szentel a harmadik kötetben, amely a késői kereszties hadjáratokról szól, amikor a szent cél elérését kisszerű, bonyolult érdekek, kétes és köpönyegforgató politikai manőverek, s ezekből fakadó ingatag stratégiák szövevénye jellemezte. Lajos személyében a hanyatló kereszties eszmény utolsó nemes képviselőjét rajzolja meg, akinek személyes és hivatalos életét, döntéseit királyként és magánemberként egyaránt mély hitéből fakadó elkötelezettsége vezette. „Kevés ember volt valaha is olyan tudatosan és őszintén erényes, mint Lajos király.” (828) Jelleme heroikusan kora uralkodói fölé emelte, ezzel együtt sem tudta elkerülni tragikus kudarcait, akár Damietta bevétele után Manszúránál 1250-ben, akár 1270-ben Tunisznál, amely a halálát is jelentette. Jeruzsálemet soha nem pillanthatta meg.

Mínthogy feddhetetlenségéért és alázatáért kora által is tisztelt emberről volt szó, a kudarca révén a szerző indokoltan tartja a kérdést: a szent háború valóban Isten akarata? Nem véletlenül teszi Runciman a fejezet élére az igaz ember, Jób könyvének sorait: „Nem használ az az embernek, ha Istennel békességben él.” (Jób 34,9) Erre mintegy válaszként fejezi be a haldokló Lajos utolsó szavaival: „Jeruzsálem, Jeruzsálem”, amit mi Jézus szavaival folytatunk:

Megöled a prófétákat és megkövezed azokat, akiket hozzád küldenek! Hányszor volt, hogy egybe akartam gyűjteni gyermekeidet, ahogy a tyúk szárnya alá gyűjti csibéit, de nem akartad. Meglátjátok, elhagyatott lesz házatok. Mondom nektek, nem látok többé, míg el nem jön az idő, amikor ezt mondjátok: Áldott, aki az Úr nevében jön!” (Lk 13,34-35)

Az utolsó kereszties hadjáratok (1248–1254 és 1270) történetét olvasmányos irodalmisággal ugyanakkor történelmi aprólékossággal rajzolja meg a szerző. Felvázolja a történelmi előzményeket: a II. Frigyes által vér nélkül, diplomáciai alku által megkapott Jeruzsálem egy szír–egyiptomi háború során muszlim kézre kerül, a szövetséges törökökkel az egyiptomiak feldűlják a frank államokat, a gázai csatában megsemmisítő vereséget mérve rájuk 1244-ben. Erre a híre hirdeti meg 1245 júniusában IV. Ince pápa a következő kereszties hadjáratot, amelyre IX. Lajos frank király súlyos betegségéből felépülve, fogadalomból megy. A hadjárat résztvevői: túlnyomórészt franciák, a király két öccse, flandriai, német és angol grófok és nemesek, egy kisebb angol csapat, valamint a királlyal tart Margit királyné is, aki gyermekét is majd Damiettában hozza világra. Cipruson csatlakoznak hozzájuk a johanniták és szíriai

bárok. A haditervet a ciprusi gyülekezőn döntik el: az ajjúbida birodalom leggazdagabb és legsebezhetőbb tartományának, Egyiptomnak az elfoglalását célozzák meg stratégiai okokból.

Az időszak politikai palettája állandóan változó hatalmi viszonyokkal, folytonos helyi és térségi háborúkkal tarkított. Kelet és nyugat kapcsolatát beárnyékolja a Latin Császárság létrejötte; a muszlim világ is megosztott a szír és egyiptomi muzulmánok viszálykodása miatt az ajjúbidák örökösödési háborújában. A Szentföld frank államait (Edessza, Tripolisz, Antiokhia, többek között.) megosztottság, intrikák, a lovagrendek vetélkedései, a pisai, velencei, genovaikalmárok viszálykodásai terheltek; mindamellett a gázai tragédiában szinte teljesen megsemmisült a keresztény haderő. Ezek mellett nyomatékos tényező volt a mongolok folyamatos és gyors terjeszkedése, amely a muszlimok erőit lekötötte, ezzel felcillantva a reményt egy lehetséges szövetségre, a pápa és Lajos király számára is, ám ez több ízben sem valósult meg, a történelmi pillanat elveszett.

Lajos kiváló diplomata volt francia földön. Indulás előtt kormányzását, külpolitikáját tapintatos, ám határozott módon rendezte (angolok, Frigyes). A Tengerentúlon azonban járatlan volt. Ezen kívül, hűen az eredeti keresztes célhoz, a harcok lovagi eszményhez, a hitetlenek ellen harcolni akart a Szentföld felszabadításáért, nem alkudozni, ezért eleinte a kínálkozó diplomáciai lehetőségeket határozottan elvetette (templomosok tárgyalásai pl.). Ugyanígy visszautasította a muszlimok egyezségi ajánlatát (Damiettáért Jeruzsálemet). Később, saját kárán, Manszúránál és amikor már több éves ottléte alatt tapasztalatokat szerzett, átértékelte a politikai-tárgyalásos egyezségek szerepét (diplomáciai kapcsolatok révén szabadult ki végül az összes hadifogoly, diplomáciai egyezés reményében kapott ajándékba egy elefántot és egy zebrát is a mamelukoktól. Az aszaszinokkal kötött szövetség során, egy könyvtárból került elő egy különös apokrif beszéd, mely szerint Szent Péter Ábel, Noé és Ábrahám reinkarnációja volt.) 1254-ben, amikor haza kellett térnie Blanka régenskirályné halála és országa kormányzása miatt, már él diplomáciai lehetőségeivel: Damaszkusszal és Egyiptommal is több éves fegyverszünetet köt, az Akkonban hátrahagyott csapatait pedig rendszeres jövedelemmel támogatta távolléte idején is.

Az Outremer területén lévő frank „államdarabkákban” a mentalitás, a politika, a gazdaság, a kultúra is sokféle és összetett volt. Lajos hazautazása után az ismétlődő örökösödési viták és trónviszályok, az olaszok kereskedelmi érdekei, a lovagrendek pártoskodása egy tengerentúli polgárháború kirobbanásához vezettek, amelyet kisserű családi viszályok tarkítottak. Mindez végül a keresztények elleni támadását okozta, amelyet végső soron a betlehemi püspök próbált megoldani pápai küldöttként, Sargines-i Geoffroyt nevezve ki kormányzónak. Az esemény sorozat következményeként összeomlott a latin császárság, elmélyült az ellenségeskedés a johanniták és a templomosok között, a Német Lovagrend pedig a balti területekre irányult. Úgy tűnt, a szent cél, a keresztes eszmény épp a szent helyeken a legtávolabbi. Lajos azonban szüntelenül várta egy újabb keresztes hadjárat indulásának lehetőségét. Végül 1270-ben került erre sor.

Az ő Isten Országáért való őszinte hitből fakadó indíttatásai mindig érdekek sokaságával birkóztak: államok, csoportok, személyek, saját családja; legutoljára is öccse, a Hohenstauf-ellenes és ambíciózus Anjou Károly szicíliai király befolyásolta, aki még attól sem riadt vissza, hogy félrevezesse. A tuniszi emír megtérése helyett, a szent ügy érdekében Karthágóba érkező királyt és seregét halálos járvány és muszlim haderő fogadta.

Mindezek az események lebilincselő olvasmányként vannak megfogalmazva, a számtalan név, hely, népcsoport és törzs, még ha olykor összekeveredni látszik is, a könyv olvasása élményszerű. Függelékek, táblázatok segítik a tájékozódást. Runciman figyelemreméltó forrásanyaggal támasztja alá állításait (Joinville, Rothelin-kézirat, pl.) és keleti (arab, örmény, perzsa, grúz) forrásokat is használ (Al-Ajni, Makrizi, Abul-Fida, Abu-Sáma). A szöveg tipográfiája jól formázott, következetesen alkalmazza a betűtípusokat és méreteket. Az olvashatóságot kissé nehezíti az olykor kevésbé tagolt szövegtörzs, ami viszont a mű tudományos céljára utal.

Steven Runciman könyve – és ebben a Szent Lajosról szóló fejezet – kora történettudományának eredményeit komplex módon, szépirodalmi stílusban tartalmazza. Magyarországi megjelenése sokáig váratott magára (1999), ám azóta oktatáshoz, kutatáshoz elsődlegesen használt irodalom, azzal együtt, hogy az ötvenes években lezárt történelmi tényanyag azóta nyilván kiegészült újabb forrásokkal.

Runciman konklúziója Szent Lajossal kapcsolatban kilép a történettudományosság kereteiből és történelemszemléleti, azaz filozófiai, teológiai kérdéssé válik:

„Szent Lajos keresztes hadjárata rettenetes katasztrófába sodorta a keresztény Keletet [...] Lajos volt a legnemesebb jellem a jelentősebb keresztesek között, de a Tengerentúl számára talán jobb lett volna, ha sohasem hagyja el Franciaországot. [...] Noha jó, istenfélő ember volt, Isten mégsem adta meg neki a győzelmet. Korábban a keresztesek kudarcait azzal magyarázták, hogy Isten jogosan büntette meg őket bűneikért és gonosz tetteikért. Immár nem lehetett fenntartani egy ilyen egyszerű elméletet. Lehetséges, hogy Isten valójában helytelenítette az egész mozgalmat?” (846)

Személyes látásmódjára utalt már az indító idézet (Jób 34,9) is. Az ártatlanok szenvedésének kérdése minden kor emberének kínzó kérdése. Jób története az igaz ember története, aki keresi az igazát, de Istent nem tagadja meg. A szenvedés titok marad számára, de ebben a keresésben valóban találkozik Istennel - aki az igazságosság királya és könyörületes Isten (Zsolt 5,3) - és állhatatos, kipróbált hitével jellé válik. Hétköznapi életünk látszólagos és üdvtörténeti vonatkozása ellentmondás jele lehet. Ilyen módon Jób élete is és akár Szent Lajos király keresztes hadjáratai is. A pillanatnyi történések értéke üdvtörténeti távlatban tárulhat fel. Túl egyszerűnek tűnik a keresztes háborúkat úgy summázni, „mint az Isten nevében évszázadokon át tanúsított vallási türelmetlenség, véték a Szentlélek ellen” (993), ahogy Steven Runciman ezt az egyébként kiváló művét befejezi.

Szent Lajos, embert próbáló történelmi körülmények között hiteles, keresztény személyiségét látva, válik az utolsó keresztes hadjáratok története az Isten akaratát szüntelenül kereső ember történetévé, aki gyengeségeiben és erősségeiben egyaránt a legfőbb Úrnak szolgál.

Egy élet a katedrán

100 ÉVE SZÜLETETT DEMETER GYULA TANÁR ÚR

Amikor Demeter Gyula tanár úr születésének 100. évfordulójára emlékezünk, akkor a Tiszáninneri Református Egyházkerület egyik legtekintélyesebb pedagógusának személyiségét idézzük magunk elé, aki nemcsak a magyar és a latin nyelv szépségeire tanította diákjait, hanem példa volt előttünk szilárd hite, választékos beszéde, kivételes stílusa, egész nemes jelleme. Hosszú tanári pályafutása során mindvégig szerette, akit tanított és szerette, amit tanított. Több mint 50 évet töltött katedrán. Az államosítás előtti pataki tanári kar utolsó képviselője volt közöttünk. Elmélyült, alapos tudását évtizedeken keresztül plántálta tanítványaiba, akiknek a szeretetét és megbecsülését kapta vissza élete végéig. Egykori tanítványai nem feledkeztek meg róla. Látogatták, köszöntötték, érdeklődtek felőle, ami erőt adott neki késő öreg korában is.

Nagy idők nagy tanúja volt. Megérte a XX. század sok-sok hányattatását, de megérhette azt is, hogy a pataki iskola hamvaiból újjáéled és kivirágik. A neki adatott közel 98 év történelmi korokat ívelt át. Ez idő alatt mindvégig hűséges maradt hitéhez, hazájához és hivatásához.

1919. október 12. napján földműves szülők második gyermekeként született Sajókeresztúrbán. Szülőfaluját egész életében mindenki előtt gyermeki szeretettel emlegette. Ameddig bírta magát ellátogatott Keresztúrra és felkereste régi ismerőseit. A családban neki adatott meg, hogy tanuljon és képezze tehetségét. 1930-ban került Sárospatakra, ahol 12 évet töltött a Kollégiumban. Ezzel egy életre elkötelezte magát Patak és a Kollégium iránt. Mindkettő örök szerelem maradt az életében. Késő öreg koráig visszajárt Patakra és a Kollégiumba.

Ott végezte a gimnáziumot, majd a teológiát. 1942-ben szerzett lelkészi képesítést. A háborús időkben rövid ideig tábori lelkészi szolgálatot teljesített Kassán, majd 1944-ben a debreceni Gróf Tisza István Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán magyar–latin szakos tanári diplomát szerzett. 1945-ben rövid ideig Sajóvámoson szolgált, ahonnan szeptemberben a Sárospataki Református Gimnáziumba került tanítani. Emellett internátusi felügyeletet is ellátott a kis-internátusban, ahogy emlegette „a kis intiben”. 1947-ben megnősült. Két gyermeke született.

Az iskola államosítása és a tanári kar elbocsátása derékba törte a felfelé ívelő pályát. Az ötvenes évek keserves, ínséges idején Diósgyőrben talált otthonra, ahol őt és az ún. „pataki menekülteket” befogadták. Szíve azonban mindvégig Patakra vágyott vissza. Gyakran idézte Mikes szavait, „Úgy szeretem Rodostót, hogy nem tudom feledni Zágont!”. Néhány kedves menekült tanártársával kitartóan és rendíthetetlenül őrizték Patak szellemét.

A Kilián, majd névváltozás után a Diósgyőri Gimnáziumban tanított 47 évig, ahol mindvégig nagy megbecsülésben volt része. A nyugdíjazás előtti utolsó években ő

volt az iskola könyvtárosa. Amint erre lehetőség nyílt, hitoktatást is vállalt a gimnáziumban, majd a pataki teológia újra indulása után a hívó szóra visszatért tanítani Patakra, ahol még 9 évig tanított a teológián. Csak jóval 80. születésnapja után vonult vissza véglegesen.

Visszaemlékezések szerint nem volt olyan kegyetlen téli idő, ami megakadályozta volna utazását, miatta egyetlen óra sem maradt el. Személye összekötő hidat teremtett a múlt és a jelen iskolája között, amit kegyelmi ajándékként élt meg. Másodéves gimnazistaként részt vett a Kollégium megalapításának 400. évfordulóján rendezett ünnepségeken, majd a 475. évforduló egyik díszvendége volt.

Úgy is megkülönböztetett szeretettel és tisztelettel emlékezünk rá, mint a Diósgyőri Református Egyházközség hosszú évtizedeken át szolgált hűséges gondnokára, majd tiszteletbeli gondnokára, aki egyetlen vasárnapi istentiszteletről sem hiányozott. A gyülekezet tagjai emlékezetükben őrzik ünnepi köszöntőit, amelyek szép magyar nyelven elmondva Újév napján vagy március 15-én egyenként is irodalmi gyöngyszemek voltak. Köszöntői emelték igazán ünneppé ezeket az alkalmakat. 90. születésnapján még megjelent az istentiszteleten és meghatottan fogadta a gyülekezet jókívánásait.

A hosszú élet megpróbáltatásokkal is együtt járt számára. Szeretett hitvesének és fiának elvesztését erős hittel hordozta. Szellemi frissességét szinte élete végéig megőrizte. Az utolsó időkből televízió követte az istentiszteleteket, olvasta a hetilapot, és a kalauz szerinti napi igét. Ezek erősítették megfáradt szívét. Mindannyiszor megrendüléssel értesült valamelyik pataki öregdiák, egykori kollegája vagy tanítványának haláláról.

Élete utolsó éveit családtagjainak körében töltötte. Jelképesnek tekinthető, hogy 2017. szeptember 3-án, az akkori tanévnyitó napján hunyt el. A csengőszó számára a végső búcsúszót jelentette. Életének 98. évében csendesen, de erős hittel átlépett a Mennyei Hazába.

Kimagasló és példaértékű pályafutását a Tiszáninneri Református Egyházkerület 1999. évben első között Kövy Sándor életműdíjjal ismerte el. 2004. évben megkapta Miskolc város pedagógiai díját, 2000. évben az Eötvös József Emlékérem aranyfokozatát, majd a gyémánt, vas és rubint diplomát. Mindezeket megbecsülve ezeknél is magasabbra értékelte tanítványainak feléje áradó szeretetét és tiszteletét.

2017. szeptember 15. napján a diósgyőri temetőben nagy részvét mellett helyezték örök nyugalomra.

Demeter Gyula tanár úr személye a hivatása iránti elkötelezett szeretete, valamint egyházának és a Kollégiumnak végzett hűséges szolgálata okán méltán állítható példaként a jövő nemzedéke elé.

dr. Rózsa Tibor
presbiter
Miskolc-Diósgyőr

*(A megemlékezés elhangzott 2019. október 13-án, a vasárnap délelőtti istentiszteleten.
Első közlése a ReForrás folyóirat 2019. októberi számában volt.)*

Mécsesek fényénél

Közhangként hangzik, hogy rövid e földi élet, amit ajándékba kapunk a jó Istentől, és ez a maga száraz valóságában változatos statisztikai adat is. A megemlékezések ünnepi időszakában a keresztény kultúra szerves részeként a honi élők erőteljesen törekszenek a hagyományok ápolására, megőrzésére, ezzel is erősítve a túlélők lelki kapcsolódását a másik oldalra távozottakkal.

A külsőségek mellett (sírok, urnafalak díszítése) a szívekben rejelő, kavargó érzelmek az emlékezés valós forrása. Az örökéletet már elnyertek iránti hiányérzet, a sajnó fájdalom – időmúlástól függő enyhülés ellenére is – visszatérően fel-felszaggatnak gyógyultnak tűnő lelki sebeket az elcsendesedés, emlékezés napjaiban. Az emberi psziché természetes jellemzőként különösen képes felerősíteni az addig elnyomott, visszafojtott érzelmeket.

A mécsesek, világító gyertyák fényénél a gyász, az emlékezés felidézi a múltat, elővarázsol már-már elfeledettnek hitt eseményeket és történéseket, és így egyszerre karavonódik a gondolatokban a múlt és jelen, a tegnap és ma.

Az elveszített szeretteink hiánya rejtett érzelmi kategória, amelyen ki-ki egyéni sajátosságaitól, szocializáltságától, kulturáltságától függően igyekszik túljutni és megtalálni helyét a megváltozott, új élethelyzetben. Átlagos, békés körülmények között a gyásszal párosuló sokkos állapot utáni viszonylagos megnyugvást az erős hit, az akarat – és lelkierő, valamint a közvetlen környezet empatikus viselkedése, toleranciája segítheti.

Abnormális helyzet akkor következik be, amikor az emberi érzelmek és a tradicionális keresztény kultúra gonosz külső erők hatására csorbát szenved. A jelen napokban, eltelt hetekben sajnos erre a legdurvább példával szembesült a mindennapok embere. A hitetlenség és eszement gyűlölködés ordító példája az I. világháborúban elesett magyar katonák és más nemzetek hősei nyugvóhelyeinek nyilvános és mindmáig büntetlen hivatali meggyalázása a dél-keleti szomszédságban, az Úz-völgyi katonatemetőben.

A hivatali túlkapas és gyűlöletkeltésre serkentő magatartás, a sírok eltüntetése, a holtak és az élő leszármazottak ilyenén történő megalázása a világgtörténelem kirívó esete. A történelmi reformációs emlékeztetéseket, a Mindenszentek és Halottak Napját alig néhány órával meghaladva, különösen fájó és durván sértő eljárás ez az általánosságban túlbuzgó vallásosságáról ismert többségi nemzet hivatali döntőkei részéről. Az emberi elme ilyenkor akaratlanul idézi fel a letargikus állapotot közvetítő költői gondolatokat, és teszi fel a kérdést: vajon ha a saját elesett felmenőik, – mert ilyenek is vannak szép számmal – sírhantjait gyaláznák meg hasonlóan Istentől elrugaskodott

módon bárhol is, teljes egyetértéssel és megnyugvással, néma csendben vennék tudomásul és hallgatnának? A kérdés természetesen költői, mert a történelmi tények oly sokszor bizonyították már ennek ellenkezőjét az említett szomszédos többségi nemzet vezetői esetében.

A sírghalás minden esetben, de különösen háborúban elesett hősök emlékhelyeinek feldúlása, eltüntetése emberiség ellen elkövetett bűncselekmény, és mint ilyen, megvalósítja a gyűlöletkeltésre való ösztönzést is. Az első megdöbbenések után az elindult helyi tiltakozásokat követte a nemzetközi közvélemény és hivatali szervezetek jogos felháborodása is, – hiszen a hitetlen, bigottságból vagy teljes tudatlanságból fakadó(?) – hivatali döntés egyértelműen közvetíti, hogy aki a holtakat nem tiszteli, az ugyanígy bánik az élőkkel is. Pedig e sorok írójának emlékezetében is felidéződik, hogy kora gyermekkorától kezdve a szülők fontosnak tartották az ismeretek közvetítésén túl az ilyen célzatú példa- mutatást is az elesett, ismeretlen katonák sírhantjainak meglátogatásával és a gyertyagyújtással.

Az eltávozott hozzátartozókra való emlékezés a gondolatoknak szárnyat ad és további gondolkodásra sarkall. Ezért értesülve az Úz-völgyi katonatemetőben pihenő magyar és egyéb nemzetiségű honvédsírok eltüntetéséről (jelentős számban a miskolci 10. sz. gyalogezred honvédei nyughelyeit meggyalázva) felidéződik a tragikus sorsú költő által a megtapasztalt rémségek hatására megfogalmazódott és mára ismét aktualitást nyert véleménynyilvánítás és segélykiáltás, hogy: ”Csak egy éjszakára küldjétek el őket, a hitetleneket s az üzérkedőket.”

Dávid Enikő

mestertanár, tanfelügyelő

• SZERKESZTŐSÉGI ÜZENETEK •

A *Miskolci Keresztény Szemle* irodalmi rovatában általában a magyar irodalom régebben elhunyt költőire, íróira emlékezünk, lapunk profiljához illeszkedő írásaik közlésével. Ebben a számunkban – e hagyománytól eltérően – a kereszténység négy meghatározó alakjáról írt rövid verssel kívánjuk Olvasóink érdeklődését felkelteni. A fiatal szerző, *Hajnal Géza* műszaki egyetemi oktatói és tudományos tevékenysége mellett a Magyar Írószövetség tagjaként jelentős irodalmi életművet is alkotott, melyben meghatározó keresztény kötődése és a *Ferences Világi Rendben* kifejtett tevékenysége.

A 2019. évi 4. számunkban – a miskolci katolikus iskolák közös tanévnyitói ünnepségéről szóló tudósítás mellett – számos, a kereszténység alapvető kérdéseivel kapcsolódó írás található. *Papp András* a Tízparancsolatról szóló írásának első részét olvashatjuk, *Székeley János* az alapvető hit-tételek bibliai alapjairól, *Ternyák Csaba* az egyházi oktatás helyzetéről, míg *Erdő Péter* az egyház rendszerváltásban történő szerepvállalásáról írt tanulmányt.

Az *Egyház és Társadalom* rovatban Berkó Péter és Gecse Attila írásai a magyar egészségügy és a kórházi lelkipogondozás aktuális kérdéseit tárgyalják. Kiemelt jelentőségű napjainkban a környezet védelme, melyet keresztény közösségeinkben a teremtett világ védelmének kötelezettsége fogalommal illetünk. A *Tiszáninnyi Református Egyházkerület* reFORRÁS című lapjának ezzel kapcsolatos körkérdésére adott válaszok közlésével kívánjuk felhívni a figyelmet erre a jövőnket meghatározó módon alakító kérdésre.

Az *Egyház és történelem* rovatunkban Sárny Pál a házasság és a család intézményéről ír a rómaiak eszmevilágában, míg *Bolla Zsuzsanna* cikke *Boleratzky* Lóránt emlékeit foglalja össze a 100 éve indult Miskolci Jógakadémiáról.

Az *Egyház és kultúra* rovatban kaptak helyet a bodrogolasziban működő *Chemin Neuf* Közösséghez kötődő *Thuronyi István* és az alsózsolcai születésű *Mazsaroff Miklós* festőművészek kiállításairól szóló írások.

A *Miskolci Keresztény Szemle* 60. számának megjelenésével lezártuk 15. évfolyamunkat. Az elmúlt másfél évtized számos társadalmi és gazdasági változása ellenére minden negyedévben eljuttathattuk a *Keresztény Értelmiségiek* miskolci csoportjának rendezvényeiről és a város tágabb környezetének keresztény közéletéről szóló tudósításainkat érdeklődő Olvasóinkhoz. A folyóirat szerzőinek és szerkesztőinek önzetlen tevékenysége mellett ez elsősorban annak volt köszönhető, hogy a lap megjelenését lehetővé tevő *Eszmék és Értékek Alapítvány* biztosította a nyomdai költségek fedezetét. Ennek köszönhetően a lapot az utóbbi néhány évben biztosíthattuk az egyes felekezeti gyülekezeti és intézményei számára. Reméljük, hogy ezek a térítésmentes példányok eljutnak azokhoz az Olvasókhöz, akik a korábbi években rendszeres adományokkal biztosították a lap megjelenését. A pályázati és intézményi források mellett továbbra is nélkülözhetetlenek a jövőbeli megjelenéshez az olvasói, valamint gyülekezeti és intézményi támogatások, melyek a *Korona Takaréknél* lapunkban feltüntetett számlájára teljesíthetők. A beérkezett adományokat a lap nyomdaköltségeinek fedezésére, kedvező esetben a példányszám növelésére fordítjuk.

A lap tartalmának alakításához továbbra is várjuk írásaikat, visszajelzéseiket. Bízunk abban, hogy a *Miskolci Keresztény Szemle* másfél évtizedes múltja olyan értékeket hordoz, melynek őrzése és további ápolása mindannyiunk közös küldetése.

E számunk szerzői

Dr. Aranyosi Zsuzsanna iparművész

Prof. Berkő Péter prof. emeritus, a Miskolci Akadémiai Bizottság alelnöke

Bodnár Dániel újságíró, Magyar Kurír

Csomor Judit Chemin Neuf Közösség, Bodrogolaszi

Csomor Ottó Chemin Neuf Közösség, Bodrogolaszi

Dávid Enikő mestertanár, tanfelügyelő, ig. h. történész

Dr. Dolhai Lajos rektor, Egri Főegyházmegye

Dr. Erdő Péter bíboros, esztergom–budapesti érsek

Prof. Fabiny Tibor intézetigazgató, Károly Gáspár Református Egyetem

Gecse Attila református lelkész, Miskolc Csabai kapu

Dr. Hajnal Géza BME tanszékvezető egyetemi docens, hidrogeológus, író

Papp András újdíósgyőri görögkatolikus parókus

Rózsa Tibor presbiter, Miskolc-Díósgyőr

Prof. Sárly Pál tanszékvezető egyetemi tanár, Miskolci Egyetem, Római Jogi Tanszék

Szelenge Judit Fényi Gyula Jezsuita Gimnázium

Dr. Székely János szombathelyi megyéspüspök

Dr. Ternyák Csaba egri érsek

Vámosi Katalin Herman Ottó Múzeum, művészettörténész, főmuzeológus

A szerkesztőség kíváncsian várja az Olvasók észrevételeit, visszajelzéseit, melyeket a szerkesztőségi üzenetek rovatunkban közlünk, amennyiben közérdeklődésre tarthatnak számot. Elektronikus leveleiket a jzsugyel@lutheran.hu címen fogadjuk

A szerkesztőbizottság:

*Alakszainé dr. Oláh Annamária, dr. Demjén Péter,
Gróf Lajos, Papp András, Pethő Judit, Rácsok András,
Sasvári István, Szelenge Judit, dr. Várhelyi Krisztina,
dr. Zsugyel János (főszerkesztő)*

Lapalapító: *Gróf Lajos*

Tipográfia: *Keglovics János*

ISSN 2676-8127

Kiadja a Keresztény Értelmisségiek Szövetsége
miskolci csoportja,
az Eszmék és értékek Alapítvány támogatásával.

Felelős kiadó: *Alakszaine dr. Oláh Annamária*

Olvasóink a folyóirat megjelentetését
az Eszmék és Értékek Alapítvány
Korona Takarékszövetkezethél vezetett
54500181-10024656
számlájára történő átutalással támogathatják.
Hozzájárulásukat köszönjük!